

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία:

***Χωρική ανάλυση της
εκλογικής αποχής σε
περιβάλλον GIS: Η περίοδος
1974-2015 στην Ελλάδα***

Ιούλιος 2016

Μεταπτυχιακός Φοιτητής :

***Καραντζούλης Κωνσταντίνος
ΑΜ: 0814Μ004***

Επιβλέπων Καθηγητής:

Φώτης Γεώργιος

«ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ»

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης. Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στην Διπλωματική μου Εργασία και κατά συνέπεια αποτυχία απόκτησης του Μεταπτυχιακού Τίτλου των Μεταπτυχιακών Σπουδών, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων. Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η ΜΔΕ προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι, αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας.

Όνομα & Επώνυμο Συγγραφέα (Με Κεφαλαία):

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΝΤΖΟΥΛΗΣ

Υπογραφή (Ολογράφως, χωρίς μονογραφή):

ΚΚ

Ημερομηνία (Ημέρα – Μήνας – Έτος):

11-07-2016

Ευχαριστίες

Πρώτα απ' όλα, θέλω να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας, Αναπληρωτή Καθηγητή κ. Γεώργιο Φώτη, για την πολύτιμη βοήθεια, και καθοδήγησή του κατά τη διάρκεια της δουλειάς μου. Ευχαριστώ, επίσης, την αδερφή μου Αιμιλία για την βοήθεια και την υποστήριξη της καθόλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

Χωρική ανάλυση της εκλογικής αποχής σε περιβάλλον GIS: Η περίοδος 1974-2015 στην Ελλάδα

Περίληψη

Η παρούσα εργασία θέτει ως βασικό στόχο τη δημιουργία ενός υποδείγματος – μοντέλου της εκλογικής αποχής, μέσω της συσχέτισής του με διάφορους παράγοντες, οι οποίοι είναι δυνατόν να την επηρεάσουν. Για το σκοπό αυτό, μελετώνται αντίστοιχες ερευνητικές εργασίες, που αφορούν το θεωρητικό πλαίσιο της μελέτης της εκλογικής αποχής και επιλέγονται οι κατάλληλες χωρικές μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης, οι οποίες μπορούν να συμβάλλουν στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων καθώς και στην ορθότερη εξαγωγή συμπερασμάτων. Ειδικότερα, με βάση τα δεδομένα του Υπουργείου Εσωτερικών, εξετάζεται το ποσοστό της εκλογικής αποχής στην Ελλάδα για όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις μετά το 1974. Ταυτόχρονα εντοπίζονται εκείνοι οι παράγοντες, που είναι δυνατόν να την επηρεάσουν. Για την καλύτερη έρευνα της πιθανής επίδρασης των παραγόντων, εφαρμόστηκαν μέθοδοι χωρικής αυτοσυσχέτισης. Η εφαρμογή της οδήγησε στην ανάδειξη έντονων χωρικών διαφοροποιήσεων των παραγόντων στο χώρο.

ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ: εκλογική αποχή, εκλογική γεωγραφία, χωρική αυτοσυσχέτιση,

Spatial Analysis of Electoral Abstention in a GIS Environment: The 1974-2015 period in Greece

Abstract

This diploma thesis aims to the spatial analysis of electoral abstention and the creation of a weighted model of Greece, through the factors that may influence it. For this purpose, we examine relevant research work on this subject in order to choose the suitable methodological context and the appropriate spatial methods and analysis techniques that will contribute to the analysis of data and inference conclusions. In particular, according to the Ministry of Interior data, considering the rate of electoral abstention in Greece for all elections after 1974. To approach this subject, was used the spatial autocorrelation of the data was tested. In conclusion, the application led to the emergence of the spatial differentiation of the factors.

Keywords: electoral abstention, electoral geography, spatial autocorrelation

Περιεχόμενα

1.	Εισαγωγή	8
2.	Θεωρητικό Υπόβαθρο	10
2.1.	Το Φαινόμενο της Εκλογικής Αποχής.....	10
2.2.	Η Αποχή στην Ελλάδα.....	14
2.3.	Μοντέλα Συμμετοχής στις Εκλογικές Διαδικασίες.....	19
2.4.	Οικονομικές και Κοινωνικές Επιρροές στην Συμμετοχή	19
2.5.	Γεωγραφικά Πρότυπα της Εκλογικής Συμμετοχής.....	20
2.6.	Το Φαινόμενο της Γειτονιάς	21
2.7.	Χωρική Αυτοσυσχέτιση (Spatial Autocorrelation)	22
2.8.	Ο Δείκτης Μέτρησης Χωρικής Αυτοσυσχέτισης Moran's I.....	23
3.	Μεθοδολογία.....	24
3.1.	Προσδιορισμός Προβλήματος	24
3.2.	Επιλογή Μεταβλητών.....	24
4.	Εφαρμογή.....	25
4.1.	Περιοχή Μελέτης	25
4.2.	Επιλογή και Ορισμός Μεταβλητών.....	26
4.2.1.	Ορεινότητα Πληθυσμού	26
4.2.2.	Επίπεδο Εκπαίδευσης.....	27
4.3.	Διερευνητική Ανάλυση Εκλογικής Αποχής	28
4.3.1.	Περίοδος Εκλογικών Αναμετρήσεων 1974-1989.....	29
4.3.2.	Περίοδος Εκλογικών Αναμετρήσεων 1993-2004.....	35
4.3.3.	Περίοδος Εκλογικών Αναμετρήσεων 2007-2015.....	37
4.3.4.	Διαχρονικές Παρατηρήσεις	39
4.4.	Ορεινότητα Πληθυσμού	41
4.5.	Επίπεδο Εκπαίδευσης.....	46
4.6.	Χωρική Αυτοσυσχέτιση - Ολικός Δείκτης Morans	48
4.7.	Τοπικός Δείκτης Moran's I.....	49
5.	Συμπεράσματα	56
	Βιβλιογραφία – Πηγές.....	57

Περιεχόμενα Εικόνων

Εικόνα 1: Εκλογική Αποχή 1974	30
Εικόνα 2: Εκλογική Αποχή 1977	32
Εικόνα 3: Εκλογική Αποχή 1981	32
Εικόνα 4: Εκλογική Αποχή 1985	33
Εικόνα 5: Εκλογική Αποχή 1989	34
Εικόνα 6: Εκλογική Αποχή 1993	36
Εικόνα 7: Εκλογική Αποχή 1996	36
Εικόνα 8: Εκλογική Αποχή 2000	36
Εικόνα 9: Εκλογική Αποχή 2004	36
Εικόνα 10: Εκλογική αποχή 2007	38
Εικόνα 11: Εκλογική αποχή 2009	38
Εικόνα 12: Εκλογική αποχή 2012	38
Εικόνα 13: Εκλογική αποχή 2015	38
Εικόνα 14: Μέσος Όρος εκλογικής αποχής 1974-2015 ανα νομό	40
Εικόνα 15: Ορεινότητα Πληθυσμού 1971	42
Εικόνα 16: Ορεινότητα Πληθυσμού 1981	42
Εικόνα 17: Ορεινότητα Πληθυσμού 1991	42
Εικόνα 18: Ορεινότητα Πληθυσμού 2001	42
Εικόνα 19: Πεδινότητα Πληθυσμού 1971	43
Εικόνα 20: Πεδινότητα Πληθυσμού 1981	43
Εικόνα 21: Πεδινότητα Πληθυσμού 1991	43
Εικόνα 22: Πεδινότητα Πληθυσμού 2001	43
Εικόνα 23: Μέσος Όρος Ορεινότητας Πληθυσμού 1971-2001	46
Εικόνα 24: Επιλογή Μεθόδων Χωρικής Αυτοσυσχέτισης στο πρόγραμμα ArcGIS	50
Εικόνα 25: Local Moran's I Αποχή 1974	51
Εικόνα 26: Local Moran's I Αποχή 1977	51
Εικόνα 27: Local Moran's I Αποχή 1981	51
Εικόνα 28: Local Moran's I Αποχή 1985	51
Εικόνα 29: Local Moran's I Αποχή 1989	52
Εικόνα 30: Local Moran's I Αποχή 1993	52
Εικόνα 31: Local Moran's I Αποχή 1996	52
Εικόνα 32: Local Moran's I Αποχή 2000	52

Εικόνα 33: Local Moran's I Αποχή 2004	53
Εικόνα 34: Local Moran's I Αποχή 2007	53
Εικόνα 35: Local Moran's I Αποχή 2009	53
Εικόνα 36: Local Moran's I Αποχή 2012α	53
Εικόνα 37: Local Moran's I Αποχή 2012β	54
Εικόνα 38: Local Moran's I Αποχή 2015α	54
Εικόνα 39: Local Moran's I Αποχή 2015β	54
Εικόνα 40: Local Moran's I Μέσος Όρος Αποχής 1974-2015	55

Περιεχόμενα Γραφημάτων

Γράφημα 1 : Εκλογική Αποχή 1974 – 2015	28
Γράφημα 2: Μεταβολή Εκλογικής Αποχής 1974 – 2015	29
Γράφημα 3: Αποτελέσματα συσχέτισης Pearson Αποχή/Εκπαίδευση	47

Περιεχόμενα Πινάκων

Πίνακας 1: Συγκριτικά στοιχεία του εκλογικού σώματος: 2004 και 2015	18
Πίνακας 2: Αποτελέσματα Εκλογών 1974	30
Πίνακας 3: Αποτελέσματα Εκλογών 1977-1981	31
Πίνακας 4: Αποτελέσματα Εκλογών 1985	32
Πίνακας 5: Αποτελέσματα Εκλογών 1989	34
Πίνακας 6: Αποτελέσματα Εκλογών 1993-1996-2000-2004	35
Πίνακας 7: Αποτελέσματα Εκλογών 2007-2015	37
Πίνακας 8: Μέσος Όρος εκλογικής αποχής 1974-2015 ανα νομό	39
Πίνακας 9: Ποσοστά ορεινού πληθυσμού 1971-2001 ανά νομό	44
Πίνακας 10: Αποτελέσματα συσχέτισης Pearson Αποχή/Εκπαίδευση	47
Πίνακας 11: Αποτελέσματα της ανάλυσης χωρικής αυτοσυσχέτισης	48

1. Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως στόχο τη μελέτη και τη χωρική ανάλυση της εκλογικής αποχής για την Ελλάδα. Η εκλογική αποχή είναι ένα φαινόμενο που τα τελευταία χρόνια φαίνεται να γίνεται όλο και πιο έντονο στις εκλογικές περιφέρειες της Ελλάδας. Οι παράγοντες είναι ποικίλοι και θα μπορούσαν να καταγραφούν και εξεταστούν λεπτομερώς με βάση κοινωνιολογικά δεδομένα. Ωστόσο, σκοπός της παρούσας εργασίας δεν είναι τόσο η ερμηνεία, όσο η καταγραφή των δεδομένων που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο για μια ευρύτερη αιτιολογική ανάλυση. Κάτω από αυτό το πρίσμα, για την παρούσα διπλωματική μελέτη, εξετάστηκαν σχετικές ερευνητικές εργασίες που έχουν εκπονηθεί γύρω από το συγκεκριμένο αντικείμενο, προκειμένου να επιλεγεί το κατάλληλο μεθοδολογικό πλαίσιο και οι αντίστοιχες χωρικές μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης. Σκοπός ήταν οι εν λόγω τεχνικές να συμβάλλουν στην όσο το δυνατόν βαθύτερη και πιο εμπειριστατωμένη ανάλυση των δεδομένων και συνεπώς την έγκυρη εξαγωγή συμπερασμάτων.

Αρχικά, γίνεται μια αναφορά στο θεωρητικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο στηρίχθηκε βιβλιογραφικά η παρούσα εργασία, ενώ ταυτόχρονα αναλύεται το φαινόμενο της εκλογικής αποχής τόσο σε ένα ευρύ πλαίσιο ανάλυσης της ίδιας της έννοιας, όσο και πιο συγκεκριμένα στον Ελλαδικό χώρο. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στα δύο μοντέλα που οι εκλογικοί γεωγράφοι χρησιμοποιούν με σκοπό την εξήγηση των χωρικών πρότυπων των εκλογών. Πιο συγκεκριμένα, αναλύεται τόσο το μοντέλο των κοινωνικών τάξεων των Lipset και Rokkan, όσο και το τοπικιστικό μοντέλο, που δίνει έμφαση στον βαθμό επιρροής του γεωγραφικού τοπικισμού στα αποτελέσματα των εκλογών.

Επιπροσθέτως, δεν παραλείπεται η ανάλυση των οικονομικών και κοινωνικών επιρροών στην συμμετοχής των πολιτών στην εκλογική διαδικασία με συνδυασμό με τα μοντέλα που ήδη αναφέρθηκαν. Παρουσιάζονται επίσης τα γεωγραφικά πρότυπα της εκλογικής συμμετοχής, ενώ ταυτόχρονα γίνεται λόγος για το “φαινόμενο της γειτονιάς” που υποστηρίζει το τοπικιστικό μοντέλο ψήφου και μας απομακρύνει από το ζήτημα της κοινωνικής ταξικής δομής.

Μπαίνοντας πιο βαθιά στο κύριο κομμάτι της έρευνας, γίνεται λόγος για τη χωρική αυτοσυσχέτιση και παρουσιάζεται ο δείκτης μέτρησης Moran's I. Επιπλέον, γίνεται αναλυτική παρουσίαση της μεθοδολογίας που έχει επιλεγεί, του προσδιορισμού του προβλήματος που έχει επιλεγεί για ανάλυση, αλλά και την εφαρμογή. Μετά και την επιλογή και τον ορισμό των μεταβλητών πραγματοποιείται μια διερευνητική ανάλυση της εκλογικής αποχής και παρουσιάζονται αναλυτικά οι εκλογικές αναμετρήσεις από το 1974 έως το 2015, χωρισμένες σε τρεις κύριες κατηγορίες (1974-1989, 1993-2004, 2007-2015).

Τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται προκειμένου να εξεταστεί η εκλογική αποχή της Ελλάδας προέρχονται από τις βάσεις δεδομένων του Υπουργείου Εσωτερικών και της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής. Για την προσέγγιση του θέματος χρειάστηκε να εντοπισθούν και να επιλεγούν οι κατά την κρίση μας σημαντικότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την συμμετοχή στην εκλογική διαδικασία κατά τόπους. Χρησιμοποιήθηκαν έτσι στατιστικά στοιχεία σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης και την ορεινότητα του πληθυσμού της χώρας, ενώ στη συνέχεια ελέγχθηκε η χωρική αυτοσυσχέτιση των δεδομένων.

Τέλος, για την βαθύτερη μελέτη της πιθανής επίδρασης των μεταβλητών, εφαρμόστηκαν και παρουσιάζονται αναλυτικά οι μέθοδοι και οι τεχνικές που επιτρέπουν τη μελέτη της χωρικής δομής και κατανομής των γεωγραφικών δεδομένων μέσω της εξέτασης της ύπαρξης ή μη χωρικής αυτοσυσχέτισης στα δεδομένα αυτά. Στην εργασία παρουσιάζονται οι ολικοί και τοπικοί δείκτες χωρικής αυτοσυσχέτισης Moran's I, τεχνικές που επιτρέπουν τη μελέτη της χωρικής δομής και κατανομής των γεωγραφικών δεδομένων μέσω της εξέτασης της ύπαρξης ή μη χωρικής αυτοσυσχέτισης στα δεδομένα.

Η παρούσα έρευνα καταλήγει σε συμπεράσματα επιδιώκοντας να παρουσιάσει μέσω χαρτών και σχεδιαγραμμάτων μια πλήρη εικόνα γύρω από την εκλογική αποχή από το 1974 έως και σήμερα. Οι δείκτες χωρικής αυτοσυσχέτισης, αλλά και η χρήση πινάκων με βάση τους οποίους ταξινομήθηκαν τα δεδομένα, βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση του θέματος. Οι παράγοντες φυσικά που επηρεάζουν το φαινόμενο της εκλογικής αποχής δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί πως είναι μόνο όσοι αναφέρονται στην εργασία, αλλά αυτοί έχουν επιλεγεί κατά την κρίση του υποφαινόμενου ως οι σημαντικότεροι δείκτες επιρροής.

2. Θεωρητικό Υπόβαθρο

2.1. Το Φαινόμενο της Εκλογικής Αποχής

Η εκλογική αποχή είναι ένα φαινόμενο υπαρκτό από την πρώτη κιόλας φορά διεξαγωγής της εκλογικής διαδικασίας. Σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, σχεδόν πάντα υπάρχει ένα ποσοστό πολιτών που επιλέγει να μην συμμετάσχει στην διαδικασία των εκλογών. Σημαντικό είναι πως η ψήφος δεν είναι υποχρεωτική, αλλά αντίθετα αποτελεί δικαίωμα των πολιτών που μπορούν κατά τη βούλησή τους να το ασκήσουν ή όχι. Επιπλέον, όταν αναφερόμαστε στη συμμετοχή των πολιτών στην εκλογική διαδικασία, είναι σημαντικό να γίνεται διάκριση για τη γεωγραφική περιοχή ή το κράτος στο οποίο αναφερόμαστε και αυτό γιατί η ψήφος και η συμμετοχή στις εκλογικές διαδικασίες δεν είναι πάντα θέμα επιλογής. Κάποια πολιτικά καθεστώτα δεν δίνουν στους ανθρώπους την ευκαιρία να ψηφίσουν καθόλου. Άλλα καθεστώτα αναγκάζουν τα άτομα να συμμετάσχουν σε αυτό που αποκαλούν «εκλογές» αν και κανείς δεν εκλέγεται ως αποτέλεσμα αυτών. Αλλά ακόμη και τα συστήματα της αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης πάντα περιορίζουν το δικαίωμα του εκλέγειν σε ορισμένα τμήματα του πληθυσμού, χρησιμοποιώντας ως κριτήρια την ιθαγένεια, την περιουσία, το εισόδημα, παιδεία, το φύλο, την εθνικότητα, τη θρησκεία, ή την ηλικία.

Σαφώς, η επιλογή για το αν κάποιος πρέπει να ψηφίσει ή όχι μπορεί να γίνει μόνο από τον ίδιο. Επιπλέον, μια σειρά θεσμικών κανόνων, διαμορφώνει την σημασία και τις συνέπειες της ψήφου κάποιου, επηρεάζοντας έτσι τα κίνητρα και τα αντικίνητρα για τη συμμετοχή. Η ψηφοφορία δεν είναι το ίδιο με την εκλογή: οι συνέπειες της ψήφου κάποιου για την επιλογή των κυβερνώντων εξαρτάται από το θεσμικό, καθώς και ιδεατό, πλαίσιο εντός του οποίου κάποιος ψηφίζει.

Η φθίνουσα εκλογική συμμετοχή οφείλεται στο διευρυνόμενο χάσμα ανάμεσα στους ψηφοφόρους, τα κόμματα και τις κυβερνήσεις. Δεν είναι ασφαλώς συμπτωματικό ότι η υποχώρηση της εκλογικής προσέλευσης συμπίπτει με την επιτάχυνση της αποευθυγράμμισης των ψηφοφόρων από τις παραδοσιακές κομματικές προτιμήσεις τους, τη φθίνουσα συμμετοχή στις τάξεις των πολιτικών κομμάτων, αλλά και την παρακμή των ταξικών και θρησκευτικών διαχωρισμών.

Ως αποευθυγράμμιση των ψηφοφόρων από τις παραδοσιακές κομματικές προτιμήσεις τους νοείται η εξασθένηση των δεσμών ανάμεσα (α) στους εκλογείς και τα κόμματα και (β) στις κοινωνικές ομάδες και τα κόμματα.

Σε μια ανάλυση που άσκησε μεγάλη επιρροή, ο Franklin (2004) συνδέει τη φθίνουσα πορεία της προσέλευσης με τη φθίνουσα σημασία των ίδιων των εκλογών. Υποστηρίζει ότι η επιτυχία με την οποία στέφθηκε η προσπάθεια πολλών δημοκρατικών χωρών να θεμελιώσουν το κοινωνικό κράτος και να επιτύχουν την πλήρη απασχόληση τη μεταπολεμική περίοδο, κατήργησε τις παραδοσιακές συγκρούσεις ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργατική τάξη. Με τις ταξικές συγκρούσεις αφοπλισμένες, οι ψηφοφόροι έχουν πλέον λιγότερους λόγους να προσέλθουν στην κάλπη την ημέρα των εκλογών. Όπως γράφει ο Franklin: *«Είναι πιθανό οι εκλογές των τελευταίων ετών να εμφανίζουν χαμηλότερα ποσοστά προσέλευσης για τον απλούστατο λόγο ότι οι αναμετρήσεις αυτές θα καθορίσουν την τροπή ζητημάτων μικρότερου βεληνεκούς από αυτά που διακυβεύονταν στα τέλη της δεκαετίας του '50»* (2004, σ. 174). Όταν το διακύβευμα είναι μικρότερο, οι πολίτες είναι πιθανότερο να μείνουν στο σπίτι τους την ημέρα των εκλογών. Αυτή η αισιόδοξη ερμηνεία συνδέεται με την ευρύτερη οπτική της συμμετοχής ως επιλογής παρά ως υποχρέωσης.

Φυσικά είναι εύλογο πως ένας από τους λόγους που επηρεάζουν τους πολίτες και τους παρακινούν να συμμετάσχουν στην εκλογική διαδικασία, είναι μεταξύ άλλων και η πίστη πως η τελική ανάδειξη της επιλογής τους ως κυβέρνηση θα έχει ως αποτέλεσμα και την εκπλήρωση των προσδοκιών τους. Ωστόσο, η όλο και μικρότερη ικανοποίηση των ψηφοφόρων από την απόδοση των δημοκρατικών κυβερνήσεων έχει παίξει επίσης το ρόλο στην αύξηση της αποχής από τις εκλογικές αναμετρήσεις. Ιδιαίτερα τη δεκαετία του '80, η εμπιστοσύνη του λαού στην κυβέρνηση και τα πολιτικά κόμματα υποχώρησε σε πολλές δημοκρατίες, αντανakλώντας την αυξανόμενη περιπλοκότητα, τη διεθνοποίηση και ενδεχομένως διαφθορά των κυβερνητικών θεσμών. Παρότι η υποστήριξη της κοινής γνώμης προς τις δημοκρατικές αρχές παραμένει σε υψηλά επίπεδα, ο αυξανόμενος κυνισμός με τον οποίο αξιολογούν οι ψηφοφόροι τις κυβερνητικές επιδόσεις οδήγησε ενδεχομένως περισσότερους ανθρώπους να μείνουν στα σπίτια τους την ημέρα των εκλογών (Putnam κ.ά., 2000).

Το μέγεθος της προσέλευσης δεν διαφέρει μόνον από εποχή σε εποχή αλλά και από χώρα σε χώρα. Πώς μπορούμε, λοιπόν, να ερμηνεύσουμε τις διαφορές που παρατηρούνται στα επίπεδα προσέλευσης μεταξύ των χωρών; Εδώ είναι χρήσιμη μια ανάλυση του τύπου κόστους-οφέλους (Downs, 1957). Η προσέλευση είναι συνήθως υψηλότερη σε χώρες όπου η ψήφος συνοδεύεται από μικρό κόστος ή κόπο, ενώ τα προσδοκώμενα οφέλη είναι μεγάλα. Όσον αφορά το κόστος, η προσέλευση μειώνεται όταν ο πολίτης είναι υποχρεωμένος να μεριμνήσει ο ίδιος για την εγγραφή του στους εκλογικούς καταλόγους, όπως συμβαίνει στις ΗΠΑ. Είναι επίσης χαμηλότερη όταν οι ψηφοφόροι οφείλουν να ψηφίζουν αυτοπροσώπως και σε εργάσιμες ημέρες. Ως εκ τούτου, η προσέλευση μπορεί να ενθαρρυνθεί επιτρέποντας την επιστολική ψήφο, τη διεξαγωγή εκλογών τα Σαββατοκύριακα και την ψήφο δι' αντιπροσώπου (Blais κ.ά., 2003).

Από τη σκοπιά του οφέλους, τόσο η σπουδαιότητα μιας αναμέτρησης όσο και η βαρύτητα κάθε ψήφου είναι μεγέθη ευθέως ανάλογα με τα επίπεδα προσέλευσης (Horiuchi, 2004). Ως προς τη σημασία μιας αναμέτρησης, όσο πιο σημαντική είναι και όσο ισχυρότερα είναι τα κόμματα, τόσο υψηλότερα είναι και τα ποσοστά της προσέλευσης στην κάλπη. Ως προς το δεύτερο, όσο μεγαλύτερη βαρύτητα έχει κάθε ψήφος, τόσο πιο πρόθυμοι είναι οι ψηφοφόροι να αναλάβουν το κόστος της ψηφοφορίας.

Ως εκ τούτου, τα αναλογικά συστήματα ενισχύουν την προσέλευση, καθώς διασφαλίζουν ότι κάθε ψήφος μετράει. Αρκετές συγκριτικές μελέτες έχουν δείξει ότι η συμμετοχή είναι από έξι έως εννέα ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερη σε χώρες με αναλογικά συστήματα κοινοτικής λίστας απ' ό,τι σε χώρες που χρησιμοποιούν τη μέθοδο της σχετικής πλειοψηφίας (Birch, 2006 και Karp κ.ά., 2007).

Σε ατομικό επίπεδο, οι διαφορές στην προσέλευση αντανakλούν παράγοντες τους οποίους συναντούμε και στις άλλες μορφές πολιτικής συμμετοχής. Ειδικότερα, η υψηλή προσέλευση σχετίζεται με την ύπαρξη των πολιτικών πόρων και του πολιτικού ενδιαφέροντος από την πλευρά του ατόμου. Οι μορφωμένοι, εύποροι, παντρεμένοι, μεσήλικες πολίτες που έχουν δουλειά και ισχυρές κομματικές ταυτότητες, καθώς και όσοι ανήκουν σε κάποια εκκλησία ή εργατικό σωματείο και είναι μακροχρόνιοι κάτοικοι μιας γειτονιάς, είναι πολύ πιθανό να προσέλθουν στην κάλπη. Πρόκειται για εκλογείς που διαθέτουν και τα μέσα και το ενδιαφέρον να συμμετάσχουν στην επίσημη πολιτική. Αντίθετα, η αποχή είναι πιο διαδεδομένη ανάμεσα σε αυτούς που έχουν λιγότερα μέσα και μικρότερο συμφέρον να δείξουν ενδιαφέρον για την επίσημη κοινοτική πολιτική: δηλαδή μεταξύ των άνεργων νέων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, των ανύπαντρων οι οποίοι δεν ανήκουν σε καμία οργάνωση, δεν έχουν καθόλου κομματικούς δεσμούς και έχουν πρόσφατα εγκατασταθεί στον τόπο κατοικίας τους.

Οι προσπάθειες αύξησης της εκλογικής προσέλευσης πρέπει να λαμβάνουν πάντα υπόψη την πολιτική πραγματικότητα. Τα συντηρητικά κόμματα έχουν λόγους να βλέπουν με επιφύλαξη τέτοιες πρωτοβουλίες, δεδομένου ότι θεωρούν (εύλογα, αν και σπάνια το ομολογούν) ότι εάν οι απέχοντες προσέρχονταν στην κάλπη, θα ψήφιζαν δυσανάλογα υπέρ της Αριστεράς. Η αύξηση της συμμετοχής μπορεί να ωφελεί το σύστημα συνολικά, αλλά να έχει άνισο αντίκτυπο στα κόμματα που αποτελούν το σύστημα, με αποτέλεσμα να καθυστερούν ή να αποτρέπονται οι μεταρρυθμίσεις.

Καθώς η εκλογική προσέλευση στις περισσότερες χώρες του δημοκρατικού κόσμου έχει πάρει φθίνουσα πορεία, το ενδιαφέρον έχει στραφεί προς τις πιθανές λύσεις του προβλήματος. Οι λύσεις τεχνικής φύσης, όπως η τοποθέτηση εκλογικών τμημάτων στα σούπερ μάρκετ και η θεσμοθέτηση της ψήφου μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, μπορούν ενδεχομένως να παίξουν κάποιο ρόλο. Οι χώρες που χρησιμοποιούν πλειοψηφικά εκλογικά συστήματα (απόλυτης και σχετικής πλειοψηφίας) θα μπορούσαν επίσης να ενισχύσουν την προσέλευση υιοθετώντας το αναλογικό σύστημα, όπου μετράει κάθε ψήφος. Μήπως, όμως, έχει έρθει ο καιρός να συζητηθεί σοβαρά η πιο αποτελεσματική λύση από όλες, η υποχρεωτική ψήφος;

Υποχρεωτική Ψήφος

Η υποχρεωτική ψήφος είναι μια πραγματικότητα σε ορισμένες χώρες, για την οποία έχουν διατυπωθεί επιχειρήματα τόσο υπέρ, όσο και κατά αυτής. Αφενός οι περισσότεροι πολίτες αναγνωρίζουν τις υποχρεώσεις τους προς το κράτος, όπως είναι η πληρωμή των φόρων, η συμμετοχή τους σε σώματα ενόρκων, ή ακόμη και η συμμετοχή τους στη διεξαγωγή ενός πολέμου. Ποιος ο λόγος, λοιπόν, να μην αποδεχθούν αυτό που η Hill (2002) ονομάζει «μικρή υποχρέωση και εύκολο καθήκον», δηλαδή την υποχρέωση να συμμετέχουν διά της ψήφου τους στις εθνικές εκλογές; Ως έχει σήμερα η κατάσταση, όσοι απέχουν, εκμεταλλεύονται ανέξοδα την ευσυνειδησία αυτών που προσέρχονται στην κάλπη.

Από την άλλη μεριά, η υποχρεωτική ψήφος αποτελεί στέρηση της ελευθερίας, και η ελευθερία του πολίτη είναι ένα από τα θεμέλια της φιλελεύθερης δημοκρατίας. Κάπου εδώ ίσως θα ήταν σκόπιμο να γίνει μια διάκριση μεταξύ των εννοιών «δικαίωμα» και υποχρέωση. Αυτό που περισσότερο διακρίνει την μια από την άλλη ως προς τη σημασία τους είναι ότι η πρώτη εμπεριέχει τη δυνατότητα της επιλογής. Το δικαίωμα είναι κάτι που ο άνθρωπος μπορεί να επιλέξει ή να απαρνηθεί, ενώ η υποχρέωση στερεί την όποια επιλογή. Αυτό αποτελεί και το θεμέλιο διάκρισης μεταξύ των δημοκρατικών και των αυταρχικών κοινωνιών άλλωστε.

Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της προσέλευσης στην κάλπη είναι ένδειξη ενός αυταρχικού και όχι δημοκρατικού καθεστώτος. Η καταβολή των φόρων και η συμμετοχή στις πολεμικές αναμετρήσεις της χώρας είναι υποχρεώσεις στις οποίες η παραμικρή συμμετοχή μετράει και οι αριθμοί παίζουν ρόλο. Αντίθετα, οι εκλογές που διεξάγονται στις δημοκρατικές χώρες συνεχίζουν να προσελκύουν υπεραρκετές ψήφους για τη λήψη των αποφάσεων. Δεν φαίνεται να υπάρχει κανένα στοιχείο που να δείχνει ότι η αύξηση της προσέλευσης αναβαθμίζει την ποιότητα της επιλογής.

Παρότι η υποχρεωτική ψήφος δεν εγγυάται την απόλυτη εκλογική προσέλευση, μπορεί να κάνει τη διαφορά: όταν η Ολλανδία κατέστησε προαιρετική την ψήφο το 1970, η προσέλευση μειώθηκε αισθητά. Ωστόσο, η αντίστροφη μεταρρύθμιση -η εισαγωγή της υποχρεωτικής ψήφου σε χώρες όπου ήταν προηγουμένως προαιρετική- έχει επιχειρηθεί ελάχιστες φορές στη σύγχρονη εποχή.

Ο κίνδυνος είναι η αλλαγή αυτή να έχει τα αντίθετα από τα επιθυμητά αποτελέσματα, επιτείνοντας τη δυσπιστία μεταξύ κυβέρνησης και κυβερνώμενων. Όταν ένας υπουργός έθεσε την ιδέα στο τραπέζι στη Σουηδία, το 1999, η αντίδραση ήταν έντονα αρνητική. Είναι ασφαλώς πιο δόκιμο να δοκιμαστούν άλλες μεταρρυθμίσεις ενίσχυσης της προσέλευσης προτού φτάσουμε σε αυτή τη λύση.

Η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή στην εκλογική διαδικασία αποτελεί αναπόδραστη ανάγκη για κάθε υγιή δημοκρατική κοινωνία. Ωστόσο για να μπορέσει να διατηρηθεί το θεμέλιο της δημοκρατίας όπως ήδη αυτό έχει αναφερθεί θα πρέπει να βρεθούν τρόποι και κίνητρα ώστε οι πολίτες να θελήσουν να ασκήσουν αυτό τους το δικαίωμα. Έτσι μόνο θα μπορούμε να μιλάμε για ελεύθερη επιλογή, που θα έχει ως αποτέλεσμα και την ανάδειξη μια κυβέρνησης πραγματικά επιθυμητής από τους πολίτες της. Άλλωστε, θα πρέπει να εξετασθεί πολύ προσεκτικά και η λογική που τα τελευταία χρόνια επικρατεί ως προς τη συμμετοχή στην εκλογική διαδικασία, και αυτό δεν είναι άλλο από το «δεν έχει σημασία η γνώση σου για την πολιτική, αλλά συμμετοχή σου στις εκλογές». Αυτή η λογική βέβαια δεν μπορεί να εξετασθεί στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, ωστόσο είναι μια πραγματικότητα στην οποία δεν μπορούμε να εθελotuφλούμε.

Υποχρεωτική ψήφος: τα υπέρ και τα κατά

ΥΠΕΡ

- Η απόλυτη συμμετοχή συνεπάγεται ότι το εκλογικό σώμα είναι αντιπροσωπευτικό της κοινωνίας.
- Ενισχύεται η εντολή της κυβέρνησης που έχει εκλεγεί με πλήρη εκλογική προσέλευση.
- Η αύξηση του αριθμού των ψηφοφόρων καθιστά το εκλογικό σώμα καλύτερα ενημερωμένο.
- Δυνατότητα εξαίρεσης όσων ενίστανται για λόγους αρχής στην ψήφο.
- Πρόβλεψη λευκών ψηφοδελτίων για όσους είναι αντίθετοι με όλους τους υποψηφίους.
- * Η υποχρεωτική ψήφος ισχύει ήδη σε περισσότερες από 20 χώρες.

ΚΑΤΑ

- Η ελευθερία της αποχής από τις εκλογές αποτελεί κομμάτι μιας φιλελεύθερης δημοκρατίας.
- Η υποχρεωτική ψήφος δίνει μεγαλύτερη επιρροή σε ψηφοφόρους που είναι λιγότερο ενημερωμένοι και ασχολούνται λιγότερο με την πολιτική.
- Η αποχή μπορεί να οφείλεται στην ικανοποίηση των ψηφοφόρων από την κατάσταση των πραγμάτων και να μην αποτελεί κατ' ανάγκη πρόβλημα.
- Στην πράξη, η εκλογική προσέλευση δεν φτάνει στο 100% ούτε στις χώρες όπου η ψήφος είναι υποχρεωτική.
- Η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος (και η επιλογή του υποψηφίου) είναι χρονοβόρες διαδικασίες.

Η καλύτερη πολιτική είναι η προσέλευση των ψηφοφόρων στην κάλπη με τη δική τους βούληση.

2.2. Η Αποχή στην Ελλάδα

Η εκλογική αποχή, δηλαδή η μη άσκηση του δικαιώματος του εκλέγειν, είναι στην Ελλάδα ποινικό αδίκημα. Το άρθρο 51 παρ. 5 του Συντάγματος ορίζει ότι «η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος είναι υποχρεωτική». Οι νομικοί ευθύς εξαρχής έχουν τονίσει την αντίφαση: Πώς γίνεται ένα δικαίωμα να είναι ταυτόχρονα και υποχρέωση, η οποία μάλιστα υπόκειται σε κυρώσεις;

Η εκλογική νομοθεσία έχει θεσπίσει μια σειρά εξαιρέσεις όπου η μη άσκηση του εκλογικού δικαιώματος θεωρείται δικαιολογημένη (εκλογείς που κατοικούν στο εξωτερικό, έχουν ηλικία άνω των 70 ετών και, τέλος, βρίσκονται σε απόσταση μεγαλύτερη των 200 χλμ. από το εκλογικό τμήμα στο οποίο ψηφίζουν). Για τους υπολοίπους που δεν επιλέγουν να μην ψηφίσουν προβλέπονται ποινές φυλάκισης από ένα μήνα μέχρι ένα έτος και στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων από ένα έως τρία έτη (άρθρα 9 παρ. 5 του ν. 4255/2014 και 117 παρ. 1 και 2 του Π.Δ. 26/2012). Η πραγματικότητα, βεβαίως, είναι εντελώς διαφορετική από τα προβλεπόμενα της νομοθεσίας. Κι αυτό, γιατί δεν υπάρχει δικαστική απόφαση που να εφαρμόζει τον νόμο και να επιβάλλει ποινές για αδικαιολόγητη αποχή από την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος. Στη νομική επιστήμη αυτό θεωρείται «σιωπηρή κατάργηση» των σχετικών διατάξεων αλλά το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, σε γνωμοδότησή του με αριθμό 277/2002, αποφάνθηκε (με πλειοψηφία 5-2) να διατηρηθούν σε ισχύ, βάσει του ισχύοντος Συντάγματος, οι διατάξεις που ποινικοποιούν την αποχή.

Πολιτική «τιμωρία»

Αν η ποινικοποίηση της αποχής -που δεν εφαρμόζεται- ουσιαστικά ισοδυναμεί με μια προσπάθεια αποτροπής του ψηφοφόρου να απέχει από την άσκηση ενός σημαντικού δικαιώματός του από το οποίο εξαρτάται η λειτουργία του πολιτεύματος, η εκλογική νομοθεσία έχει φροντίσει να κάνει την αποτροπή ακόμη πιο ισχυρή. Η αποχή δεν θεωρείται ψήφος και συνεπώς δεν προσμετράται για τον προσδιορισμό του εκλογικού αποτελέσματος.

Όπως το λευκό ή το άκυρο δεν έχει καμία επίδραση στο εκλογικό αποτέλεσμα, ακόμη κι αν αποτελεί επιλογή της πλειοψηφίας του εκλογικού σώματος. Το πολιτικό σύστημα θα συνεχίσει να λειτουργεί κανονικά, κυβέρνηση θα εκλεγεί και θα υπάρχει ακόμη κι αν στις εκλογές πάει να ψηφίσει το 20% ή το 10% των εκλογέων.

Χρόνιο φαινόμενο

Αποχή υπήρξε πάντοτε, σε όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις της Μεταπολίτευσης. Στις βουλευτικές εκλογές από το 1974 και μέχρι τις εκλογές του 1993 η αποχή κυμαινόταν ανάμεσα στο 19% με 23% του εκλογικού σώματος. Έτσι, όποιο και αν είναι το ποσοστό της πραγματικής αποχής, εξάγεται το συμπέρασμα ότι μέχρι το 1993 ένα τμήμα των εκλογέων απείχε από τις κάλπες συνειδητά και σε διάρκεια. Πρόκειται για την πάγια αποχή, για την άρνηση δηλαδή μιας μερίδας πολιτών να συμμετάσχουν με οποιονδήποτε τρόπο στα πολιτικά δρώμενα, απορρίπτοντας συνολικά το πολιτικό σύστημα.

Στις βουλευτικές εκλογές του 1993 η αποχή ξέφυγε ελαφρώς από τα συνηθισμένα, σταθερά ανώτατα όρια της κι έφτασε στο 23,7% του εκλογικού σώματος. Ανάλογο ήταν το μέγεθός της στις εκλογές του 1996 (23,66%). Από εκεί και μετά τα μεγέθη της αποχής γνωρίζουν αυξητική πορεία -πλην των εκλογών του 2004 όπου η αποχή καταγράφεται και πάλι στο 23,5%. Αναλυτικότερα, στις εκλογές του 2000 η αποχή έφτασε στο 25,04%, το 2004 έπεσε στο 23,5%, το 2007 ανέβηκε στο 25,85% και το 2009 εκτινάχτηκε στο 29,05%. Από εκεί και μετά έχουμε νέα εκτίναξη του ποσοστού της πάνω από το 30%. Στις εκλογές του Μαΐου του 2012 η αποχή φτάνει το 34,9%, τον Ιούνιο του ίδιου έτους στο 37,53% ενώ στις εκλογές του περασμένου Ιανουαρίου υποχωρεί ελάχιστα στο 36,38%.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά της η αποχή τα καταγράφει σε εκλογικές αναμετρήσεις όπου δεν κρίνεται η διακυβέρνηση της χώρας και η ψήφος είναι πιο χαλαρή: Στις ευρωεκλογές του 1984 η αποχή κινείται στα επίπεδα των εθνικών εκλογών (22,83%). Το 1989 -που οι εκλογές έγιναν μαζί με τις βουλευτικές- το ποσοστό της αποχής έπεσε στο 19,7%, που είναι ταυτόσημο με αυτό των εθνικών εκλογών. Στις ευρωεκλογές του 1994 η αποχή καταγράφεται στο 28,76%, το 1999 φτάνει στο 29,75%, το 2004 στο 36,78%, ενώ το 2009 κατέρριψε κάθε ρεκόρ φτάνοντας το 47,37% του εκλογικού σώματος, για να υποχωρήσει αισθητά το 2014 στο 40,67%.

Υπάρχει σίγουρα ένα ποσοστό πολιτών που δεν ενδιαφέρεται καθόλου για τις πολιτικές εξελίξεις και τις εκλογικές διαδικασίες, που απορρίπτει συλλήβδην το πολιτικό σύστημα. Είναι εύλογο ότι η συμμετοχή των πολιτών στις εκλογές εξαρτάται από την εμπιστοσύνη τους στο πολιτικό σύστημα, από τις προσδοκίες που τους καλλιεργούνται σε κάθε εκλογική αναμέτρηση και από τον βαθμό πόλωσης ανάμεσα στις δυνάμεις που διεκδικούν την κυβερνητική εξουσία.

Ένα ποσοστό των εκλογέων, ενώ δεν αδιαφορεί για τα πολιτικά δρώμενα, κινείται κοντά στα όρια της αποχής, άλλοτε περνάει σ' αυτήν κι άλλοτε επιστρέφει στη θετική ψήφο, χωρίς να βρίσκει σταθερή πολιτική έκφραση σε κάποια από τις υπάρχουσες πολιτικές δυνάμεις. Από τις εκλογές του 1993 φαίνεται πως χτυπάει ένα καμπανάκι. Αυτό δεν είναι παράδοξο. Το πολιτικό σύστημα της Μεταπολίτευσης βρίσκεται σε διαδικασία κρίσης και αλλαγής. Οι παλιοί ηγέτες φεύγουν από το προσκήνιο και τη θέση τους παίρνουν νέοι. Η εποχή των μεγάλων οραμάτων παραδίδει τη θέση της στην άποψη ότι «δεν μπορούν να γίνουν και πολλά πράγματα».

Τα πολύ υψηλά ποσοστά αποχής στις ευρωεκλογές -που κάποια στιγμή έφτασαν να αγγίζουν το μισό εκλογικό σώμα- δεν δείχνουν τίποτε περισσότερο από το γεγονός ότι οι ψηφοφόροι δεν πιστεύουν πως μέσα από αυτήν την εκλογική διαδικασία μπορούν να κάνουν κάτι που να επηρεάσει τη δική τους τύχη και τις εξελίξεις στην Ευρώπη.

Το γεγονός ότι η αποχή στις εθνικές εκλογές πλησιάζει τον τελευταίο χρόνο την αποχή των ευρωεκλογών είναι άκρως ανησυχητικό για το σύνολο του πολιτικού συστήματος, καθώς δεν υπάρχει κόμμα που να μην επηρεάζεται από αυτήν την εξέλιξη. Οι πολίτες φαίνεται πως απαξιώνουν στη συνείδησή τους το ίδιο τις εσωτερικές και τις ευρωπαϊκές εκλογικές διαδικασίες.

Πραγματικό μέγεθος της αποχής

Ποιο είναι, αλήθεια, το πραγματικό μέγεθος της αποχής; Σίγουρα δεν είναι αυτό που καταγράφεται. Σίγουρα είναι μικρότερο. Αλλά τότε πόσο είναι; Αυτό το ερώτημα θα απαντηθεί όταν υπάρξουν γνήσιοι εκλογικοί κατάλογοι. Ένα παράδειγμα θα δείξει του λόγου το αληθές. Η απογραφή του 2011 έδειξε ότι ο πληθυσμός της χώρας είναι 10.815.197. Από αυτόν τον αριθμό 1.666.888 είναι παιδιά μέχρι 14 ετών. Δηλαδή δεν ψηφίζουν.

Αν υποθέσουμε ότι τα παιδιά και οι έφηβοι μέχρι 18 ετών, χωρίς δικαίωμα ψήφου, είναι περί τα 2 εκατ., τότε -χωρίς να λάβουμε υπόψη καμία άλλη παράμετρο- οι έχοντες δικαίωμα ψήφου έπρεπε να είναι περί τα 8.800.00 πολίτες. Στις εκλογές του 2012, όμως, οι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους ήταν 9.945.859 ψηφοφόροι. Εντελώς παράδοξο, αλλά κι εντελώς πραγματικό. Αν συνεχιστεί αυτό, θα φτάσουμε στο σημείο στους εκλογικούς καταλόγους -πλασματικά βέβαια- να φαίνονται εγγεγραμμένα, με δικαίωμα δηλαδή ψήφου, ακόμη και τα μωρά καθώς θα φαίνεται ότι ψηφίζει το σύνολο του πληθυσμού.

Τον τελευταίο καιρό η συζήτηση για τις εκλογικές αναμετρήσεις στην Ελλάδα περιστρέφεται όλο και περισσότερο γύρω από τα διαρκώς μειούμενα ποσοστά των ψηφοφόρων που επιλέγουν να ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα. Η μειωμένη συμμετοχή στις εκλογές η οποία καταγράφεται τα τελευταία τέσσερα χρόνια αποτελεί ένα εντελώς καινούργιο δεδομένο για την εκλογική και κοινοβουλευτική ιστορία της χώρας. Δεδομένης της παραδοσιακής ελληνικής πολιτικοποίησης, της ισχυρής κοινοβουλευτικής ιδεολογίας αλλά, σε έναν βαθμό, και της υποχρεωτικής συμμετοχής, η Ελλάδα παρουσίαζε ιστορικά ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά εκλογικής συμμετοχής.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει ο Blais (2008), κατά την περίοδο 1972-2004, η συμμετοχή στις ελληνικές εκλογές (80,1%) κυμαινόταν σε επίπεδα άνω του ευρωπαϊκού μέσου όρου και ήταν υψηλότερη σε σύγκριση με παλαιότερες δημοκρατίες όπως η Γαλλία (72,2%) και το Ηνωμένο Βασίλειο (73,1%). Τέλος, ως προς τις προοπτικές της εκλογικής συμμετοχής στην Ελλάδα, οι παρούσες συνθήκες δεν αφήνουν σημαντικά περιθώρια αισιοδοξίας. Αφενός, η πτώση της πολιτικής συμμετοχής θα εντείνεται όσο εισέρχονται νέες γενεές στο εκλογικό σώμα αντικαθιστώντας τους παλαιότερους και περισσότερο κομματικά ενταγμένους ψηφοφόρους που ενηλικιώθηκαν πριν και κατά τις πρώτες δεκαετίες της Μεταπολίτευσης. Αφετέρου, η έλευση της οικονομικής κρίσης ερμηνεύεται από τους ψηφοφόρους ως αποτυχία του πολιτικού συστήματος, εντείνοντας το αίσθημα δυσαρέσκειας και οδηγώντας τους πολίτες προς την αποχή.

Η αδυναμία του πολιτικού κόσμου να ανταποκριθεί με επάρκεια όχι μόνο σε αυτούς που δεν συμμετέχουν αλλά ακόμη και σε αυτούς που ψηφίζουν, οδηγεί σε αλληπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις και στην παράταση της κρίσης. Προοπτικά αυτό οδηγεί και σε μια βαθιά κρίση διακυβέρνησης. Οι ψηφοφόροι δεν εκφράζουν δυσαρέσκεια ή αδιαφορία για τη μία ή την άλλη κομματική πρόταση, αλλά για το κομματικό σύστημα στο σύνολό του. Υπάρχει μια κοινωνική δυναμική σε αυτή τη συμπεριφορά κι αυτή είναι αρνητική. Η ιδιότευση (με την αρχαιοελληνική έννοια του όρου, δηλαδή της μη συμμετοχής στα κοινά), η οποία δεν ήταν χαρακτηριστικό της (πολιτικής) ιδιοσυγκρασίας των Ελλήνων, έχει γίνει πλέον γνώρισμα ενός μεγάλου τμήματος του πληθυσμού. Η κρίση δεν έφερε τους πολίτες συνολικά πιο κοντά στις πολιτικές διεργασίες όπως προς στιγμήν φάνηκε με τις μαζικές αντιδράσεις στις πλατείες, ούτε τους αφύπνισε για να ενεργοποιηθούν σε σχέση με την εκπροσώπηση τους. Αυτοί που ενεργοποιήθηκαν περισσότερο ή εντονότερα ήταν και πριν ενεργοί. Αντίθετα, πολλοί αποτραβήχτηκαν από τα κοινά. Η αποχή συνδέεται με την απογοήτευση των πολιτών, οι οποίοι πιστεύουν ολοένα λιγότερο στο ρόλο των κομμάτων και στη δυνατότητα τους να αλλάξουν προς το καλύτερο τη ζωή των Ελλήνων.

Η Ελλάδα βρίσκεται εδώ και καιρό σε μια άτυπη εποχή έντονης πολιτικής ρευστότητας. Η αξιοπιστία και ο εκσυγχρονισμός του πολιτικού συστήματος μπορούν να αποτελέσουν πυλώνες ουσιαστικής ανάπτυξη και πρακτικής αντιμετώπισης της κρίσης που δεν είναι μόνο οικονομική, αλλά κυρίως αξιακή. Η κρίση γκρέμισε ένα κοινωνικό σύστημα που είχε δομηθεί τις προηγούμενες δεκαετίες της ευημερίας και η χώρα καλείται πλέον να κάνει το επόμενο βήμα.

Η αδυναμία του πολιτικού κόσμου να ανταποκριθεί με επάρκεια όχι μόνο σε αυτούς που δεν συμμετέχουν αλλά ακόμη και σε αυτούς που ψηφίζουν, οδηγεί σε αλληπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις και στην παράταση της κρίσης. Προοπτικά αυτό οδηγεί και σε μια βαθιά κρίση διακυβέρνησης. Οι ψηφοφόροι δεν εκφράζουν δυσανεξία ή αδιαφορία για τη μία ή την άλλη κομματική πρόταση, αλλά για το κομματικό σύστημα στο σύνολό του. Υπάρχει μια κοινωνική δυναμική σε αυτή τη συμπεριφορά κι αυτή είναι αρνητική. Η ιδιώτευση (με την αρχαιοελληνική έννοια του όρου, δηλαδή της μη συμμετοχής στα κοινά), η οποία δεν ήταν χαρακτηριστικό της (πολιτικής) ιδιοσυγκρασίας των Ελλήνων, έχει γίνει πλέον γνώρισμα ενός μεγάλου τμήματος του πληθυσμού. Η κρίση δεν έφερε τους πολίτες συνολικά πιο κοντά στις πολιτικές διεργασίες όπως προς στιγμήν φάνηκε με τις μαζικές αντιδράσεις στις πλατείες, ούτε τους αφύπνισε για να ενεργοποιηθούν σε σχέση με την εκπροσώπηση τους. Αυτοί που ενεργοποιήθηκαν περισσότερο ή εντονότερα ήταν και πριν ενεργοί. Αντίθετα, πολλοί αποτραβήχτηκαν από τα κοινά. Η αποχή συνδέεται με την απογοήτευση των πολιτών, οι οποίοι πιστεύουν ολοένα λιγότερο στο ρόλο των κομμάτων και στη δυνατότητα τους να αλλάξουν προς το καλύτερο τη ζωή των Ελλήνων.

Η παρατεταμένη κρίση της πολιτικής είναι και κρίση της αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας και αποτυπώνεται ανάγλυφα στην εκλογική συμμετοχή. Η εξέλιξη αυτή, η σταδιακή ενίσχυση της αποχής από τις κάλπες, δεν είναι αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης μόνο. Η διαχρονική κάμψη η οποία ξεκινά από το 2004 και μετά, αποτυπώνει την κρίση εμπιστοσύνης στην οποία εισέρχεται το πολιτικό σύστημα μετά την ιστορική αποτυχία της «κεφαλαιοποίησης» των Ολυμπιακών αγώνων, η οποία συμπίπτει με την Ευρωπαϊκή στασιμότητα στην πορεία της ολοκλήρωσης της αλλά και λίγα χρόνια μετά την δημοσιονομική κρίση και ευρύτερα την διεθνή οικονομική κρίση. Είναι με άλλα λόγια το αποτέλεσμα της έλλειψης στρατηγικού προσανατολισμού και της εμπέδωσης της κυριαρχίας μιας αντίληψης που θεωρεί την ανάπτυξη και τη διαρκή ευημερία δεδομένες, παραβλέποντας ότι τα χειμαζόμενα στρώματα δεν μπορούν να βρουν μια θέση σε αυτή τη δαπανηρή ζωή.

Η άποψη αυτή στηρίζεται στην παρατήρηση ότι η αυξανόμενη αποχή από την εκλογική διαδικασία δεν είναι κοινωνικά ισόρροπη. Όπως φαίνεται από τα συγκριτικά στοιχεία που ακολουθούν από τα exit polls του 2004 και το τωρινό (Πίνακας 1), το σημερινό εκλογικό σώμα συγκριτικά με εκείνο του 2004 είναι:

1. Πιο ηλικιωμένο
2. Με υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο
3. Με ενισχυμένη την παρουσία των συνταξιούχων

Πίνακας 1: Συγκριτικά στοιχεία του εκλογικού σώματος: 2004 και 2015

		2004 (%)	2015 (%)
ΦΥΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	54	53
	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	46	47
ΗΛΙΚΙΑ	18-24	9	8
	25-34	22	14
	35-54	38	39
	55+	31	39
ΕΠΗΛΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΕΩΣ ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	32	18
	ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ/ΛΥΚΕΙΟΥ	42	46
	ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΑΕΙ/ΤΕΙ ΚΑΙ ΑΝΩ	26	36
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	ΑΓΡΟΤΕΣ	8	4
	ΕΛ. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ	16	12
	ΜΙΣΘΩΤΟΣ Δ.Τ.	12	12
	ΜΙΣΘΩΤΟΣ Ι.Τ.	21	22
	ΑΝΕΡΓΟΙ	3	11
	ΦΟΙΤΗΤΕΣ	5	5
	ΝΟΙΚΟΚΥΡΕΣ	16	7
	ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ	16	26

Πηγή: *Metronanalysis, Μια πρώτη αποτίμηση της νέας εκλογικής ανθρωπογεωγραφίας*

Είναι φανερό ότι οι Νέοι και ιδίως οι αυτοί που έχουν χαμηλά εκπαιδευτικά «προσόντα» έχουν απομακρυνθεί σε μεγαλύτερο βαθμό από την εκλογική διαδικασία. Το εκλογικό σώμα σταδιακά «γηράσκει» και η παρουσία μέσα σε αυτό των ολοένα και περισσότερων συνταξιούχων, αποτυπώνει το τεράστιο διαγενεακό πρόβλημα της χώρας: οι εντός και οι εκτός των τειχών, μοιράζουν όχι μόνο το δικαίωμα στην ποιότητα της ζωής, αλλά και την αξία της πολιτικής συμμετοχής.

Η αδυναμία του πολιτικού κόσμου να ανταποκριθεί με επάρκεια όχι μόνο σε αυτούς που δεν συμμετέχουν αλλά ακόμη και σε αυτούς που ψηφίζουν, οδηγεί στις αλληπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις και στην παράταση της κρίσης.

Ειδικά από το 2009 και μετά, πραγματοποιήθηκαν μέσα σε έξι χρόνια 4 εκλογικές αναμετρήσεις και συγκροτήθηκαν 7 Κυβερνήσεις με μέσο χρόνο θητείας, τους 10 μήνες. Οι ψηφοφόροι δεν εκφράζουν μία δυσaréσκεια ή αδιαφορία για τη μία ή την άλλη κομματική πρόταση, αλλά για το κομματικό σύστημα στο σύνολο του.

2.3. Μοντέλα Συμμετοχής στις Εκλογικές Διαδικασίες

Υπάρχουν δύο ξεχωριστά μοντέλα που χρησιμοποιούνται από τους εκλογικούς γεωγράφους για να βοηθήσουν στην εξήγηση των χωρικών πρότυπων των εκλογών.

Το πρώτο μοντέλο, **των κοινωνικών τάξεων**, που διατυπώθηκε από Lipset και Rokkan (1967) για τη Δυτική Ευρώπη, αφορά την ύπαρξη των «χάσματος τάξεων» στην κοινωνία. Αυτό το μοντέλο δείχνει ότι οι άνθρωποι συνήθως ψηφίζουν για τους υποψηφίους οι οποίοι πιστεύουν ότι θα υπηρετήσουν τα συμφέροντα της δικής τους κοινωνικής τάξης. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, για παράδειγμα, η υποστήριξη για το Συντηρητικό Κόμμα είναι παραδοσιακά ισχυρή μεταξύ των μεσαίων υπαλληλικών τάξεων, ενώ οι εργάτες έχουν την τάση να ευνοούν το Εργατικό Κόμμα (Johnston 2005).

Το δεύτερο μοντέλο, **το τοπικιστικό**, από την άλλη πλευρά, υπογραμμίζει το ρόλο του γεωγραφικού τοπικισμού στα αποτελέσματα των εκλογών. Αυτό το μοντέλο χρησιμοποιείται κυρίως στις Ηνωμένες Πολιτείες, τονίζει ότι η θέση και ο χώρος, παρά η κοινωνική τάξη ή οποιοδήποτε άλλο κοινωνικοοικονομικό χαρακτηριστικό, έχει τη μεγαλύτερη επιρροή στις συνήθειες ψήφου των ατόμων. Ειδικότερα, η προσέγγιση υποστηρίζει ότι οι άνθρωποι θα υποστηρίξουν συνήθως πολιτικά προγράμματα που απευθύνονται στα έθιμα, πεποιθήσεις και τις παραδόσεις των τόπων όπου ζουν.

2.4. Οικονομικές και Κοινωνικές Επιρροές στην Συμμετοχή

Τα μοντέλα της κοινωνικής τάξης και το μοντέλο της τοπικής ψήφου τελικά παρέχουν διαφορετικές προοπτικές για την αξιολόγηση των πολλών κοινωνικών και οικονομικών διαδικασιών που μπορούν να επηρεάσουν τις αποφάσεις των ψηφοφόρων. Παράλληλα, οι προοπτικές αυτές αποτελούν ένα χώρο δύο διαστάσεων πολιτικής από το οποίο μπορεί κανείς να αξιολογήσει τις προτιμήσεις όλων των ψηφοφόρων (Miller and Schofield 2003).

Μέσα σε αυτό το διάστημα, οι Ansolabehere et al. (2006) περιγράφουν μια σειρά κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο διαφορετικές ομάδες ανθρώπων ψηφίζουν στις εκλογές. Οι ψηφοφόροι υψηλού εισοδήματος τείνουν να προτιμούν τη μείωση των φόρων και λιγότερο των κρατικών δαπανών, ενώ οι ψηφοφόροι χαμηλού εισοδήματος συνήθως στηρίζουν τις πολιτικές που στοχεύουν στην αναδιανομή του πλούτου πιο ομοιόμορφα μεταξύ των κοινωνικών τάξεων. Ομοίως, οι συντηρητικοί και φιλελεύθεροι ψηφοφόροι τείνουν να επιλέγουν τους υποψηφίους με βάση τις θέσεις σε περίοπτα κοινωνικά ζητήματα, όπως η άμβλωση και τον γάμο ατόμων του ίδιου φύλου. Η απόφαση να ψηφίσουν στις εκλογές ως εκ τούτου απαιτεί από τους πολίτες να εξετάσει τόσο τα συμφέροντα της δικής τους τάξης καθώς και τα συντεχνιακά συμφέροντα των τόπων όπου ζουν.

Οι Alvarez και Nagler (1998) συμπεραίνουν ότι σε περιόδους οικονομικής ευημερίας, οι ψηφοφόροι θα είναι πιο πιθανό να ευνοήσουν εν ενεργεία πολιτικούς, ανεξάρτητα από την κοινωνική τους τάξη. Θεωρούν ότι οι άνθρωποι τείνουν να αποδίδουν την οικονομική τους υγεία στις πολιτικές των εκλεγμένων αντιπροσώπων, έστω και αν αυτές οι πολιτικές δεν έχουν πραγματικό αντίκτυπο στην οικονομική απόδοση.

Με αυτό το σκεπτικό, οι ηγέτες των κυβερνήσεων μπορούν να καταφέρουν ακόμα να κερδίσουν την επανεκλογή τους, ακόμη και αν η πλειοψηφία του πληθυσμού

αποδοκιμάζει πολιτική τους ατζέντα. Αυτό το γεγονός δίνει στους νομοθέτες περισσότερη ελευθερία για να προωθήσουν τη δική τους πολιτική στόχων, υπογραμμίζοντας την καλοπροαίρετη φύση των ψηφοφόρων κατά τις περιόδους σταθερότητας. Σε περιόδους κρίσης, οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι μπορεί τότε να πάρουν σαρωτικές πρωτοβουλίες ισχυριζόμενοι ότι εξυπηρετούν τα συμφέροντα του έθνους.

Ο Peter Trubowitz (1992) εξηγεί πώς οι στιγμές αβεβαιότητας στην πορεία ενός έθνους συχνά έχουν ως αποτέλεσμα τη διαίρεση των ψηφοφόρων σε ξεχωριστά πολιτικά στρατόπεδα. Διαπιστώνει ότι υπάρχει μια χωρική διάσταση "του εθνικού ενδιαφέρον, "σύμφωνα με την οποία οι άνθρωποι από διάφορες περιοχές έχουν αξίες και απόψεις που είναι διαφορετικές από εκείνες των ανθρώπων σε άλλες περιοχές.

Κατά τη διάρκεια εκτεταμένων περιόδων συγκρούσεων, οι ψηφοφόροι τείνουν να επανέρχονται στα δικά τους συντεχνιακά και ατομικά συμφέροντα, καθιστώντας αδύνατο για τους αιρετούς ηγέτες να επιτύχουν συναίνεση πάνω σε κρίσιμα ζητήματα.

Έτσι, μεγάλης κλίμακας γεγονότα, όπως πόλεμος ή οικονομική ύφεση μπορεί να προκαλέσουν περαιτέρω πόλωση του εκλογικού σώματος πέρα από τις καθιερωμένες κοινωνικές και οικονομικές διαίρεσεις.

2.5. Γεωγραφικά πρότυπα της εκλογικής συμμετοχής

Υπάρχουν πολλά στοιχεία που αναδεικνύουν ότι οι σχετικές θέσεις των ατόμων μπορεί να επηρεάσουν τις συνήθειες της ψήφου τους. Η ιδέα αυτή προέρχεται απευθείας από το τοπικιστικό μοντέλο ψήφου, ενώ μπορεί επίσης να εφαρμόζεται σε καταστάσεις που σχετίζονται με το μοντέλο κοινωνικών τάξεων. Πολυάριθμες μελέτες έχουν δείξει ότι τα άτομα με παρόμοιες πεποιθήσεις και τις αξίες τείνουν να ζουν κοντά σε ένα άλλο, και ότι αυτοί οι άνθρωποι γενικά ψηφίζουν με τον ίδιο τρόπο στις εκλογές (Agnew 1996; Huckfeldt et al. 2003; Johnston et al. 2004).

Αυτές οι μελέτες δείχνουν επίσης ότι η κοινωνική διαίρεση της εργασίας εντός μιας κοινότητας συχνά οδηγεί στον χωρικό διαχωρισμό των ανθρώπων από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις, διαιρώντας έτσι το εκλογικό σώμα ακόμη περισσότερο. Αυτές οι παρατηρήσεις δείχνουν ότι υπάρχουν ορισμένα πρότυπα που διέπουν τον τρόπο που διαφορετικές ομάδες ανθρώπων ανταποκρίνονται σε διάφορα προγράμματα.

Σε μια κλασική μελέτη της αστικής πολιτικής, ο Roger Kasperson (1965) αξιολογεί τα χωρικά πρότυπα της ψήφου από μια σειρά δημοτικές εκλογές στο Σικάγο. Βρίσκει ότι τα επίπεδα υποστήριξης για διαφορετικούς υποψηφίους περίπου τηρούν ένα μοτίβο των ομόκεντρων ζωνών για την κεντρική πόλη. Στο κέντρο της πόλης, οι άνθρωποι προτιμούν συντριπτικά τους Λαϊκούς υποψηφίους, ενώ οι άνθρωποι που ζουν πιο μακριά από τον πυρήνα της πόλης τείνουν να ευνοούν το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα. Ο Kasperson (1965) σημειώνει επίσης πως τα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά της πόλης φαίνεται να απηχούν αυτό το ομόκεντρο μοτίβο της ψηφοφορίας. Στο κέντρο της πόλης, τα οικογενειακά εισοδήματα είναι σχετικά χαμηλά, λίγοι άνθρωποι έχουν το δικό τους σπίτι, ενώ υπάρχουν μεγάλες συγκεντρώσεις των μεταναστών και των μη-λευκών.

Η τάση αυτή διαφέρει από τη γενική ευημερία των απομακρυσμένων προαστίων, όπου οι άνθρωποι απολαμβάνουν υψηλότερα εισοδήματα και καλύτερες συνθήκες στέγασης. Έτσι, ένας ισχυρός συσχετισμός είναι εμφανής μεταξύ ψήφου και χωρικών μοντέλων αστικής οικισμού, γεγονός που υποδηλώνει ότι υπάρχει κάποια επικάλυψη μεταξύ των κοινωνικών τάξεων και του τοπικιστικού μοντέλου ψήφου.

Η ανάλυση των εκλογικών δεδομένων ανά χωρική μονάδα, ενώ είναι απαραίτητη στον τομέα της εκλογικής γεωγραφίας, αποτυγχάνει να εξετάσει τα χωρικά πλαίσια εντός των οποίων πραγματοποιούνται οι αποφάσεις ψήφου (Taylor 1993). Ως εκ τούτου, μια άλλη σημαντική πτυχή του πεδίου αφορά τους τρόπους με τους οποίους η γεωγραφία μπορεί να επηρεάσει την εκλογική συμπεριφορά των ατόμων. Εδώ, η έννοια της εκλογικής συμπεριφοράς αναφέρεται στο τρόπο με τον οποίο μια ομάδα ανθρώπων αποκρίνεται σε ένα συγκεκριμένο υποψήφιο και σε μια πολιτική στις εκλογές.

Στην αντιμετώπιση των χωρικών προτύπων που επηρεάζουν την εκλογική συμπεριφορά, ένα βασικό σημείο της έμφασης είναι η σκέψη ότι οι άνθρωποι που ζουν σε γειτονικές περιοχές τείνουν να ψηφίζουν με παρόμοιο τρόπο. Αυτή η ιδέα προέρχεται από τον πρώτο νόμο της γεωγραφίας του Waldo Tobler, το οποίο ορίζει ότι *«καθετί σχετίζεται με κάτι άλλο, αλλά πράγματα που βρίσκονται κοντά σχετίζονται περισσότερο από πράγματα που βρίσκονται μακριά»* (Tobler 1970). Επιπλέον, η έννοια της γειτνίασης σχετίζεται άμεσα με την τοπικιστικό μοντέλο ψήφου, γεγονός που υποδηλώνει ότι όλες οι γεωγραφικές επιρροές στην ψηφοφορία είναι τοπικές από τη φύση τους. Έτσι, η εγγύτητα αποτελεί μείζον θέμα στην εκλογική γεωγραφία, όπως ισχύει σε πολλές από τις χωροκοινωνικές διεργασίες που διαμορφώνουν τις εκλογικές συμπεριφορές των πολιτών.

2.6. Το Φαινόμενο της Γειτονιάς

Το φαινόμενο της γειτονιάς είναι μια από τις πιο ευρέως μελετηθείσες γεωγραφικές επιρροές σχετικά με τη εκλογική συμπεριφορά (Taylor 1993). Αναφέρεται στη διαδικασία με την οποία οι άνθρωποι που διαμένουν σε στενά συνδεδεμένες κοινότητες συμβαίνει να υποστηρίζουν τα ίδια πολιτικά κόμματα όπως και οι γείτονές τους. Σε αντίθεση με το μοντέλο ψήφου των κοινωνικών τάξεων, το οποίο υπογραμμίζει τη σημασία των οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων, το φαινόμενο της γειτονιάς εκτρέπει την προσοχή μακριά από το ζήτημα της κοινωνικής ταξικής δομής (Agnew 1996). Αντ' αυτού εξετάζει πώς οι αλληλεπιδράσεις των ατόμων στις τοπικές συνθήκες μπορούν να παρακινήσουν τους πολίτες να ψηφίσουν τους ίδιους υποψηφίους στις εκλογές (Gimpel και Lay 2004; Johnston et al. 2004).

Έτσι, το φαινόμενο της γειτονιάς υποστηρίζει το τοπικιστικό μοντέλο ψήφου, καθώς οι σχετικές θέσεις των ατόμων και σε σχέση με τους ψηφοφόρους του άλλου κόμματος ενδέχεται να έχουν άμεση επιρροή στη δική τους εκλογική συμπεριφορά. Οι Butler και Stokes (1974) επέκτειναν αυτές τις ιδέες, συζητώντας τα αποτελέσματα μιας σειράς εκλογικών αναμετρήσεων στη Μεγάλη Βρετανία.

Θεωρούν ότι οι ψηφοφόροι τείνουν να συμμορφώνονται με την κυρίαρχη πολιτική νόρμα της περιοχής στην οποία ζουν, ανεξάρτητα από το τη δική τους κοινωνική τάξη (Butler και Stokes 1974; Ντένβερ 1989). Η πιθανότητα για ένα άτομο να ευνοήσει ένα συγκεκριμένο κόμμα εξαρτάται συνεπώς από το αν προτιμούν ή όχι, το ίδιο κόμμα οι γείτονες του. Η παρατήρηση αυτή αντανάκλα μια σημαντική πτυχή της επίδρασης της γειτονιάς, η οποία είναι η ιδέα ότι το προσωπικό περιβάλλον μπορεί να επηρεάσει τη εκλογική συμπεριφορά των ατόμων.

Οι Huckfeldt et al. (2003) συζητούν τη διαδικασία της πολιτικής κοινωνικοποίησης, όπως προκύπτει από την εκλογική συμπεριφορά. Θεωρούν ότι πολλοί άνθρωποι έχουν την τάση να συμμετάσχουν σε διαλεκτικές αντιπαραθέσεις με τους συνομηλικούς τους, στις οποίες ανταλλάσσουν πληροφορίες και απόψεις που θα τους βοηθήσουν στην επίτευξη της δικής τους απόφασης ψήφου. Ωστόσο, αν κάποιος έχει μόνο επαφή με άτομα που ζουν στην ίδια περιοχή, τότε οι οπτικές και οι απόψεις που θα ανταλλάξει θα είναι περιορισμένες. Έτσι, οι άνθρωποι είναι πιο πιθανό να ψηφίσουν σε αρμονία με τους φίλους τους και τους γείτονες παρά με αυτούς που ζουν πιο μακριά.

Οι Johnston et al. (2004) αναλύουν αυτές τις ιδέες περαιτέρω, μέσω της αντιμετώπισης μιας σειράς χωροταξικών διαδικασιών που σχετίζονται με το φαινόμενο της γειτονιάς. Σύμφωνα με αυτούς τους συγγραφείς, πολλά άτομα επιλέγουν να ζουν σε περιοχές όπου θα είναι μεταξύ της πολιτικής πλειοψηφίας, ακόμα κι αν μπορεί να ανήκουν σε μια διαφορετική κοινωνική τάξη από τους γείτονές τους. Οι άνθρωποι σε αυτές τις κοινότητες τείνουν να μιμηθούν τη συμπεριφορά των άλλων, πράγμα που σημαίνει ότι θα ψηφίσουν πολλές φορές για τους ίδιους υποψηφίους στις εκλογές. Ως εκ τούτου, όλες οι κοινωνικές τάξεις που ζουν σε μια κομματική περιοχή θα είναι πιθανό να υποστηρίξει το «προτιμώμενο» κόμμα της περιοχής, με βάση την αντίληψη ότι το κόμμα είναι καταλληλότερο να ενεργεί για τα συμφέροντα της κοινότητας (Taylor 1993; Johnston et al 2004).

2.7.Χωρική Αυτοσυσχέτιση (Spatial Autocorrelation)

Χωρική αυτοσυσχέτιση είναι η συσχέτιση μεταξύ των τιμών μιας μεταβλητής που οφείλεται αυστηρά στην εγγύτητα των τιμών αυτών στο γεωγραφικό χώρο, εισάγοντας μια απόκλιση από την υπόθεση ανεξάρτητων παρατηρήσεων της κλασικής στατιστικής (Griffith, 2003). Η Χωρική αυτοσυσχέτιση υπάρχει επειδή τα φαινόμενα του πραγματικού κόσμου χαρακτηρίζονται από την συνέχεια, το (χαρτογραφικό) μοτίβο, και τη συστηματική συγκέντρωση, αντί για τυχαιότητα. Με άλλα λόγια, η χωρική αυτοσυσχέτιση σημαίνει ότι υπάρχει εξάρτηση μεταξύ των τιμών μιας μεταβλητής σε γειτονικές ή εγγείς θέσεις, ή συστηματικό μοτίβο σε τιμές μιας μεταβλητής σε όλες τις περιοχές στο χάρτη λόγω του ότι υπόκεινται σε κοινούς παράγοντες.

Υπάρχουν φυσικά μοντέλα που απεικονίζουν την ύπαρξη χωρικής αυτοσυσχέτισης. Πρώτον και κύριον, οι εικόνες δεν θα ήταν ευδιάκριτες σε μια οθόνη τηλεόρασης / υπολογιστή χωρίς χωρική αυτοσυσχέτιση. Τα μαγνητικά γλυπτά που είναι κατασκευασμένα από ξεχωριστά κομμάτια μετάλλου που είχαν συσσωρευτεί σε μια μαγνητισμένη βάση απεικονίζουν πληρέστερα την χωρική αυτοσυσχέτιση: Όταν τα κομμάτια μετάλλου που διατίθενται στην μαγνητική βάση τους, μπορούν να μετατραπούν σε γλυπτό σε σχήμα 3-D. Όταν τα κομμάτια μετάλλου μετακινηθούν μακριά από μαγνητική βάση τους (καθώς και οποιαδήποτε άλλη μαγνητική πηγή), απλά είναι ανεξάρτητα κομμάτια μετάλλου. Ο μηχανισμός της χωρικής αυτοσυσχέτισης εδώ είναι το μαγνητικό πεδίο που μεταφέρεται από κομμάτι σε κομμάτι από το άγγιγμα των μεταλλικών κομματιών.

Εν τω μεταξύ, μια σειρά από πραγματικά παραδείγματα απεικονίζουν επίσης την ύπαρξη χωρικής αυτοσυσχέτισης. Τα περισσότερα κοιτάσματα ορυκτών συγκεντρώνονται σε λίγες θέσεις σε σχέση με επιφάνεια της Γης. Οι τιμές των κατοικιών και εκτιμήσεις της αξίας των ακινήτων προσδιορίζονται στην αγορά ακινήτων από συγκρίσεις μεταξύ ενός σπιτιού με παρόμοια κοντινά σπίτια.

Οι περισσότερες εμπειρικές περιπτώσεις χωρικής αυτοσυσχέτισης περιλαμβάνουν σχετικά θετικές τάσεις συσχέτισης μεταξύ κοντινών τιμών στο χάρτη. Οι δορυφορικές εικόνες είναι μία εξαίρεση, εμφανίζοντας σχεδόν πάντα μια πολύ ισχυρή θετική συσχέτιση. Τα περισσότερα κοινωνικοοικονομικά / δημογραφικά στοιχεία εμφανίζουν μια μέτρια θετική συσχέτιση. Τέλος, η αρνητική χωρική αυτοσυσχέτιση σπάνια συναντάται στην πράξη.

2.8.Ο Δείκτης Μέτρησης Χωρικής Αυτοσυσχέτισης Moran's I

Ο δείκτης Moran's I είναι ένας από τους παλαιότερους και πιο κοινούς δείκτες που χρησιμοποιούνται για να εξετάσουν την ύπαρξη χωρικής αυτοσυσχέτισης σε χωρικά δεδομένα μίας μεταβλητής. Σήμερα, ο δείκτης Moran's I είναι γνωστός από το εκτενές ερευνητικό έργο των Cliff και Ord (1973, 1981) που δημοσίευσαν εμπειριστατωμένες μελέτες για τη χωρική αυτοσυσχέτιση στα γεωγραφικά δεδομένα. Στις δημοσιεύσεις τους οι παραπάνω ερευνητές προτείνουν τη δική τους μαθηματική συνάρτηση υπολογισμού του δείκτη Moran's I που βασίζεται στους υπολογισμούς των moments του ερευνητή Moran (1948) και τον πρώτο ορισμό του δείκτη I (Moran, 1950), ο οποίος βασίστηκε στην ανάλυση του συντελεστή συσχέτισης Pearson.

Ο ολικός δείκτης Moran's I παίρνει τιμές από -1 ως $+1$ και η ερμηνεία του είναι παρόμοια με αυτή του συντελεστή συσχέτισης (Rogerson 2010):

- Τιμές κοντά στο $+1$ υποδηλώνουν ισχυρή θετική χωρική αυτοσυσχέτιση (αναμένονται χωρικά πρότυπα στα οποία γειτονικές παρατηρήσεις τείνουν να έχουν παρόμοια υψηλές ή χαμηλές τιμές μιας μεταβλητής),
- Τιμές κοντά στο -1 υποδηλώνουν ισχυρή αρνητική χωρική αυτοσυσχέτιση (π.χ. υψηλές τιμές μιας μεταβλητής τείνουν να βρίσκονται κοντά σε χαμηλές τιμές)
- Τιμές κοντά στο 0 υποδηλώνουν απουσία χωρικής αυτοσυσχέτισης και επομένως χωρικών προτύπων. Αξίζει να σημειωθεί ότι γενικά τα χωρικά δεδομένα τείνουν να έχουν θετική χωρική αυτοσυσχέτιση - ως απόρροια του πρώτου νόμου της γεωγραφίας- ενώ η αρνητική χωρική αυτοσυσχέτιση είναι σπάνια.

3. Μεθοδολογία

Κάθε εργασία όπου περιλαμβάνει κάποια εφαρμογή, πρέπει να ακολουθεί κάποιες κατευθύνσεις οι οποίες θα οδηγήσουν στην τελική επίτευξη του στόχου, δηλαδή την επίλυση του προβλήματος. Η μεθοδολογική προσέγγιση κάθε εργασίας είναι απαραίτητη καθώς δίνει στην εργασία τη λογική συνέχεια που πρέπει να ακολουθηθεί και την κάνει πιο κατανοητή.

Αφορμή μια ερευνητικής διαδικασίας αποτελεί ένας προβληματισμός τον οποίο αυτή επιδιώκει να επιλύσει απαντώντας στα ερευνητικά ερωτήματα. Η μεθοδολογία έρευνας αφορά τις παραμέτρους που λαμβάνει υπόψη του ο ερευνητής. Πιο συγκεκριμένα συμπεριλαμβάνει τις μεθόδους, τις τεχνικές, τα μέσα, τα υλικά, τις διαδικασίες και τις γενικότερες μεθοδολογικές προσεγγίσεις που θα επιλεγούν για τη διεξαγωγή και μελέτη της έρευνας (Δημητρώπουλος 2004). Ανάμεσα στα πιο συνήθη στάδια μιας έρευνας αναφέρονται ο προσδιορισμός του θέματος της έρευνας, η βιβλιογραφική ανασκόπηση, η διατύπωση μιας υπόθεσης ή θεωρίας που πρόκειται να ελέγξει (διατύπωση του ερωτήματος), ο εντοπισμός των πηγών πληροφόρησης, η διεξαγωγή της έρευνας και η συλλογή δεδομένων, η ανάλυση των δεδομένων, η εξέταση της δυνατότητας γενίκευσης των ευρημάτων και η δημιουργία μιας υπόθεσης για περαιτέρω έρευνα ή δοκιμή (Cohen, Manion & Morriison, 2011).

Στη προκειμένη περίπτωση, στόχος της εργασίας είναι η γεωστατιστική και χωρική ανάλυση της εκλογικής αποχής στην Ελλάδα την χρονική περίοδο 1974-2015 και η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου υποδείγματος όπου θα την συνδέει με παράγοντες που μπορεί να σχετίζονται με αυτήν. Επομένως, για το σκοπό αυτό, ορίζεται πρώτα η περιοχή για την οποία θα γίνει η μελέτη ενώ στη συνέχεια επιλέγονται οι μεταβλητές που θα χρησιμοποιηθούν καθώς και οι τεχνικές ανάλυσης. Μέσα από τη διαδικασία ανάλυσης, προκύπτει και ερμηνεύεται η σχέση που μπορεί να έχουν οι μεταβλητές μεταξύ τους καθώς και η γεωγραφική μοντελοποίηση του φαινομένου.

3.1. Προσδιορισμός Προβλήματος

Ουσιαστικά, ο στόχος της διπλωματικής αυτής είναι η ανάλυση της εκλογικής αποχής στον ελλαδικό χώρο για την περίοδο εκλογικών αναμετρήσεων 1974-2015 και η δημιουργία ενός υποδείγματος για τη συσχέτιση της με μορφολογικές και κοινωνικές μεταβλητές. Η εφαρμογή αποτελεί ένα χωρικό φαινόμενο αφού αναφέρεται σε χωρικές οντότητες, και πιο συγκεκριμένα στους νομούς της Ελλάδας. Η έρευνα για τη συλλογή των ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων επικεντρώθηκε στην Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) και στο υπουργείο Εσωτερικών.

3.2. Επιλογή Μεταβλητών

Η επιλογή των μεταβλητών έγινε κατά κύριο λόγο από τα στοιχεία των εκλογικών αναμετρήσεων του υπουργείου Εσωτερικών και τα στοιχεία της επίσημης απογραφής της χώρας (Ελληνική Στατιστική Αρχή). Εκτός από τις πρωτογενείς πληροφορίες για την εκλογική αποχή, συμπεριλαμβάνονται και οι μεταβλητές εκείνες που εκτιμάται ότι πιθανώς επηρεάζουν ή καθορίζουν την αποχή. Οι μεταβλητές που επιλέχθηκαν είναι το επίπεδο εκπαίδευσης και η ορεινότητα του πληθυσμού της χώρας.

Οι μεταβλητές αυτές, προκειμένου να μπορέσουν να χρησιμοποιηθούν, ήταν απαραίτητο να υποστούν κάποια επεξεργασία. Πιο συγκεκριμένα, οι περισσότερες από αυτές μετατράπηκαν σε ποσοστά επί του συνόλου ώστε να είναι πιο εύκολα

συγκρίσιμα. Στη συνέχεια υπολογίστηκαν οι μέσοι όροι των τιμών των μεταβλητών για τις διάφορες χρονικές περιόδους. Οι συγκεκριμένες μεταβλητές επιλέχτηκαν γιατί μπορούν να αντληθούν από αξιόπιστη πηγή και διακρίνονται ανά γεωγραφική ενότητα σύμφωνα με τις γεωγραφικές ενότητες που χρησιμοποιήσαμε στην παρούσα διπλωματική εργασία.

Όλες οι μεταβλητές προέρχονται από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. και συγκεκριμένα από τις στατιστικές επετηρίδες ανά έτος και αναφέρονται στους Καποδιστριακούς νομούς της Ελλάδας εκτός από τα δεδομένα της απογραφής του 2011 τα οποία προκειμένου να μπορέσουν να χρησιμοποιηθούν ήταν απαραίτητη η επεξεργασία τους. Δηλαδή, τα δεδομένα αυτά επεξεργάστηκαν έτσι ώστε να αναφέρονται στον νομό και όχι στην περιφερειακή ενότητα που πλέον ανήκουν.

4. Εφαρμογή

Στόχος της παρούσας διπλωματικής, όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενα κεφάλαια, είναι η ανάλυση της εκλογικής αποχής στην Ελλάδα και η δημιουργία ενός υποδείγματος με τους παράγοντες που μπορεί να σχετίζονται με αυτές. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται μία συσχέτιση των αποχής, δηλαδή της εξαρτημένης μεταβλητής, με μία σειρά από άλλες μεταβλητές οι οποίες αποτελούν τις ανεξάρτητες μεταβλητές. Πριν από αυτό, γίνεται η παρουσίαση όλων των μεταβλητών και κάποιες επεξεργασίες πάνω σε αυτές για την καλύτερη προσέγγισή τους.

Η εφαρμογή για την αποχή στην Ελλάδα γίνεται για τη διοικητική διαίρεση των 56 εκλογικών περιφερειών. Ο λόγος που επιλέχθηκε η συγκεκριμένη διοικητική διαίρεση σχετίζεται με την ύπαρξη παρόμοιων μελετών αλλά και με τον περιορισμό των δεδομένων και λόγω της διαθεσιμότητας τους από το υπουργείο εσωτερικών.

4.1.Περιοχή Μελέτης

Η περιοχή μελέτης αφορά τις 56 εκλογικές περιφέρειες της Ελλάδας. Εκλογική περιφέρεια ονομάζεται μία γεωγραφική περιοχή της χώρας που ορίζεται για την εκλογή βουλευτών από τον συγκεκριμένο χώρο κατά τη διενέργεια των ελληνικών βουλευτικών εκλογών. Στην Ελλάδα κάθε νομός της επικράτειας αποτελεί εκλογική περιφέρεια που προσδιορίζεται με την ονομασία του νομού. (Πηγή: Άρθρο 1ο του Π.Δ. 26/2012 (ΦΕΚ 57Α΄/15.3.2012))

Εδικότερα όμως λόγω του υπερπληθυσμού που σημειώνεται σε δύο μεγάλους νομούς, της Αττικής και της Θεσσαλονίκης, ορίζονται κατ' εξαίρεση επτά πρόσθετες εκλογικές περιφέρειες, οι οποίες είναι οι εξής:

Εκλογική περιφέρεια Α΄ Αθηνών, η οποία αποτελείται από τον Δήμο Αθηναίων.

Εκλογική περιφέρεια Β΄ Αθηνών, η οποία αποτελείται από τους υπόλοιπους Δήμους και Κοινότητες που περιλαμβάνονταν παλαιότερα στη περιφέρεια του Δήμου Αθηναίων.

Εκλογική περιφέρεια Α΄ Πειραιώς, η οποία αποτελείται από τον Δήμο Πειραιώς, τον Δήμο Σπετσών, και τις πρώην επαρχίες Αίγινας, Κυθήρων, Τροιζηνίας και Ύδρας.

Εκλογική περιφέρεια Β΄ Πειραιώς, η οποία αποτελείται από τους υπόλοιπους Δήμους και Κοινότητες που περιλαμβάνονταν παλαιότερα στη περιφέρεια του Δήμου Πειραιώς καθώς και η νήσος Σαλαμίνα.

Εκλογική περιφέρεια Υπολοίπου Νομού Αττικής, η οποία αποτελείται από τους υπόλοιπους Δήμους και Κοινότητες του Νομού Αττικής (Ανατολικής και Δυτικής).

Εκλογική περιφέρεια Α΄ Θεσσαλονίκης, η οποία αποτελείται από τον πρώην Δήμο Θεσσαλονίκης.

Εκλογική περιφέρεια Β΄ Θεσσαλονίκης, η οποία αποτελείται από όλους τους Δήμους και Κοινότητες του υπολοίπου του Νομού Θεσσαλονίκης.

4.2. Επιλογή και Ορισμός Μεταβλητών

Ο στόχος της εργασίας είναι η ανάλυση της εκλογικής αποχής στον ελλαδικό χώρο για την περίοδο εκλογικών αναμετρήσεων 1974-2015 και η δημιουργία ενός υποδείγματος για τη συσχέτιση της με μορφολογικές και κοινωνικές μεταβλητές.

Για τη συσχέτιση αυτή, επιλέξαμε την μορφολογική μεταβλητή της **ορεινότητας του πληθυσμού** ανά νομό ανά απογραφική περίοδο και την κοινωνική μεταβλητή του **επιπέδου εκπαίδευσης του πληθυσμού**.

4.2.1. Ορεινότητα Πληθυσμού

Η επιλογή της μεταβλητής της ορεινότητας του πληθυσμού έγινε με σκοπό την συσχέτιση του πληθυσμού που διαμένει σε ορεινές περιοχές με την ένταση του φαινομένου της εκλογικής αποχής. Το ορθολογικό μοντέλο των ψηφοφόρων, όπως προέβλεπε ο Downs (1957), υποστηρίζει ότι η επιλογή της συμμετοχής στις εκλογικές διαδικασίες είναι μια απλή ανάλυση κόστους-οφέλους για τους ψηφοφόρους.

Η δυνατότητα της ψήφου δεν είναι σαν την δυνατότητα αγοράς εμπορικών αγαθών. Η αξία των εμπορεύσιμων αγαθών προσδιορίζεται μέσω του μηχανισμού των τιμών σε οργανωμένες αγορές. Η ψηφοφορία μπορεί να θεωρηθεί ως μη εμπορικό ή δημόσιου αγαθού από το γεγονός ότι η αξία του δεν συλλαμβάνεται από κανένα μηχανισμό των τιμών. Η επιλογή της ψήφου ή της αποχής, μπορεί είναι επηρεάζεται από την προσπάθεια που απαιτείται για την πρόσβαση στο εκλογικό κέντρο. Έτσι οι ψήφοι θα πρέπει να αποτιμώνται με διαφορετικό τρόπο από τους πολίτες, ανάλογα με το πόσο οι άνθρωποι είναι πρόθυμοι να εγκαταλείψουν την περιοχή τους και να ταξιδέψουν για να ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα.

Όταν ένας ψηφοφόρος πηγαίνει σε έναν μακρινό μέρος για να ψηφίσει, βρίσκεται αντιμέτωπος με το διπλό περιορισμό της απόστασης και του χρόνου. Οι ψηφοφόροι που ζουν πιο μακριά θα έχουν υψηλότερο κόστος ταξιδιού και θα τους πάρει περισσότερο χρόνο στην διαδρομή από εκείνους που ζουν κοντά. Αυτές οι διπλές δαπάνες οδηγούν σε μείωση προσέλευσης μεταξύ εκείνων που ζουν πιο μακριά από αυτούς που βρίσκονται κοντά στο σημείο άσκησης των εκλογών. Η διάρκεια του ταξιδιού προς τον μακρινό μέρος επιβάλλει ένα κόστος ευκαιρίας επειδή δαπανά χρόνο από την εργασία ή τον ψυχαγωγία του ατόμου.

Σε σχετική έρευνα οι Gimpel και Schuknecht (2003) διαπίστωσαν ότι τα έξοδα μετακίνησης δεν ήταν ιδιαίτερα υψηλά στις πυκνότερες αστικές περιοχές και δεν ήταν ο κύριος καθοριστικός παράγοντας της χαμηλής προσέλευσης. Το κόστος ταξιδιού φαίνεται να ασκεί μια αρνητική επίδραση στην προσέλευση σε κατοίκους των προαστίων των μητροπολιτικών περιοχών.

4.2.2. Επίπεδο Εκπαίδευσης

Η επιλογή της μεταβλητής του επιπέδου εκπαίδευσης του πληθυσμού έγινε με στόχο την συσχέτιση του εκπαιδευτικού υποβάθρου του πληθυσμού με την ένταση του φαινομένου της εκλογικής αποχής. Η αντίληψη ότι το επίπεδο εκπαίδευσης είναι ο κύριος μηχανισμός πίσω από πολλά χαρακτηριστικά των πολιτών είναι σε μεγάλο βαθμό μη αμφισβητούμενη. Έχει επανειλημμένα αποδειχτεί όσο το επίπεδο εκπαίδευσης ενός ατόμου αυξάνει, τόσο αυξάνονται η συμμετοχή του στην πολιτική και στα κοινά και οι δημοκρατικές του στάσεις και απόψεις.

Πολλές έρευνες στην πολιτική επιστήμη, έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η εκπαίδευση επηρεάζει άμεσα προδιάθεση ενός ατόμου να συμμετάσχει στην πολιτική σφαίρα. Στις περισσότερες εμπειρικές αναλύσεις, η εκπαίδευση είναι στην πραγματικότητα ο ισχυρότερος δείκτης πρόγνωσης της πολιτικής συμμετοχής, ακόμη και όταν λαμβάνονται υπόψη άλλοι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες.

Η πιο σημαντική εξήγηση για τη σχέση μεταξύ της εκπαίδευσης και της πολιτικής συμμετοχής μπορεί να ονομάζεται η θεωρία της αγωγής του πολίτη. Η θεωρία αυτή έχει τις ρίζες της στην πεποίθηση ότι η εκπαίδευση παρέχει τόσο τις απαραίτητες ικανότητες για την ενασχόληση με την πολιτική όσο και τη γνώση για να γίνουν κατανοητές και αποδεκτές οι δημοκρατικές αρχές. Οι Rosenstone και Hansen (1993) υποστηρίζουν ότι οι μορφωμένοι άνθρωποι συμμετέχουν σε υψηλότερα ποσοστά, διότι η εκπαίδευση τους, τους παρέχει τις "δεξιότητες που οι άνθρωποι χρειάζονται ώστε να κατανοήσουν την πολιτική και για να ερευνήσουν και να αξιολογήσουν τα κοινωνικά προβλήματα και τους υποψηφίους.

Αναμφισβήτητα, οι βασικές αρχές της εκπαίδευσης είναι σημαντικές. Οι δημοκρατικοί πολίτες χρειάζονται κάποια ελάχιστη κατανόηση του πολιτικού συστήματος στο οποίο εκφράζουν τις προτιμήσεις και εκλέγουν αντιπροσώπους και ακόμη να γνωρίζουν βασικές πληροφορίες, όπως το πότε και πού να ψηφίσουν. Αν τα άτομα δεν μπορούν να διαβάσουν, είναι δύσκολο να συμπληρώσουν το ψηφοδέλτιο ή να γράψουν μια επιστολή προς τον εκλεγμένο αντιπρόσωπο τους.

Ωστόσο, πέρα από τις βασικές αρχές της ανάγνωσης και της γραφής, είναι λιγότερο σαφές γιατί η περαιτέρω εκπαίδευση μπορεί να επηρεάσει τη δημοκρατική συμπεριφορά.

Η υπόθεση αγωγής του πολίτη υποστηρίζει ότι τα πρόσθετα χρόνια της εκπαίδευσης μπορεί να συνεχίσουν να εξοπλίζουν τους πολίτες με την πολιτική πληροφορία που διευκολύνει περαιτέρω το κόστος της πολιτικής δέσμευσης. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση μεταδίδει τις γνώσεις, τις δεξιότητες και την πολιτική οικειότητα που βοηθούν στην καθοδήγηση του πολιτικού κόσμου. Εκτός από τη γνώση συγκεκριμένων πληροφοριών σχετικά με την πολιτική διαδικασία, η τριτοβάθμια εκπαίδευση θα μπορούσε να βοηθήσει τους πολίτες να κατανοήσουν τη σχέση μεταξύ της πολιτικής δράσης και διατήρησης ενός δημοκρατικού συστήματος.

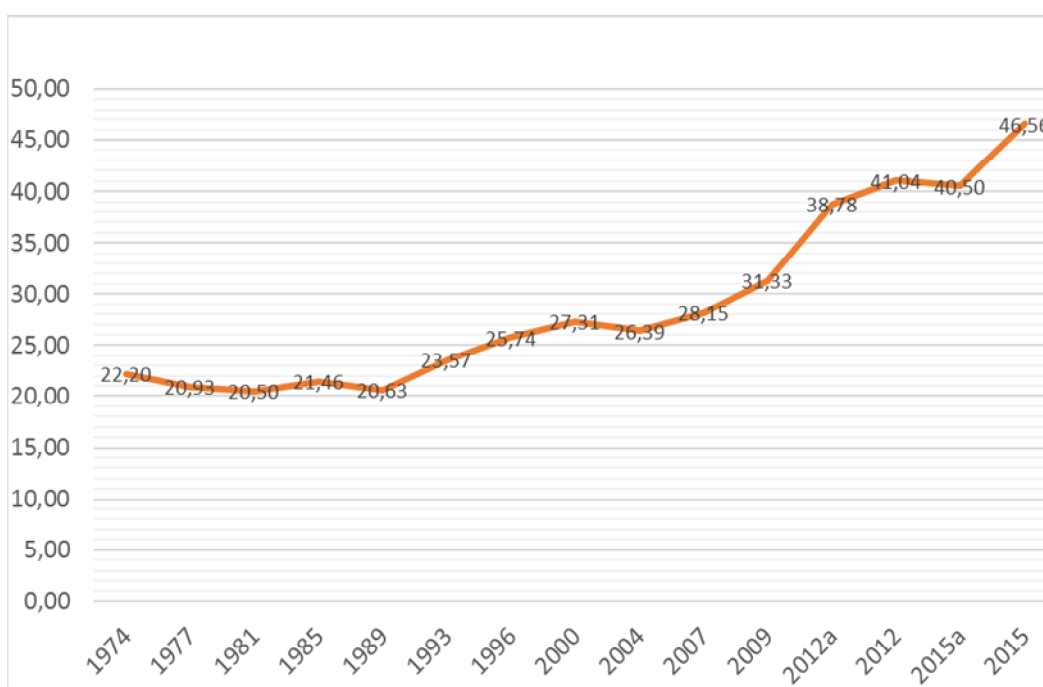
Παρά το γεγονός ότι το μορφωτικό επίπεδο είναι σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητο από τον πολιτικό κόσμο, επιστήμονες, διαπίστωσαν σημαντικούς τρόπους με τους οποίους η εκπαίδευση επηρεάζει την πολιτική δράση. Μεταξύ αυτών είναι η "διάχυση" των αποτελεσμάτων, τίποτα δεν είναι πιο κεντρικό από τη σχέση μεταξύ εκπαίδευσης και εκλογικής συμμετοχής. Μετά από αρκετές μελέτες που διεξήχθησαν κατά τη διάρκεια των τελευταίων πέντε δεκαετιών, ερευνητές βρίσκουν μια ισχυρή θετική σχέση μεταξύ του επιπέδου εκπαίδευσης των ατόμων και την πιθανότητα συμμετοχής τους στις εκλογικές διαδικασίες.

4.3.Διερευνητική Ανάλυση Εκλογικής Αποχής

Στην ενότητα αυτή, επιτυγχάνεται μια πρώτη επαφή με τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν, με στόχο την απεικόνιση και την ερμηνεία της κατανομής τους στο χώρο. Αρχικά μελετάται η διαχρονική εξέλιξη του φαινομένου της εκλογικής αποχής. Για την χαρτογραφική απεικόνιση του φαινομένου χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα ESRI ArcGIS.

Στο παρακάτω γράφημα (Γράφημα 1) φαίνεται η ανοδική πορεία της εκλογικής αποχής την μεταπολιτευτική περίοδο. Παρατηρούμε μια σταθερά ανοδική πορεία του φαινομένου με χαρακτηριστική ένταση της αύξησης τα τελευταία 7 χρόνια, απόρροια της πολιτικής ρευστότητας που επικρατεί στην Ελλάδα .

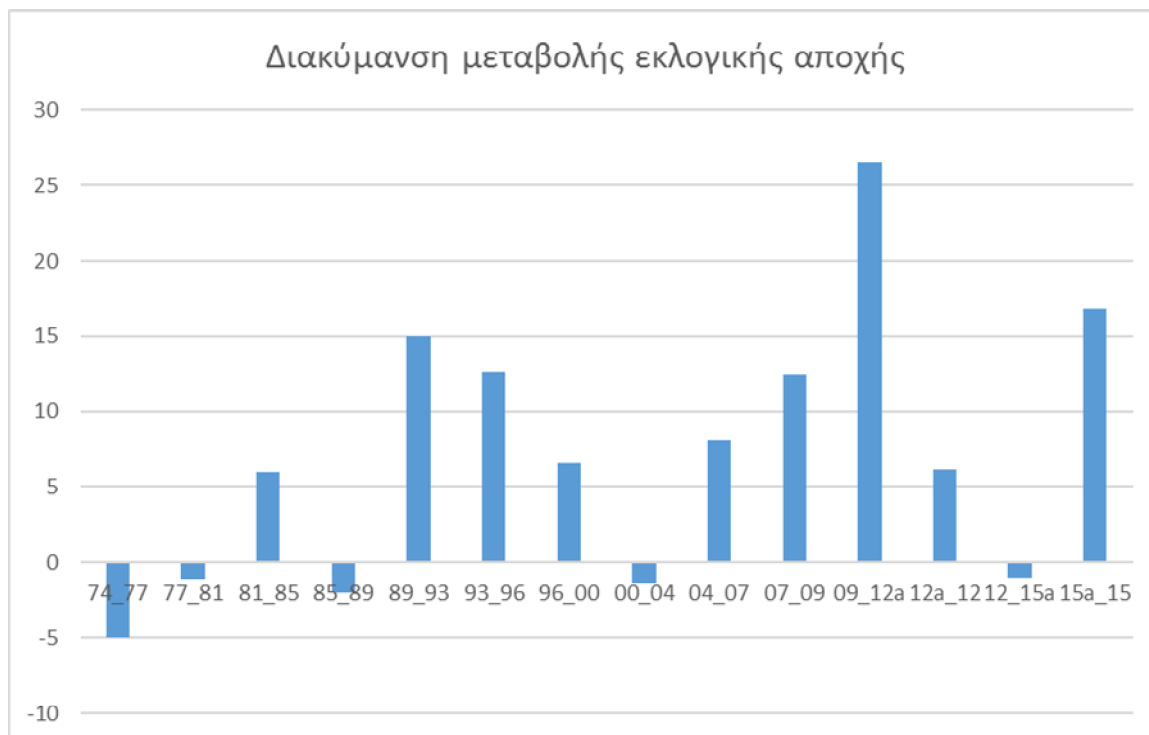
Γράφημα 1 : Εκλογική Αποχή 1974 – 2015

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία, Ποσοστά Εκλογικής Αποχής, Υπουργείου εσωτερικών*

Στο σύνολο της χώρας παρατηρούμε ότι η τιμή της αποχής μπορεί να “διαχωριστεί” σε τρεις περιόδους. Την περίοδο των εκλογικών αναμετρήσεων 1974-1989 παρουσιάζει μια σταθερότητα, η περίοδος 1989-2009 χαρακτηρίζεται από σχετικά αυξητική τάση και την περίοδο 2009-2015 παρατηρείται έντονη αύξηση. Αυτό γίνεται εμφανές στο γράφημα 2, όπου οι τιμές της μεταβολής της αποχής για τις διαδοχικές εκλογικές αναμετρήσεις 1974-1989 έχουν μικρές αυξομειώσεις, την περίοδο 1989-2009 παρατηρούμε μια σταθερά αυξητική τάση της μεταβολής της αποχής και την περίοδο 2009-2015 το φαινόμενο αυξάνεται έντονα. Συγκεκριμένα την περίοδο 2009-2012 η αποχή αυξάνεται κατά 27%.

Γράφημα 2: Μεταβολή Εκλογικής Αποχής 1974 – 2015

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία, Ποσοστά Εκλογικής Αποχής, Υπουργείου εσωτερικών*

4.3.1. Περίοδος Εκλογικών Αναμετρήσεων 1974-1989

Σε αυτό το σημείο θα ήταν καλό να αναφερθούμε στην διαμόρφωση του εκλογικού συστήματος ανά χρονική περίοδο. Η χρονική περίοδος των εκλογικών αναμετρήσεων 1974-1989 επιλέγεται ως ξεχωριστή περίοδος μελέτης γιατί η τιμή της εκλογικής αποχής παρουσιάζει μια σχετική σταθερότητα. Γίνεται επίσης αναφορά στα νομοθετικά διατάγματα που διαμόρφωσαν τις εκλογικές συνθήκες.

Εκλογική αναμέτρηση 1974

Σύμφωνα με το Νομοθετικό Διάταγμα 65/1974, όλοι οι Έλληνες πολίτες, **τουλάχιστον 21 ετών**, και σε πλήρη κατοχή των ατομικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων έχουν δικαίωμα ψήφου. Δεν έχουν δικαίωμα ψήφου τα πρόσωπα που τους έχουν στερηθεί τα δικαιώματα, σύμφωνα με δικαστική απόφαση ή ειδικών κανονιστικών διατάξεων, τα πρόσωπα (Εκτός από πτωχεύσαντες) στερούνται του δικαιώματος να διαχειρίζονται την περιουσία τους, καθώς και εκείνοι που έχουν καταδικαστεί για έγκλημα ή, υπό στρατιωτικό νόμο, για λιποταξία ή ανυποταξία. Οι εκλογικοί κατάλογοι καταρτίζονται σε τοπικό επίπεδο και να αναθεωρείται σε ετήσια βάση. Η ψήφος είναι υποχρεωτική για όλους τους εκλογείς ηλικίας μεταξύ 21 και 70 που ζουν μέσα σε μια καθορισμένη απόσταση (περίπου 200 χιλιόμετρα) από τις εκλογικές περιφέρειες. Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των εκλογών για την εκλογική αναμέτρηση του 1974. (Πίνακας 2)

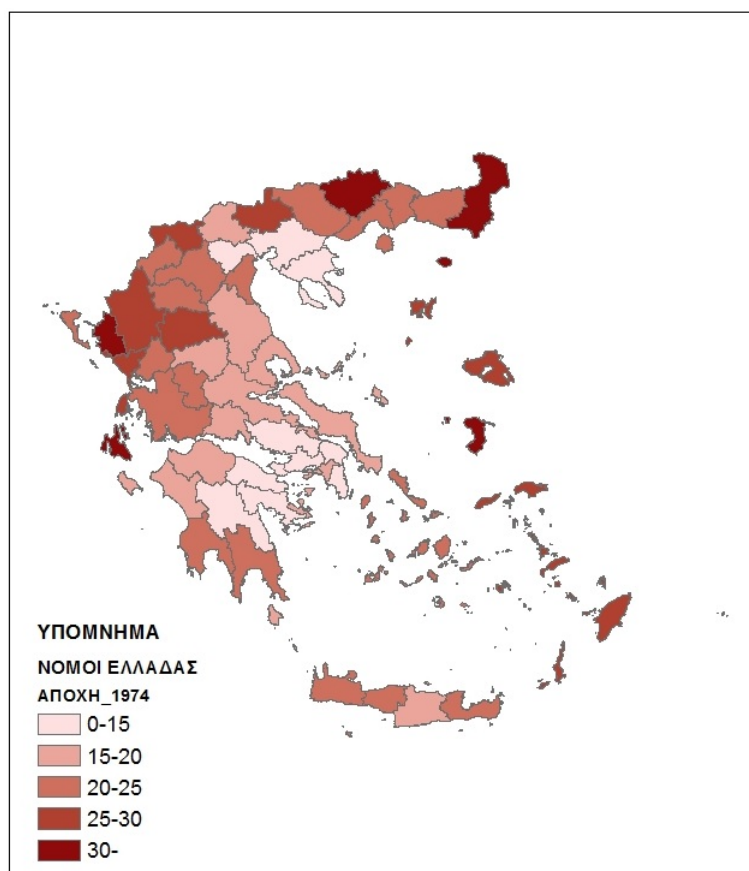
Πίνακας 2: Αποτελέσματα Εκλογών 1974

Αριθμός εγγεγραμμένων	6,090,210
Ψηφίσαντες	4,963,558 (81,5%)
Λευκά/Άκυρα	54,584
Έγκυρα	4,908,974

Πηγή: *Inter-Parliamentary Union, Historical archive of parliamentary election results*

Το φαινόμενο της αποχής για την εκλογική αναμέτρηση 1974 (Εικόνα 1) παρουσιάζει έντονες χωρικές διαφοροποιήσεις. Συγκεκριμένα, τα ποσοστά της αποχής είναι υψηλά στις ακριτικές και στις νησιωτικές περιοχές της Ελλάδας (νομοί: Ιωαννίνων, Άρτας, Έβρου, Λευκάδος, Λέσβου, Χίου), σε αντίθεση με τις περιοχές που βρίσκονται κοντά στα μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης που συγκεντρώνουν τα χαμηλότερα ποσοστά αποχής.

Εικόνα 1: Εκλογική Αποχή 1974

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία, Ποσοστά Εκλογικής Αποχής, Υπουργείου εσωτερικών*

Εκλογικές αναμετρήσεις 1977-1981

Σύμφωνα με τον Νόμο 626/1977 που ίσχυσε στις εκλογές του 1977 και του 1981, όλοι οι Έλληνες πολίτες **τουλάχιστον 20 ετών** και σε πλήρη κατοχή των ατομικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων έχουν δικαίωμα ψήφου. Δεν έχουν δικαίωμα ψήφου τα πρόσωπα που τους έχουν στερηθεί τα δικαιώματα, σύμφωνα με δικαστική απόφαση ή ειδικών κανονιστικών διατάξεων, τα πρόσωπα (Εκτός από πτωχεύσαντες) στερούνται του δικαιώματος να διαχειρίζονται την περιουσία τους, καθώς και εκείνοι που έχουν καταδικαστεί για έγκλημα ή, υπό στρατιωτικό νόμο, για λιποταξία ή ανυποταξία.

Οι εκλογικοί κατάλογοι καταρτίζονται σε τοπικό επίπεδο και να αναθεωρείται σε ετήσια βάση. Η ψηφοφορία είναι υποχρεωτική, η αδυναμία του πολίτη να συμμετάσχει έχει αποτέλεσμα ποινή φυλάκισης που κυμαίνεται από ένα μήνα έως ένα έτος. Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των εκλογών για την εκλογικές αναμετρήσεις του 1977 και 1981. (Πίνακας 3)

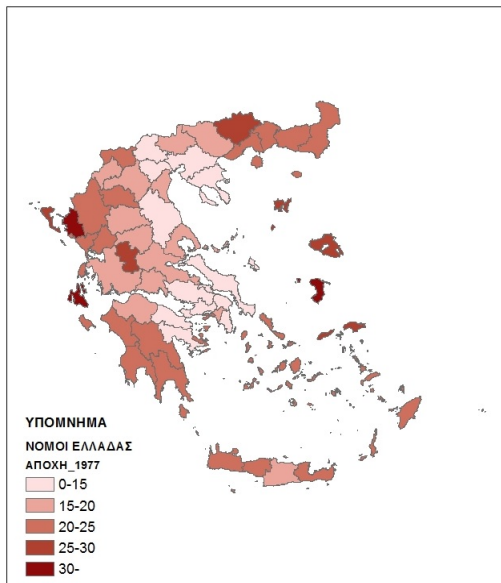
Πίνακας 3: Αποτελέσματα Εκλογών 1977-1981

	Εκλογές 1977	Εκλογές 1981
<i>Αριθμός εγγεγραμμένων</i>	6,389,255	6,927,880
<i>Ψηφίσαντες</i>	5,193,888 (81.3 %)	5,753,478 (83.05%)
<i>Λευκά/Άκυρα</i>	64,117	82,421
<i>Έγκυρα</i>	5,129,771	5,671,057

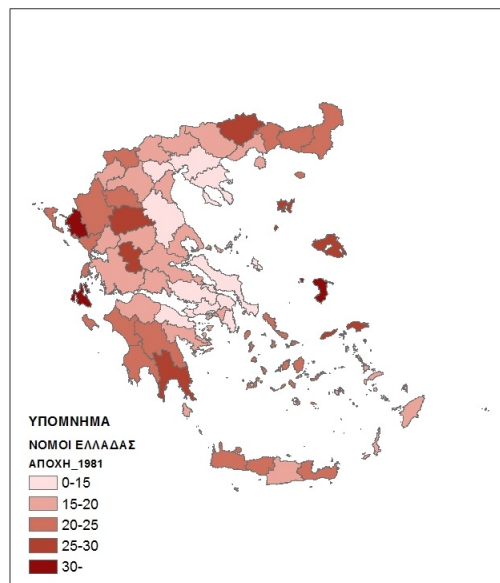
Πηγή: *Inter-Parliamentary Union, Historical archive of parliamentary election results*

Το φαινόμενο της αποχής για την εκλογική αναμέτρηση 1977 και 1981 (Εικόνα 2 και Εικόνα 3) παρουσιάζει έντονες χωρικές διαφοροποιήσεις παρόμοιες με αυτές του 1974. Συγκεκριμένα, τα ποσοστά της αποχής είναι υψηλά στις ακριτικές και στις νησιωτικές περιοχές της Ελλάδας (νομοί: Ιωαννίνων, Άρτας, Έβρου, Λευκάδος, Λέσβου, Χίου), σε αντίθεση με τις περιοχές που βρίσκονται κοντά στα μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης που συγκεντρώνουν τα χαμηλότερα ποσοστά αποχής.

Εικόνα 2: Εκλογική Αποχή 1977

Εικόνα 3: Εκλογική Αποχή 1981

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία, Ποσοστά Εκλογικής Αποχής, Υπουργείου εσωτερικών*

Εκλογική αναμέτρηση 1985

Σύμφωνα με τον Νόμο 1516/1985 που ίσχυσε στις εκλογές του 1985, όλοι οι Έλληνες πολίτες **τουλάχιστον 18 ετών** και σε πλήρη κατοχή των ατομικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων έχουν δικαίωμα ψήφου. Δεν έχουν δικαίωμα ψήφου τα πρόσωπα που τους έχουν στερηθεί τα δικαιώματα, σύμφωνα με δικαστική απόφαση ή ειδικών κανονιστικών διατάξεων, τα πρόσωπα (Εκτός από πτωχεύσαντες) στερούνται του δικαιώματος να διαχειρίζονται την περιουσία τους, καθώς και εκείνοι που έχουν καταδικαστεί για έγκλημα ή, υπό στρατιωτικό νόμο, για λιποταξία ή ανυποταξία.

Οι εκλογικοί κατάλογοι καταρτίζονται σε τοπικό επίπεδο και να αναθεωρείται σε ετήσια βάση. Η ψηφοφορία είναι υποχρεωτική, η αδυναμία του πολίτη να συμμετάσχει έχει αποτέλεσμα ποινή φυλάκισης που κυμαίνεται από ένα μήνα έως ένα έτος. Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των εκλογών για την εκλογική αναμέτρηση του 1985. (Πίνακας 4)

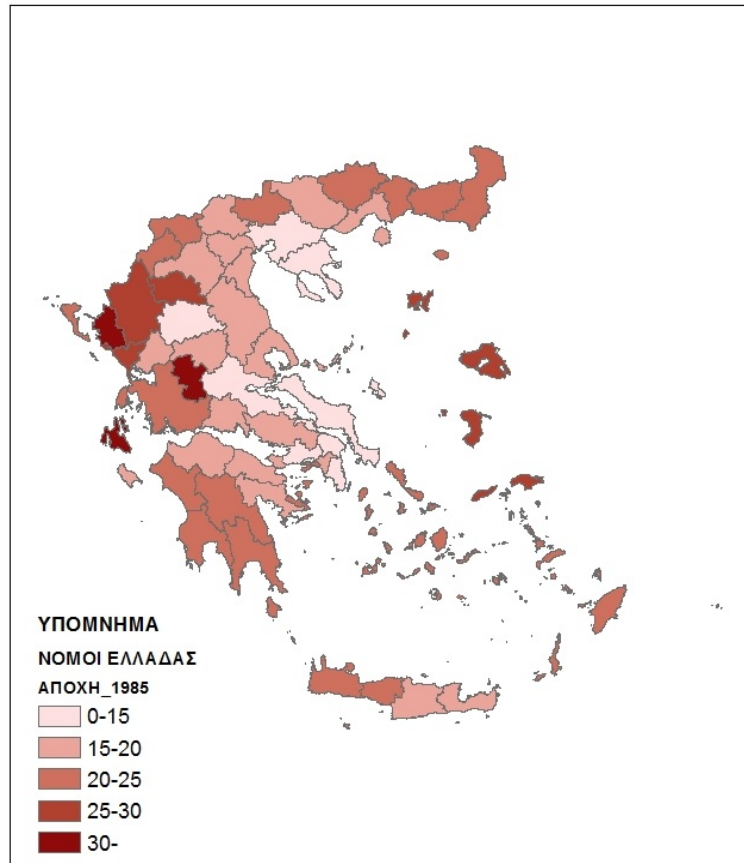
Πίνακας 4: Αποτελέσματα Εκλογών 1985

Αριθμός εγγεγραμμένων	8,008,647
Ψηφίσαντες	6,422,466 (80.2%)
Λευκά/Άκυρα	57,372
Έγκυρα	6,365,094

Πηγή: *Inter-Parliamentary Union, Historical archive of parliamentary election results*

Το φαινόμενο της αποχής για την εκλογική αναμέτρηση 1985 (Εικόνα 4) παρουσιάζει έντονες χωρικές διαφοροποιήσεις. Συγκεκριμένα, τα ποσοστά της αποχής είναι υψηλά στις ακριτικές, στις νησιωτικές και ορεινές περιοχές της Ελλάδας (νομοί: Ιωαννίνων, Άρτας, Πρεβέζης, Λευκάδος, Λέσβου, Χίου, Ευρυτανίας), σε αντίθεση με τις περιοχές που βρίσκονται κοντά στα μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης που συγκεντρώνουν τα χαμηλότερα ποσοστά αποχής.

Εικόνα 4: Εκλογική Αποχή 1985

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία, Ποσοστά Εκλογικής Αποχής, Υπουργείου εσωτερικών

Εκλογική αναμέτρηση 1989

Σύμφωνα με τον Νόμο 1847/1989 που ίσχυσε στις εκλογές του 1989, όλοι οι Έλληνες πολίτες **τουλάχιστον 18 ετών** και σε πλήρη κατοχή των ατομικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων έχουν δικαίωμα ψήφου. Δεν έχουν δικαίωμα ψήφου τα πρόσωπα που τους έχουν στερηθεί τα δικαιώματα, σύμφωνα με δικαστική απόφαση ή ειδικών κανονιστικών διατάξεων, τα πρόσωπα (Εκτός από πτωχεύσαντες) στερούνται του δικαιώματος να διαχειρίζονται την περιουσία τους, καθώς και εκείνοι που έχουν καταδικαστεί για έγκλημα ή, υπό στρατιωτικό νόμο, για λιποταξία ή ανυποταξία.

Οι εκλογικοί κατάλογοι καταρτίζονται σε τοπικό επίπεδο και να αναθεωρείται σε ετήσια βάση. Η ψηφοφορία, **για πολίτες κάτω από την ηλικία των 70 ετών**, είναι υποχρεωτική, η αδυναμία του πολίτη να συμμετάσχει έχει αποτέλεσμα ποινή φυλάκισης που κυμαίνεται από ένα μήνα έως ένα έτος. Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των εκλογών για την εκλογική αναμέτρηση του 1989. (Πίνακας 5)

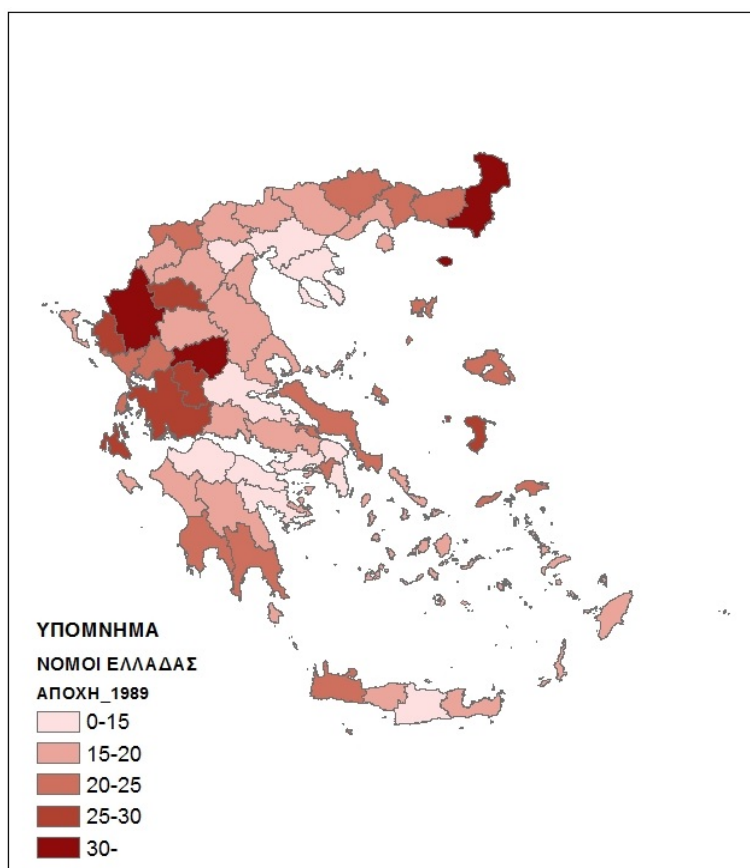
Πίνακας 5: Αποτελέσματα Εκλογών 1989

Αριθμός εγγεγραμμένων	8,302,412
Ψηφίσαντες	6,669,228 (80.32%)
Λευκά/Άκυρα	148,017
Έγκυρα	6,521,211

Πηγή: *Inter-Parliamentary Union, Historical archive of parliamentary election results*

Το φαινόμενο της αποχής για την εκλογική αναμέτρηση 1989 (Εικόνα 5) παρουσιάζει έντονες χωρικές διαφοροποιήσεις. Συγκεκριμένα, τα ποσοστά της αποχής είναι υψηλά στις ακριτικές, στις νησιωτικές και ορεινές περιοχές της Ελλάδας (νομοί: Ιωαννίνων, Άρτας, Έβρου, Λευκάδος, Χίου, Ευρυτανίας), σε αντίθεση με τις περιοχές που βρίσκονται κοντά στα μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης που συγκεντρώνουν τα χαμηλότερα ποσοστά αποχής.

Εικόνα 5: Εκλογική Αποχή 1989

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία, Ποσοστά Εκλογικής Αποχής, Υπουργείου εσωτερικών*

4.3.2. Περίοδος Εκλογικών Αναμετρήσεων 1993-2004

Η επιλογή της περιόδου 1993-2004, ως ξεχωριστή περίοδο μελέτης, έγινε λόγω της αυξητικής τάσης που παρουσιάζει το φαινόμενο της αποχής. Ως το 1989 το ποσοστό της εκλογικής αποχής κυμαινόταν σε τιμές μικρότερες ή ίσες του 20%. Από το 1993 και έπειτα, βλέπουμε μια σταθερή αύξηση του ποσοστού αυτού, καθιστώντας το φαινόμενο στατιστικά ενδιαφέρον. Η διερεύνηση πραγματοποιήθηκε με την δημιουργία των χωρικών προτύπων για τις εκλογικές αναμετρήσεις αυτής της περιόδου.

Σύμφωνα με τον Νόμο 1907/1990 που ίσχυσε στις εκλογές των 1993, 1996, 2000 και 2004 όλοι οι Έλληνες πολίτες **τουλάχιστον 18 ετών** και σε πλήρη κατοχή των ατομικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων έχουν δικαίωμα ψήφου. Δεν έχουν δικαίωμα ψήφου τα πρόσωπα που τους έχουν στερηθεί τα δικαιώματα, σύμφωνα με δικαστική απόφαση ή ειδικών κανονιστικών διατάξεων, τα πρόσωπα (Εκτός από πτωχεύσαντες) στερούνται του δικαιώματος να διαχειρίζονται την περιουσία τους, καθώς και εκείνοι που έχουν καταδικαστεί για έγκλημα ή, υπό στρατιωτικό νόμο, για λιποταξία ή ανυποταξία.

Οι εκλογικοί κατάλογοι καταρτίζονται σε τοπικό επίπεδο και να αναθεωρείται σε ετήσια βάση. Η ψηφοφορία, **για πολίτες κάτω από την ηλικία των 70 ετών**, είναι υποχρεωτική, η αδυναμία του πολίτη να συμμετάσχει έχει αποτέλεσμα ποινή φυλάκισης που κυμαίνεται από ένα μήνα έως ένα έτος. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, η χώρα διαιρείται σε 56 πρωτοβάθμιες περιφέρειες και 13 δευτεροβάθμιες. Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των εκλογών για την εκλογικές αναμετρήσεις του 1993, 1996, 2000 και 2004. (Πίνακας 6)

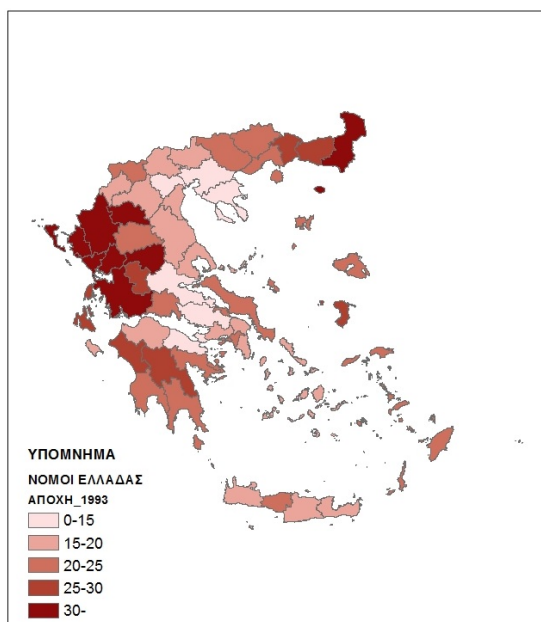
Πίνακας 6: Αποτελέσματα Εκλογών 1993-1996-2000-2004

	<i>Εκλογές 1993</i>	<i>Εκλογές 1996</i>	<i>Εκλογές 2000</i>	<i>Εκλογές 2004</i>
<i>Αριθμός εγγεγραμμένων</i>	8,861,833	9,145,598	9,277,277	9,794,594
<i>Ψηφίσαντες</i>	7,019,925 (79.21%)	6,982,204 (76.34%)	7,026,634 (76 %)	7,408,374 (75.64%)
<i>Λευκά/Άκυρα</i>	119,314	198,759	158,501	166,816
<i>Έγκυρα</i>	6,900,611	6,783,445	6,868,133	7,241,558

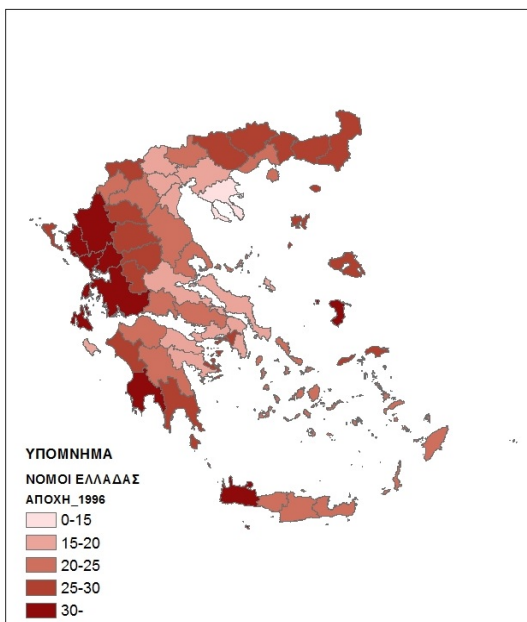
Πηγή: *Inter-Parliamentary Union, Historical archive of parliamentary election results*

Οι χωρικές διαφοροποιήσεις που παρουσιάζει το φαινόμενο της εκλογικής αποχής είναι παρόμοιες στις εκλογικές περιόδους 1993, 1996 και 2000 (Εικόνες: 6, 7, 8 και 9) με τα ποσοστά της αποχής είναι υψηλά στην δυτική Ελλάδα και σε ακριτικές περιοχές (νομοί: Ιωαννίνων, Άρτας, Κέρκυρας, Πρεβέζης, Αιτωλοακαρνανίας, Έβρου), σε αντίθεση με τις περιοχές που βρίσκονται κοντά στα μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης που συγκεντρώνουν τα χαμηλότερα ποσοστά αποχής. Το 1993 παρουσιάζεται πρώτη φορά με ένταση το φαινόμενο της εκλογικής αποχής στην εκλογική περιφέρεια Α' Αθηνών, φαινόμενο που παρατηρείται σε όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις της υπό μελέτη χρονικής περιόδου 1993-2004.

Εικόνα 6: Εκλογική Αποχή 1993

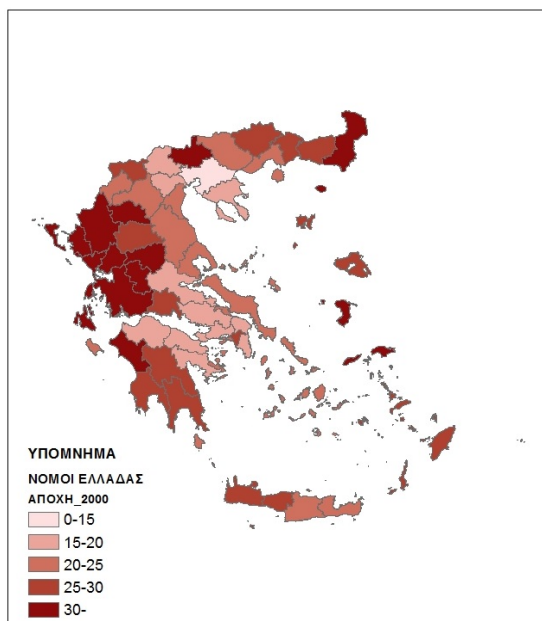

Εικόνα 7: Εκλογική Αποχή 1996

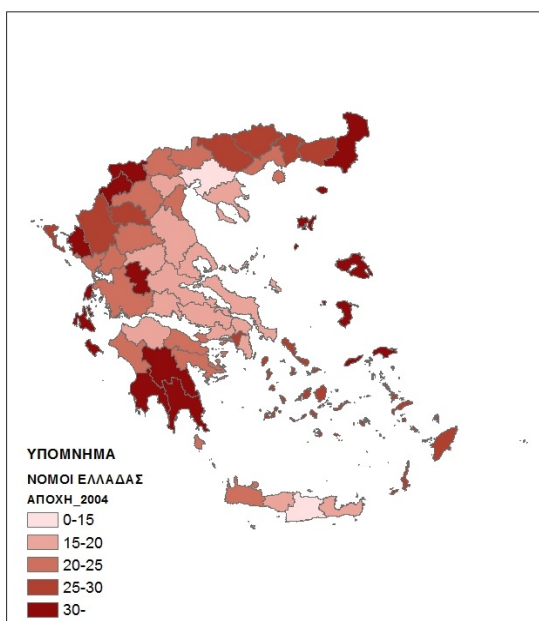

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία, Ποσοστά Εκλογικής Αποχής, Υπουργείου εσωτερικών*

Εικόνα 8: Εκλογική Αποχή 2000

Εικόνα 9: Εκλογική Αποχή 2004

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία, Ποσοστά Εκλογικής Αποχής, Υπουργείου εσωτερικών*

4.3.3. Περίοδος Εκλογικών Αναμετρήσεων 2007-2015

Η χρονική περίοδος των εκλογικών αναμετρήσεων 2007-2015 επιλέχτηκε ως ξεχωριστή περίοδος μελέτης, έγινε λόγω της ιδιαιτερότητας του φαινομένου της οικονομικής κρίσης σε συνδυασμό με την πολιτική ρευστότητα της Ελλάδας. Χαρακτηριστικό είναι ότι από το 2009 και μετά, πραγματοποιήθηκαν μέσα σε έξι χρόνια 4 εκλογικές αναμετρήσεις και συγκροτήθηκαν 7 Κυβερνήσεις με μέσο χρόνο θητείας, τους 10 μήνες. Παράλληλα τα ποσοστά της εκλογικής αποχής παρουσιάζουν δραματική αύξηση, γεγονός που αποτέλεσε την αφορμή για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας. Η διερεύνηση πραγματοποιήθηκε με την δημιουργία των χωρικών προτύπων για τις εκλογικές αναμετρήσεις αυτής της περιόδου.

Σύμφωνα με τον νόμο 3231/2004, η χώρα χωρίζεται σε 57 εκλογικές περιφέρειες. Κάθε νομός αποτελεί μια εκλογική περιφέρεια με εξαίρεση τις Αττικής (5 περιφέρειες) και Θεσσαλονίκης (2 περιφέρειες). Όλοι οι Έλληνες πολίτες, τουλάχιστον 18 ετών και σε πλήρη κατοχή των ατομικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων έχουν δικαίωμα ψήφου. Δεν έχουν δικαίωμα ψήφου τα πρόσωπα που τους έχουν στερηθεί τα δικαιώματα, σύμφωνα με δικαστική απόφαση ή ειδικών κανονιστικών διατάξεων, τα πρόσωπα (Εκτός από πτωχεύσαντες) στερούνται του δικαιώματος να διαχειρίζονται την περιουσία τους, καθώς και εκείνοι που έχουν καταδικαστεί για έγκλημα ή, υπό στρατιωτικό νόμο, για λιποταξία ή ανυποταξία. Καταργείται η διάταξη για την υποχρεωτικότητα της ψήφου. Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των εκλογών για την εκλογικές αναμετρήσεις του 2007 έως το 2015. (Πίνακας 7)

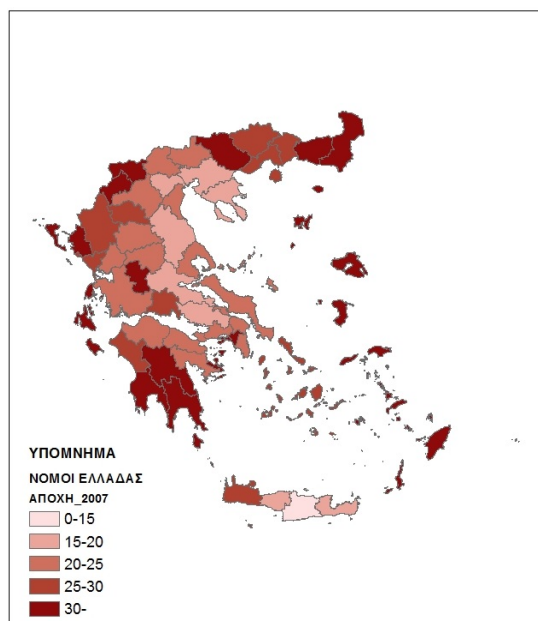
Πίνακας 7: Αποτελέσματα Εκλογών 2007-2015

	<i>Εκλογές 2007</i>	<i>Εκλογές 2009</i>	<i>Εκλογές Ιούνιος 2012</i>	<i>Εκλογές Σεπτέμβριος 2015</i>
<i>Αριθμός εγγεγραμμένων</i>	9,921,343	9,933,385	9,952,570	9,913,609
<i>Ψηφίσαντες</i>	7.355.026 (74,15%)	7,044,479 (70.92%)	6,217,000 (62,47%)	5,567,482 (56,16%)
<i>Λευκά/Άκυρα</i>	196,020	186,137	61,335	239,909
<i>Έγκυρα</i>	7,159,817	6,858,342	6,155,086	7,241,558

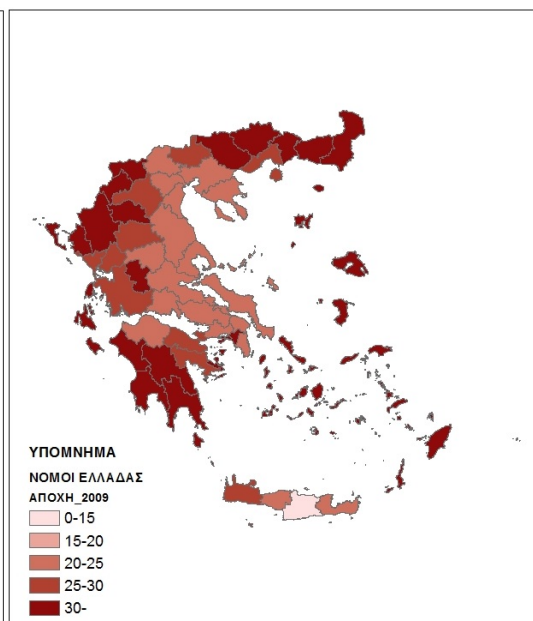
Πηγή: *Inter-Parliamentary Union, Historical archive of parliamentary election results*

Οι χωρικές διαφοροποιήσεις του φαινομένου της εκλογικής αποχής είναι διαφορετικές σε κάθε εκλογική αναμέτρηση. (Εικόνες: 10, 11, 12 και 13). Συγκεκριμένα στις περιόδους 2007 και 2009 τα ποσοστά της αποχής είναι υψηλά στην δυτική Ελλάδα (νομοί: Ιωαννίνων, Άρτας, Κέρκυρας, Πρεβέζης), σε ακριτικές περιοχές (Ροδόπης, Έβρου), στη νότια Πελοπόννησο (Αρκαδίας, Μεσσηνίας, Λακωνίας) και στη νησιωτική Ελλάδα (Κυκλάδες, Νησιά ανατολικού Αιγαίου, Δωδεκάνησα) σε αντίθεση με τις περιοχές που βρίσκονται κοντά στα μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης και νομούς της Θεσσαλίας που συγκεντρώνουν τα χαμηλότερα ποσοστά αποχής. Την περίοδο 2012-2015 υπάρχει καθολική αύξηση της εκλογικής αποχής σε όλο τον ελλαδικό χώρο και δεν ακολουθεί κάποιο χωρικό πρότυπο.

Εικόνα 10: Εκλογική αποχή 2007

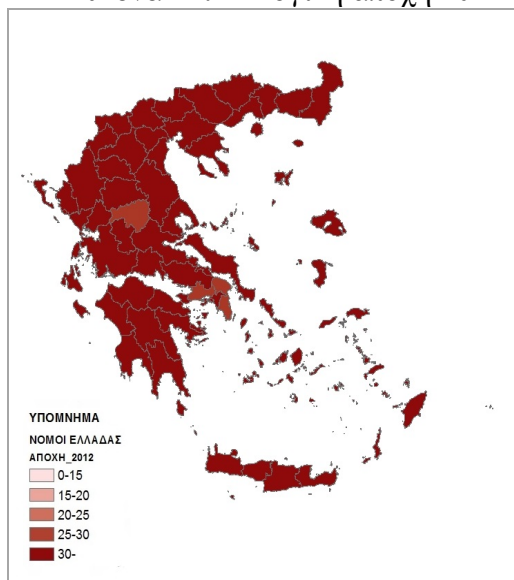

Εικόνα 11: Εκλογική αποχή 2009

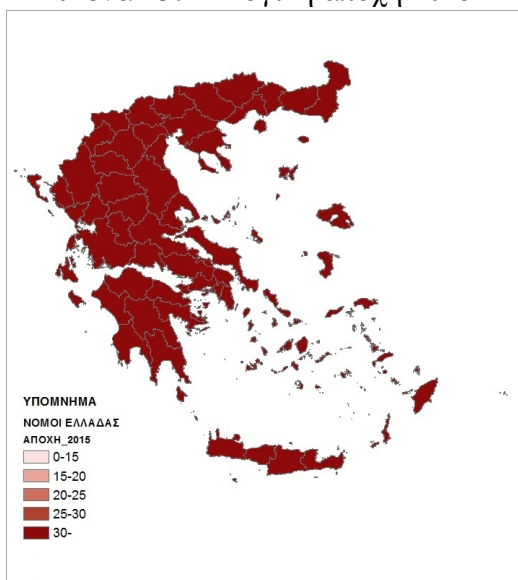

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία, Ποσοστά Εκλογικής Αποχής, Υπουργείου εσωτερικών*

Εικόνα 12: Εκλογική αποχή 2012

Εικόνα 13: Εκλογική αποχή 2015

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία, Ποσοστά Εκλογικής Αποχής, Υπουργείου εσωτερικών*

4.3.4. Διαχρονικές Παρατηρήσεις

Από την επεξεργασία των δεδομένων της αποχής προέκυψαν οι νομοί με τον υψηλότερο και χαμηλότερο Μέσο όρο εκλογικής αποχής για την περίοδο 1974-2015 (Πίνακας 8, Εικόνα 14). Παρατηρούμε ότι στην δυτική Ελλάδα, σε ορεινές περιοχές (Ευρυτανίας, Φλωρίνης, Αρκαδίας) και στη νησιωτική Ελλάδα (Κυκλάδες, Νησιά ανατολικού Αιγαίου, Δωδεκάνησα) σε αντίθεση με τις περιοχές που βρίσκονται κοντά στα μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας, Θεσσαλονίκης και μεγάλες πόλεις όπως Ηράκλειο και Πάτρα που συγκεντρώνουν τα χαμηλότερα ποσοστά αποχής.

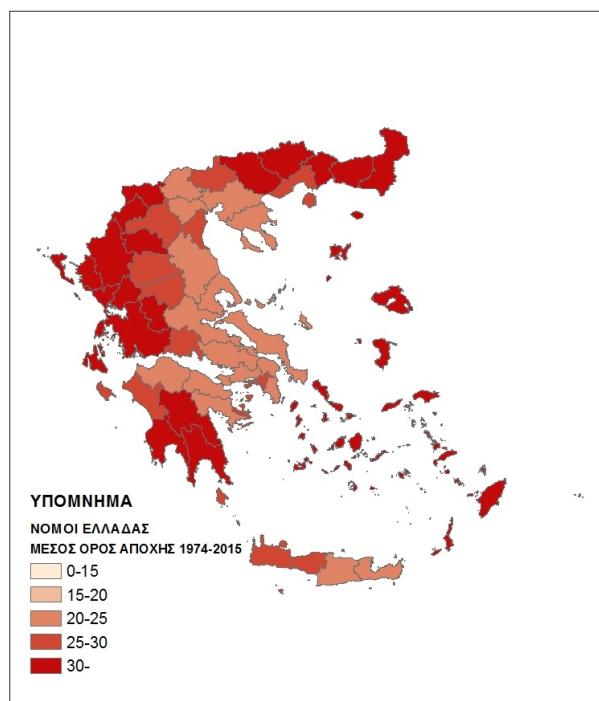
Πίνακας 8: Μέσος Όρος εκλογικής αποχής 1974-2015 ανά νομό

A/A	ΝΟΜΟΣ	ΜΟ ΑΠΟΧΗΣ 1974-2015
1	ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	41,73
2	ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	40,33
3	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	39,53
4	ΦΛΩΡΙΝΗΣ	39,40
5	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	39,20
6	ΧΙΟΥ	38,47
7	ΛΕΣΒΟΥ	37,87
8	ΣΑΜΟΥ	36,53
9	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	34,20
10	ΛΕΥΚΑΔΟΣ	33,93
11	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	33,73
12	ΕΒΡΟΥ	33,60
13	ΚΕΡΚΥΡΑΣ	32,67
14	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	32,60
15	ΔΡΑΜΑΣ	32,47
16	ΓΡΕΒΕΝΩΝ	31,80
17	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	31,20
18	ΞΑΝΘΗΣ	31,00
19	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	30,87
20	ΡΟΔΟΠΗΣ	30,47
21	ΑΙΤ/ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	30,47
22	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	30,47
23	ΑΡΤΗΣ	30,40
24	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	30,33
25	ΣΕΡΡΩΝ	30,07
26	ΗΛΕΙΑΣ	30,00
27	ΑΤΤΙΚΗΣ	29,73
28	ΖΑΚΥΝΘΟΥ	29,67
29	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	28,40
30	ΧΑΝΙΩΝ	28,27
31	ΠΕΙΡΑΙΑΣ	28,00
32	ΚΙΛΚΙΣ	27,93
33	ΚΑΒΑΛΑΣ	27,73

34	ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	27,73
35	ΦΩΚΙΔΟΣ	26,60
36	ΚΟΖΑΝΗΣ	26,00
37	ΡΕΘΥΜΝΗΣ	25,20
38	ΠΙΕΡΙΑΣ	25,07
39	ΛΑΣΙΘΙΟΥ	24,67
40	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	23,80
41	ΕΥΒΟΙΑΣ	23,67
42	ΠΕΛΛΗΣ	23,60
43	ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	23,27
44	ΑΧΑΪΑΣ	22,93
45	ΛΑΡΙΣΗΣ	22,27
46	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	22,00
47	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	21,93
48	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	21,53
49	ΒΟΙΩΤΙΑΣ	21,27
50	ΗΜΑΘΙΑΣ	20,93
51	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	20,33
52	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	20,33
53	Β ΑΘΗΝΩΝ	20,27
54	ΥΠ ΑΤΤΙΚΗΣ	19,87

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία, Ποσοστά Εκλογικής Αποχής, Υπουργείου εσωτερικών*

Εικόνα 14: Μέσος Όρος εκλογικής αποχής 1974-2015 ανά νομό

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία, Ποσοστά Εκλογικής Αποχής, Υπουργείου εσωτερικών*

4.4. Ορεινότητα Πληθυσμού

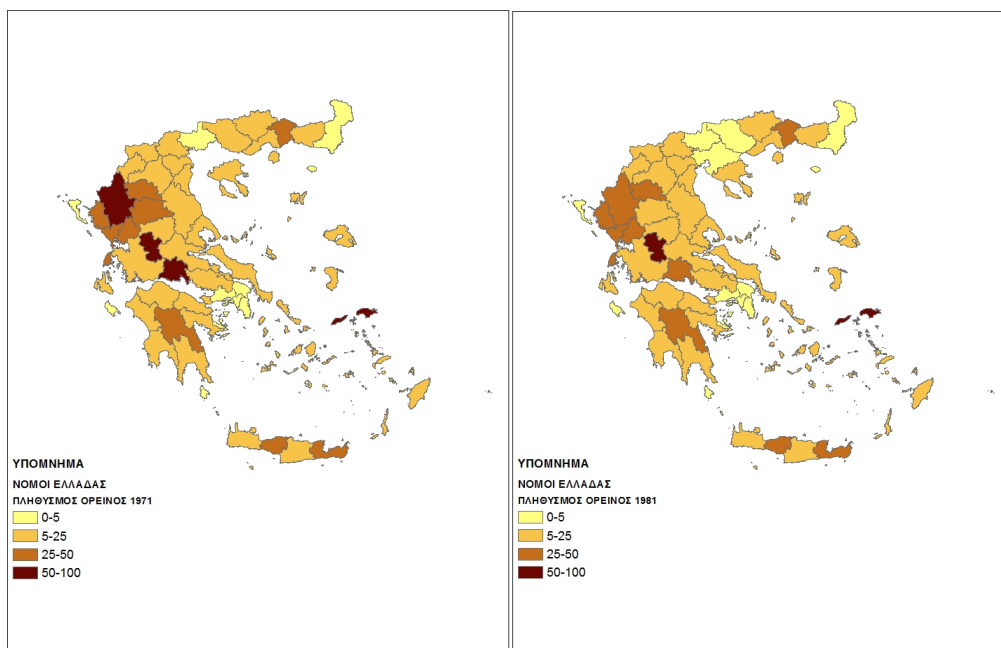
Το φαινόμενο της εκλογικής αποχής, όπως ήδη έχει αναφερθεί, επηρεάζεται από διαφόρους παράγοντες. Στην παρούσα εργασία επιλέχθηκε την μελέτη της ορεινότητας του πληθυσμού ανά νομό. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να ορίσουμε τις έννοιες Πεδινός, ορεινός και ημι-ορεινός πληθυσμός

- Πεδινός πληθυσμός: ο πληθυσμός των δήμων και κοινοτήτων, των οποίων η εδαφική περιοχή βρίσκεται, ολόκληρη ή κατά το μεγαλύτερο μέρος της, σε επίπεδο ή ελαφρώς κεκλιμένο έδαφος και σε υψόμετρο κάτω από 800 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας.
- Ημιορεινός πληθυσμός: ο πληθυσμός των κοινοτήτων, των οποίων η εδαφική περιοχή βρίσκεται στις υπώρειες των ορέων ή η έκτασή τους διαμοιράζεται κατά το ήμισυ περίπου στην πεδιάδα και κατά το άλλο ήμισυ στο όρος αλλά πάντοτε με υψόμετρο κάτω από 800 μέτρα για το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής της κοινότητας.
- Ορεινός πληθυσμός: ο πληθυσμός των κοινοτήτων, των οποίων η επιφάνεια είναι κατεξοχήν κεκλιμένη και ανώμαλη, διακόπτεται από χαράδρες ή καλύπτεται από απότομους ορεινούς όγκους, οι οποίοι δημιουργούν στο έδαφος βαθιές και πολλαπλές πτυχώσεις με υψομετρικές διαφορές σημείων της κοινότητας πάνω από 400 μέτρα, καθώς επίσης, και των κοινοτήτων των οποίων ολόκληρη η επιφάνεια ή μεγάλο μέρος αυτής βρίσκεται σε υψόμετρο πάνω από 800 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Απογράφη πληθυσμού – κατοικιών έτους 2001, Έννοιες και ορισμοί

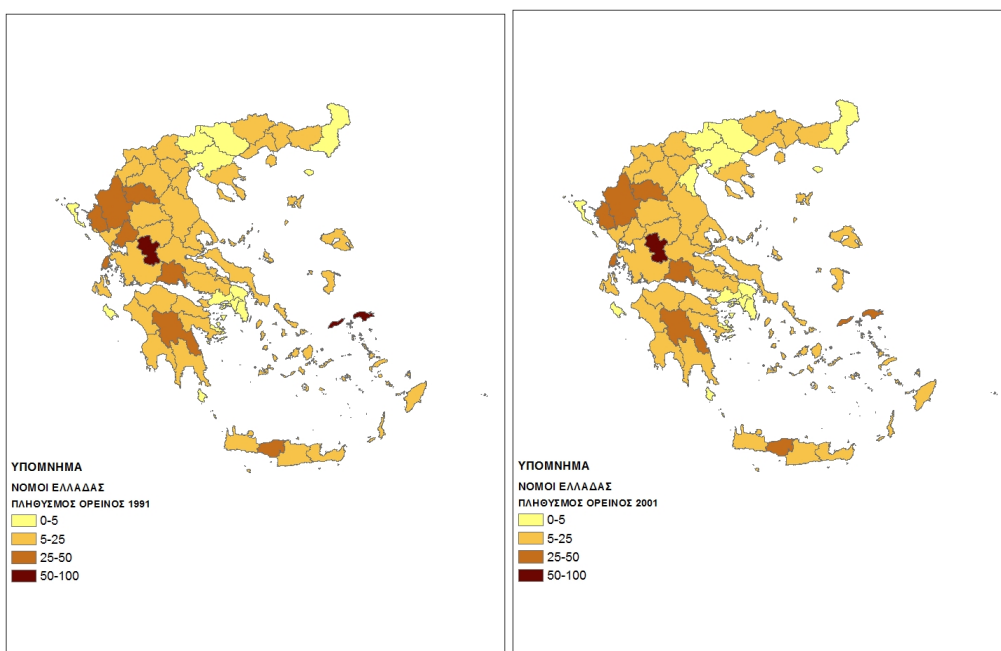
Το φαινόμενο της εκλογικής αποχής επηρεάζεται από διαφόρους παράγοντες. Επιλέξαμε την μελέτη της ορεινότητας του πληθυσμού ανά νομό. Οι χάρτες προέκυψαν από τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. των απογραφών 1971-2001. Στις παρακάτω εικόνες φαίνεται η χαρτογραφική απεικόνιση της ορεινότητας του πληθυσμού (Εικόνες 15,16, 17, 18) και αντίστοιχα η απεικόνιση της πεδινότητας του πληθυσμού στον Ελλαδικό χώρο. (Εικόνες 19, 20, 21, 22)

Εικόνα 15: Ορεινότητα Πληθυσμού 1971 **Εικόνα 16:** Ορεινότητα Πληθυσμού 1981

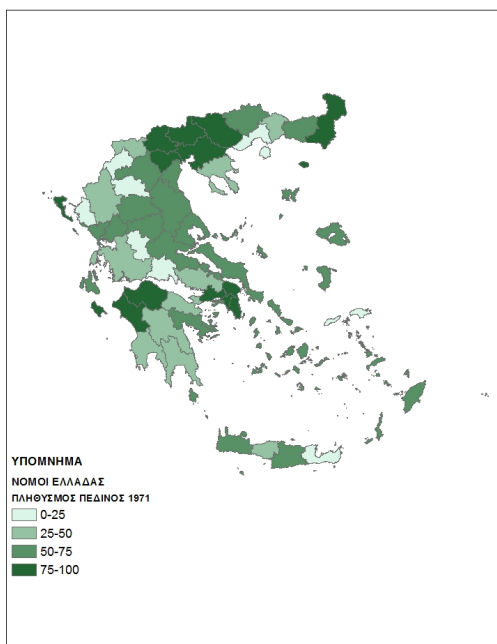
Πηγή: *Ιδία επεξεργασία, ΕΛΣΤΑΤ, Απογράφη πληθυσμού – κατοικιών έτους 1971-1981*

Εικόνα 17: Ορεινότητα Πληθυσμού 1991 **Εικόνα 18:** Ορεινότητα Πληθυσμού 2001

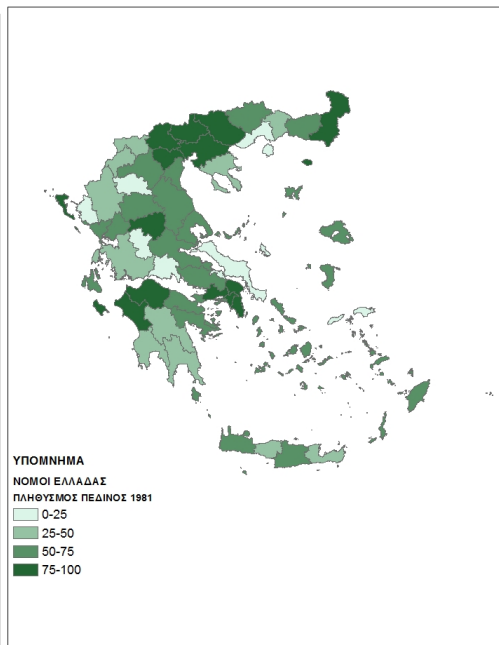

Πηγή: *Ιδία επεξεργασία, ΕΛΣΤΑΤ, Απογράφη πληθυσμού – κατοικιών έτους 1991-2001*

Εικόνα 19: Πεδινότητα Πληθυσμού 1971

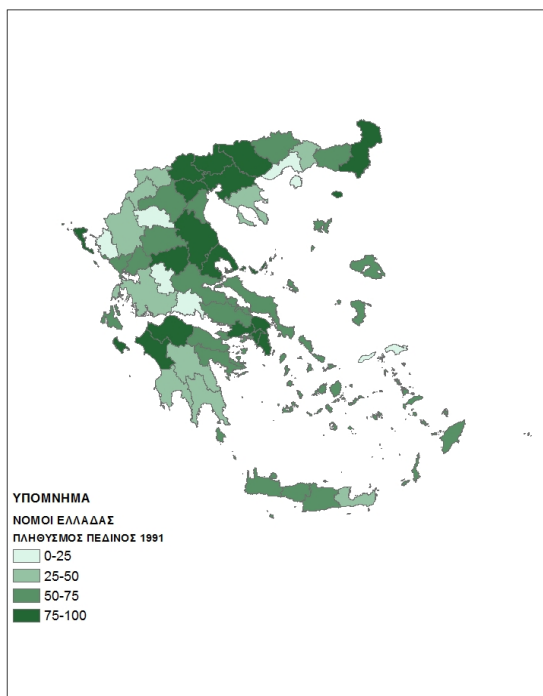

Εικόνα 20: Πεδινότητα Πληθυσμού 1981

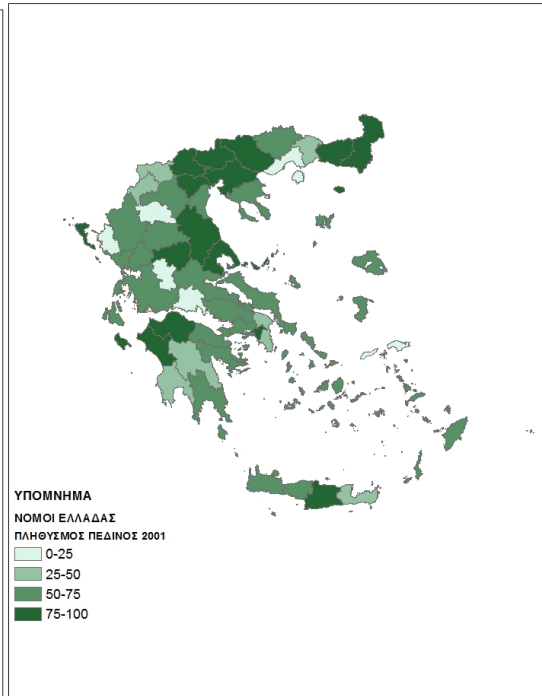

Πηγή: *Ιδία επεξεργασία, ΕΛΣΤΑΤ, Απογράφη πληθυσμού – κατοικιών έτους 1971-1981*

Εικόνα 21: Πεδινότητα Πληθυσμού 1991

Εικόνα 22: Πεδινότητα Πληθυσμού 2001

Πηγή: *Ιδία επεξεργασία, ΕΛΣΤΑΤ, Απογράφη πληθυσμού – κατοικιών έτους 1991-2001*

Από την μελέτη των χαρτών και των στοιχείων προέκυψε ότι, την περίοδο του 1971-1991, η εκλογική αποχή εμφανίζεται πιο έντονα στους νομούς με ορεινό πληθυσμό (Ευρυτανία, Ιωάννινα, Σάμο) σε αντίθεση με τους πεδινούς όπου το ποσοστό της αποχής είναι χαμηλό. Την περίοδο 1991-2001 η εκλογική αποχή αυξάνεται σε όλες τις περιοχές ανεξαρτήτως ορεινότητας, αν και στις ορεινές περιοχές τα ποσοστά παραμένουν τα υψηλότερα. Τέλος παρατηρείται μια μετακίνηση του πληθυσμού της Ελλάδας προς τις πεδινές περιοχές εντός της περιόδου 1971-2001.

Στους παρακάτω πίνακες βλέπουμε τους νομούς με τα υψηλότερα και τα χαμηλότερα ποσοστά ορεινού πληθυσμού (Πίνακας 9, Εικόνα 16). Παρατηρούμε ότι πέντε νομοί με τα υψηλότερα ποσοστά ΜΟ Αποχής έχουν και τα υψηλότερα ποσοστά ορεινού πληθυσμού, ενώ τρεις νομοί με τα χαμηλότερα ποσοστά ΜΟ Αποχής έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά ορεινού πληθυσμού.

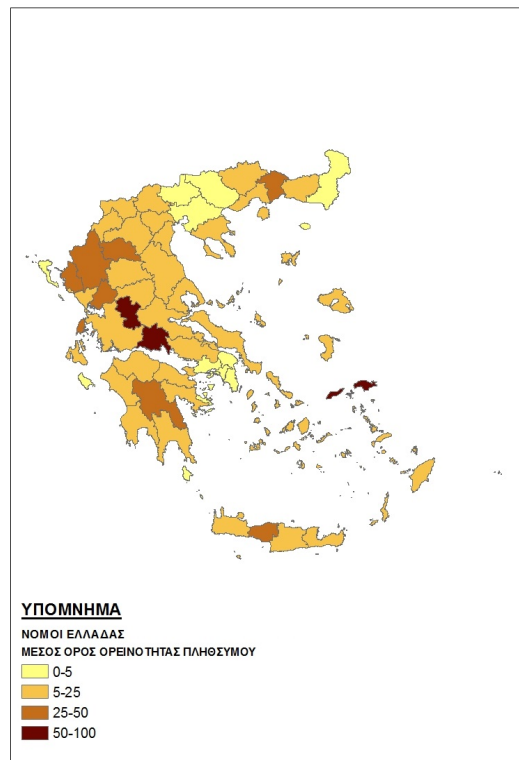
Πίνακας 9: Ποσοστά ορεινού πληθυσμού 1971-2001 ανά νομό

A/A	NOMOS	Ορεινός Πληθυσμός 1971-2001
1	ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	100
2	ΦΩΚΙΔΟΣ	52,0475
3	ΣΑΜΟΥ	51,325
4	ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	41,9175
5	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	38,8925
6	ΛΕΥΚΑΔΟΣ	36,6075
7	ΡΕΘΥΜΝΗΣ	36,4075
8	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	36,125
9	ΓΡΕΒΕΝΩΝ	32,3425
10	ΑΡΤΗΣ	30,5925
11	ΞΑΝΘΗΣ	25,045
12	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	24,6775
13	ΛΑΣΙΘΙΟΥ	24,6575
14	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	22,305
15	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	20,8825
16	ΦΛΩΡΙΝΗΣ	20,5475
17	ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	19,0275
18	ΗΜΑΘΙΑΣ	18,4575
19	ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	18,0275
20	ΚΟΖΑΝΗΣ	17,89
21	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	17,3575
22	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	16,92
23	ΑΙΤ/ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	16,525
24	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	15,515
25	ΚΑΒΑΛΑΣ	15,1825
26	ΧΑΝΙΩΝ	14,7075
27	ΛΕΣΒΟΥ	14,6425
28	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	14,585

29	ΒΟΙΩΤΙΑΣ	14,34
30	ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	14,1225
31	ΑΧΑΪΑΣ	14,0775
32	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	14,015
33	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	13,2275
34	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	13,1825
35	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	12,8575
36	ΔΡΑΜΑΣ	12,04
37	ΕΥΒΟΙΑΣ	11,835
38	ΠΕΛΛΗΣ	11,72
39	ΡΟΔΟΠΗΣ	11,2675
40	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	11,1075
41	ΧΙΟΥ	10,1475
42	ΛΑΡΙΣΗΣ	9,58
43	ΗΛΕΙΑΣ	7,845
44	ΠΙΕΡΙΑΣ	6,9
45	ΣΕΡΡΩΝ	4,43
46	ΚΙΛΚΙΣ	3,195
47	ΕΒΡΟΥ	2,845
48	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	0,755
49	ΖΑΚΥΝΘΟΥ	0,475
50	ΥΠ ΑΤΤΙΚΗΣ	0,375
51	Β ΑΘΗΝΩΝ	0,375
52	ΠΕΙΡΑΙΑΣ	0,3
53	ΚΕΡΚΥΡΑΣ	0
54	ΑΤΤΙΚΗΣ	0

Πηγή: *Ιδία επεξεργασία, ΕΛΣΤΑΤ, Απογράφη πληθυσμού – κατοικιών έτους 1971-2001*

Εικόνα 23: Μέσος Όρος Ορεινότητας Πληθυσμού 1971-2001

Πηγή: *Ιδία επεξεργασία, ΕΛΣΤΑΤ, Απογράφη πληθυσμού – κατοικιών έτους 1971-2001*

4.5. Επίπεδο Εκπαίδευσης

Ένας δεύτερος παράγοντας που μελετήθηκε ως προς την επιρροή του στην εκλογική αποχή είναι το επίπεδο εκπαίδευσης των κατοίκων. Έγινε συλλογή και επεξεργασία των στοιχείων των απογραφών της ΕΛΣΤΑΤ την περίοδο 1971-2011.

Η συσχέτιση έγινε μέσω Excel, τοποθετώντας τα ποσοστά της αποχής ανά νομό την περίοδο 1974-2015 σε συνδυασμό με τις τιμές του επιπέδου εκπαίδευσης ανά νομό τα απογραφικά έτη της ΕΛΣΤΑΤ 1971-2011.

Για να υπολογίσουμε την ένταση της συσχέτισης αυτής υπολογίζουμε τον συντελεστή γραμμικής συσχέτισης Pearson. Ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης Pearson παίρνει τις τιμές $-1 \leq r \leq 1$ όπου $r = -1$ Τέλεια αρνητική γραμμική συσχέτιση $r=0$ μηδενική γραμμική συσχέτιση $r=+1$ Τέλεια θετική γραμμική συσχέτιση. Συγκεκριμένα:

Όσο το r βρίσκεται πιο κοντά στο $+1$ (-1), τόσο πιο ισχυρή θετική (αρνητική) συσχέτιση υπάρχει. Όσο το r βρίσκεται πιο κοντά στο 0 , τόσο πιο ασθενής συσχέτιση υπάρχει.

Έγινε υπολογισμός των μέσων τιμών των ποσοστών της αποχής και του επιπέδου εκπαίδευσης ανά νομό ανά χρονική περίοδο. Στη συνέχεια υπολογίστηκε η αναλογία του κάθε νομού ως προς τη μέση τιμή και υπολογίστηκε ο μέσος όρος των αναλογιών αυτών. Τέλος πραγματοποιήθηκε, μέσω του συντελεστή συσχέτισης Pearson, συσχέτιση των μέσων όρων της αποχής σε σχέση με τα επίπεδα εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα και στο παρακάτω γράφημα. (Πίνακας 10 και Γράφημα 3)

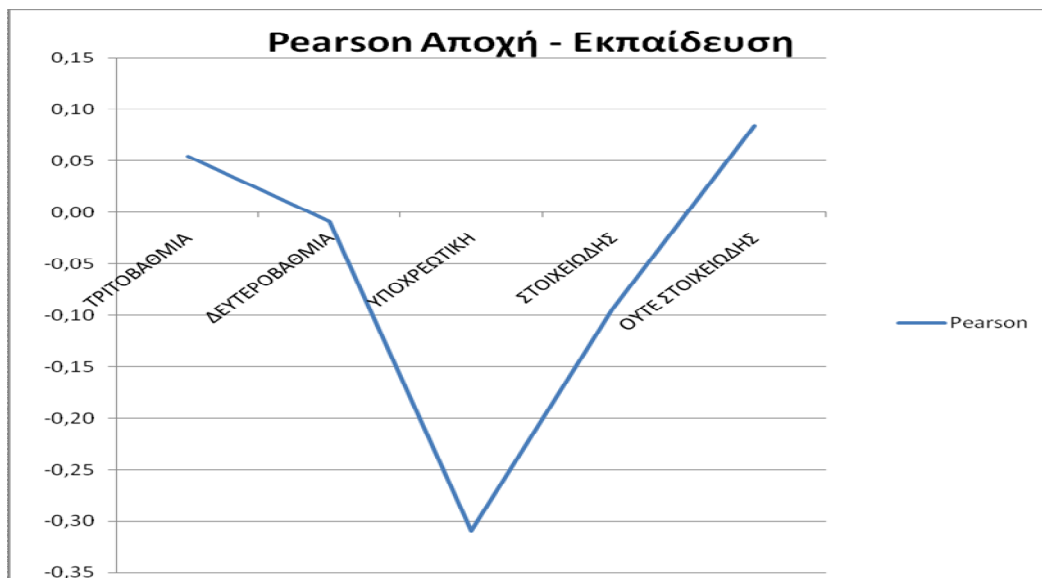
Πίνακας 10: Αποτελέσματα συσχέτισης Pearson Αποχή/Εκπαίδευση

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	PEARSON ΑΠΟΧΗ/ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	0,05
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	-0,01
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ	-0,31
ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ	-0,09
ΟΥΤΕ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ	0,08

Πηγή: *Ιδία επεξεργασία*

Από την επεξεργασία προέκυψε:

Γράφημα 3: Αποτελέσματα συσχέτισης Pearson Αποχή/Εκπαίδευση

Πηγή: *Ιδία επεξεργασία*

Οι μέθοδοι της χωρικής στατιστικής βρίσκουν εφαρμογές σε μία ποικιλία προβλημάτων από τις θετικές και κοινωνικές επιστήμες. Στην περίπτωση της Δημογραφίας τα χωρικά δεδομένα συνήθως εμφανίζονται σε πολύγωνα. Έτσι, λοιπόν, επικεντρώνουμε την προσοχή μας στη χωρική οικονομετρία. Χαρακτηριστικό όλων των προβλημάτων χωρικής στατιστικής είναι ότι τα δεδομένα προς ανάλυση αποτελούνται από μεταβλητές, που οι παρατηρήσεις τους εμφανίζονται στον χώρο. Τέτοιες παρατηρήσεις δεν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, όπως απαιτεί η κλασική στατιστική. Η τιμή του δείκτη γήρανσης ενός νομού, για παράδειγμα, είναι συνήθως πλησιέστερα στις τιμές γειτονικών νομών παρά στις τιμές νομών που βρίσκονται μακριά. Αυτό είναι αποτέλεσμα της συστηματικής μεταβολής του αντίστοιχου φαινομένου στον χώρο που είναι γνωστή σαν χωρική σχέση (spatial association).

Η κατανόηση της χωρικής οργάνωσης μιας μεταβλητής παρουσιάζει ενδιαφέρον από την πλευρά της διερεύνησης του φαινομένου που αντιπροσωπεύει. Για τον λόγο αυτό η χωρική στατιστική παρέχει εργαλεία που μας επιτρέπουν να περιγράψουμε και να διαγνώσουμε τη χωρική οργάνωση. Από τη άλλη μεριά, όμως, η έλλειψη της ανεξαρτησίας των παρατηρήσεων στον χώρο μπορεί να δημιουργήσει σημαντικά τεχνικά προβλήματα, όταν χωρικά δεδομένα χρησιμοποιούνται σε μεθόδους της κλασικής στατιστικής (Anselin and Griffith, 1992). Στην περίπτωση αυτή η ιδιαιτερότητα των χωρικών δεδομένων είναι γνωστή σαν χωρικές επιδράσεις (spatial effects). Οι πιο γνωστές από τις χωρικές επιδράσεις είναι η χωρική εξάρτηση (spatial dependence) και η χωρική ανομοιογένεια (spatial heterogeneity). Με απλά λόγια το πρόβλημα, που δημιουργούν οι χωρικές επιδράσεις, είναι ότι οι παρατηρήσεις μιας χωρικής μεταβλητής ενσωματώνουν λιγότερη πληροφορία από μία αντίστοιχη μη χωρική μεταβλητή. Σε στατιστικούς όρους, μία χωρική μεταβλητή προσφέρει λιγότερους βαθμούς ελευθερίας από μία αντίστοιχη μη χωρική μεταβλητή.

4.6. Χωρική Αυτοσυσχέτιση - Ολικός Δείκτης Morans

Χωρική αυτοσυσχέτιση είναι η συσχέτιση μεταξύ των τιμών μιας μεταβλητής που οφείλεται αυστηρά στην εγγύτητα των τιμών αυτών στο γεωγραφικό χώρο, εισάγοντας μια απόκλιση από την υπόθεση ανεξάρτητων παρατηρήσεων της κλασικής στατιστικής (Griffith, 2003).

Πίνακας 11: Αποτελέσματα της ανάλυσης χωρικής αυτοσυσχέτισης

Year	Moran's I	Z score	P-value	Pattern
1974	0,390149	7,867278	0	Clustered
1977	0,335857	6,814528	0	Clustered
1981	0,283314	5,812235	0	Clustered
1985	0,135895	3,272817	0,001065	Clustered
1989	0,234535	4,860528	0,000001	Clustered
1993	0,369928	7,564929	0	Clustered
1996	0,312327	6,378974	0	Clustered
2000	0,302947	6,457632	0	Clustered
2004	0,156634	3,381284	0,000721	Clustered
2007	0,13027	2,869638	0,004109	Clustered
2009	0,15348	3,307003	0,000943	Clustered
2012a	0,158297	3,404087	0,000664	Clustered
2012	0,14501	3,173488	0,001506	Clustered
2015a	0,117192	2,637913	0,008342	Clustered
2015	0,146975	3,189621	0,001425	Clustered

Πηγή: *Ιδία επεξεργασία*

Στον Πίνακα 11 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης χωρικής αυτοσυσχέτισης για την εκλογική αποχή στις διάφορες εκλογικές αναμετρήσεις. Στην πρώτη στήλη του Πίνακα εμφανίζεται η χρονολογία των εκλογικών αναμετρήσεων, στη δεύτερη στήλη εμφανίζεται η τιμή του δείκτη Moran's I, στην τρίτη στήλη εμφανίζονται τα στατιστικά μέτρα Z, ενώ στην τέταρτη στήλη εμφανίζονται οι τιμές p-value για τις αντίστοιχες τιμές του Z. Από τις τιμές του παραπάνω πίνακα είναι σαφές ότι η εκλογική αποχή σε επίπεδο νομού παρουσιάζει θετική χωρική αυτοσυσχέτιση η οποία είναι στατιστικά σημαντική ($Z > 1,96$ ή p-value ή p-value $< 0,05$). Μάλιστα, η τιμή του δείκτη Moran's I είναι σχετικά σταθερή με τη μεταβολή του αριθμού κοντινότερων γειτόνων. Δεδομένης της θετικής χωρικής αυτοσυσχέτισης στα δεδομένα υπάρχουν ευρύτερες περιοχές γειτονικών δήμων στην Ελλάδα με παρόμοια υψηλό ή παρόμοια χαμηλό μέσο ποσοστό αποχής. Αυτό είναι εμφανές για τις αστικούς νομούς (Αττικής, Θεσσαλονίκης) και για τους ορεινούς-απομονωμένους νομούς (Ευρυτανίας, Λέσβου) ωστόσο θα καταδειχθεί ακόμη πιο εμφανές στο χάρτη χωρικών προτύπων των τοπικών δεικτών Moran's I, που παρουσιάζονται παρακάτω.

4.7. Τοπικός Δείκτης Moran's I

Ο Anselin (1995) προτείνει τη χωρική αποδόμηση των ολικών δεικτών χωρικής αυτοσυσχέτισης και τον ορισμό τοπικών δεικτών χωρικής σχέσης (local indicators of spatial association – LISA) όπως ο τοπικός δείκτης του Moran I.

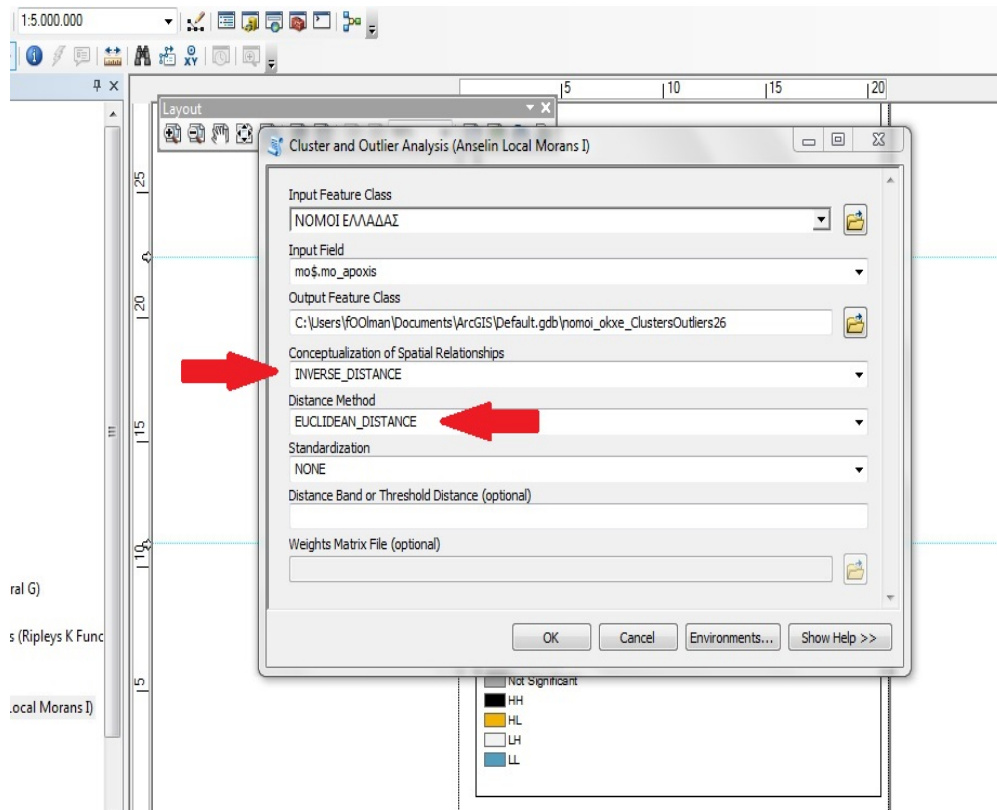
Η ερμηνεία του τοπικού δείκτη Moran I είναι ουσιαστικά η ίδια με αυτή του ολικού δείκτη I. Η θετική τιμή του τοπικού I υποδεικνύει χωρική συγκέντρωση παρόμοιων τιμών (χαμηλών ή υψηλών) ενώ η αρνητική τιμή του I υποδεικνύει χωρική συγκέντρωση ανόμοιων τιμών, για παράδειγμα μια τοποθεσία με υψηλή τιμή που περιβάλλεται από γείτονες με χαμηλές τιμές (Anselin 1995).

Στην περίπτωση του τοπικού δείκτη Moran's I δεν ισχύει το όριο -1 ως $+1$ στην τιμή του, αλλά μπορεί να έχει τιμές μεγαλύτερες από $+1$ και μικρότερες από -1 . Παράλληλα με τον υπολογισμό του ολικού και των τοπικών δεικτών Moran's I, μπορεί να δημιουργηθεί το διάγραμμα διασποράς του Moran στο οποίο προβάλλονται σε σύστημα δύο αξόνων τα ζεύγη τιμών που αφορούν την κανονικοποιημένη τιμή της μεταβλητής (z-score) που μελετάται και την κανονικοποιημένη τιμή του αθροίσματος των τιμών των γειτόνων σταθμισμένων με τα αντίστοιχα βάρη. Με βάση το συνδυασμό των προσήμων των τιμών των ζευγών αυτών και το επίπεδο σημαντικότητας των τοπικών δεικτών Moran's I, είναι δυνατή η δημιουργία του χάρτη χωρικών προτύπων. Πρόκειται για ένα θεματικό χάρτη όπου κάθε χωρική οντότητα έχει ταξινομηθεί σε μία από τις παρακάτω πέντε κατηγορίες:

- Υψηλή – Υψηλή (High – High) που αφορά σε χωρικές οντότητες με υψηλή τιμή που συνορεύουν με οντότητες με επίσης υψηλές τιμές της υπό μελέτη μεταβλητής
- Χαμηλή – Χαμηλή (Low – Low) που αφορά σε χωρικές οντότητες με χαμηλή τιμή που συνορεύουν με οντότητες με επίσης χαμηλές τιμές της υπό μελέτη μεταβλητής
- Χαμηλή – Υψηλή (Low – High) που αφορά σε χωρικές οντότητες με χαμηλή τιμή που συνορεύουν με οντότητες με υψηλές τιμές της υπό μελέτη μεταβλητής
- Υψηλή – Χαμηλή (High – Low) που αφορά σε χωρικές οντότητες με υψηλή τιμή που συνορεύουν με οντότητες με χαμηλές τιμές της υπό μελέτη μεταβλητής
- Μη στατιστικά σημαντικό τοπικό δείκτη Moran's I

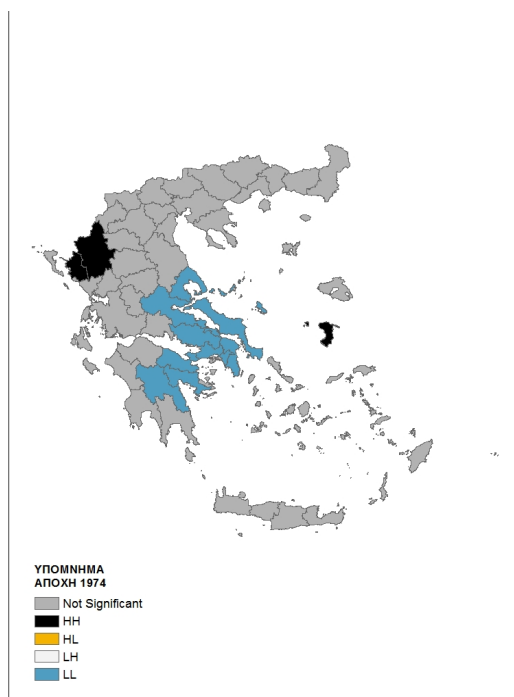
Για την βέλτιστη απόδοση του τοπικού δείκτη δείκτη Morans I επιλέξαμε τη μέθοδο της αντίστροφης απόστασης (inverse distance) για τις χωρικές συσχετίσεις και την ευκλείδεια απόσταση (euclidean distance) για την μέθοδο των αποστάσεων. (Εικόνα 24)

Εικόνα 24: Επιλογή Μεθόδων Χωρικής Αυτοσυσχέτισης στο πρόγραμμα ArcGIS

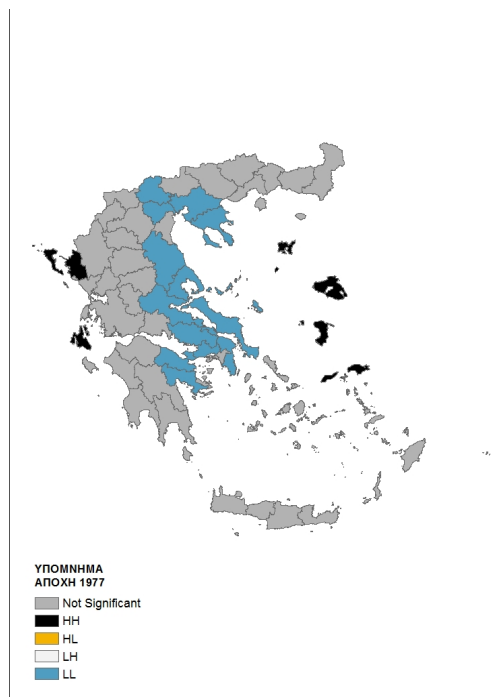

Παρακάτω φαίνεται η χαρτογραφική απεικόνιση (Εικόνες: 25-40) της εφαρμογής της μεθόδου Local Morans I στο φαινόμενο της εκλογικής αποχής.

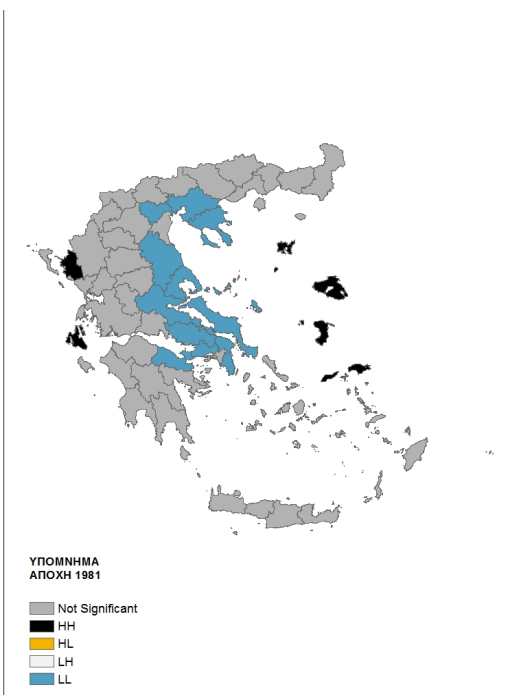
Εικόνα 25: Local Moran's I Αποχή 1974

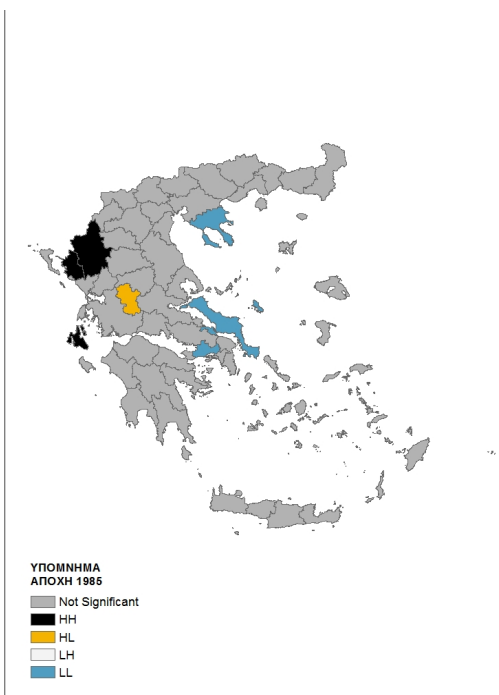
Εικόνα 26: Local Moran's I Αποχή 1977

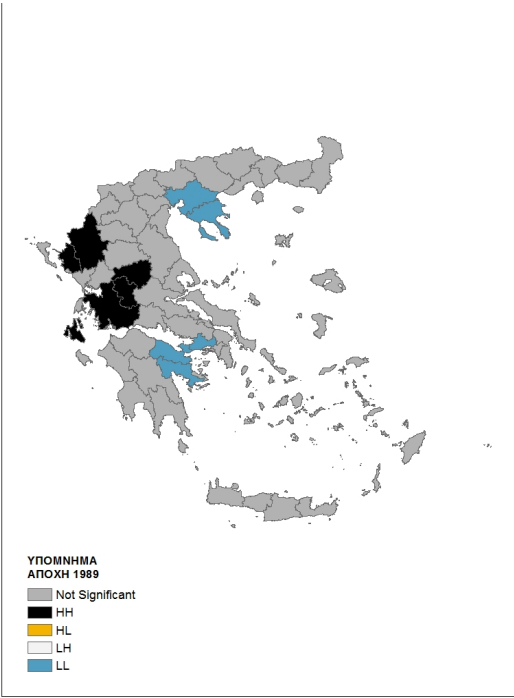
Εικόνα 27: Local Moran's I Αποχή 1981

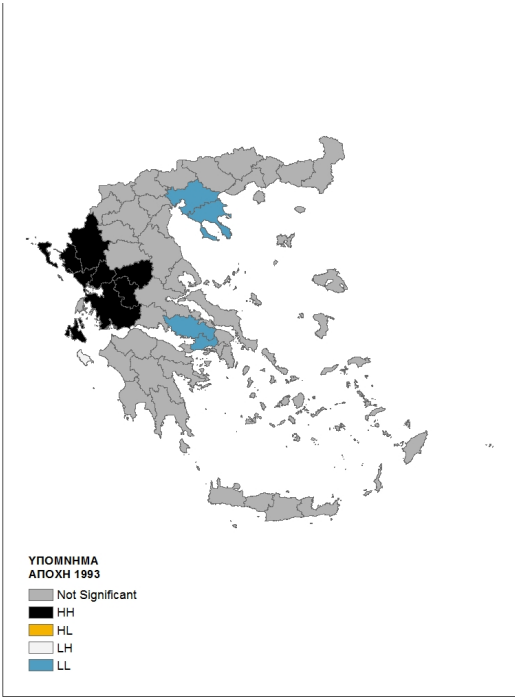
Εικόνα 28: Local Moran's I Αποχή 1985

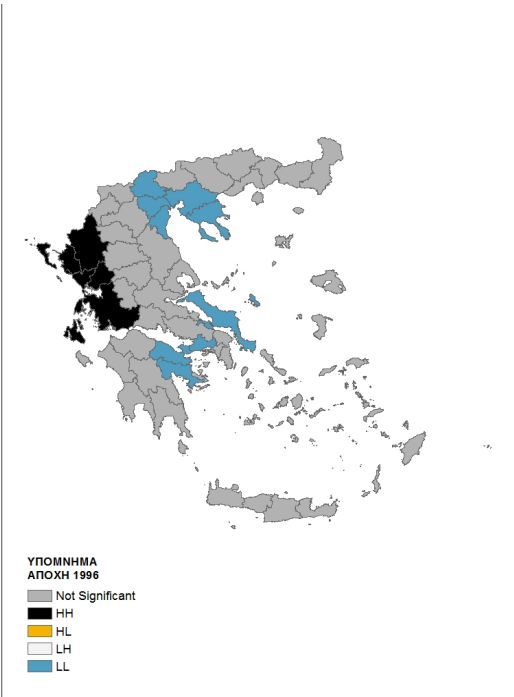
Εικόνα 29: Local Moran's I Αποχή 1989

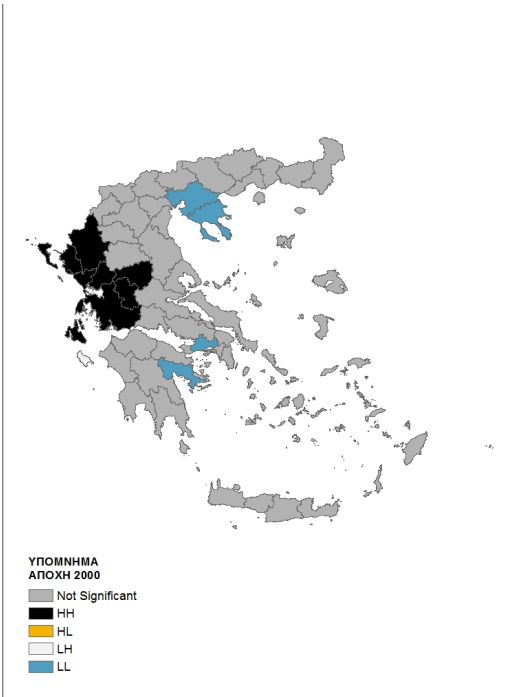
Εικόνα 30: Local Moran's I Αποχή 1993

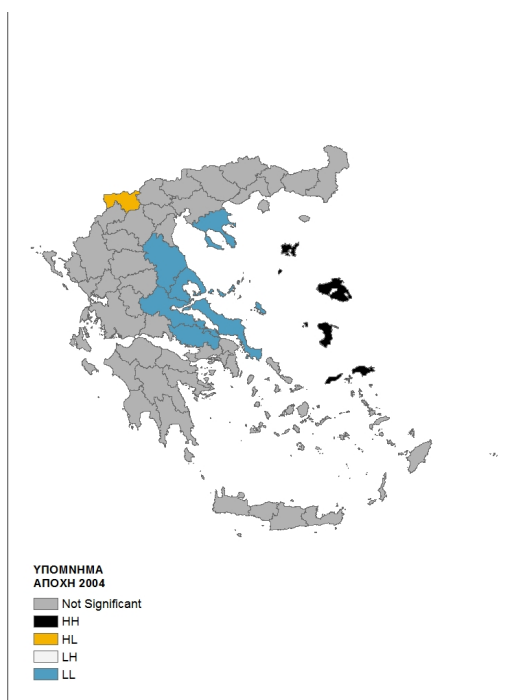
Εικόνα 31: Local Moran's I Αποχή 1996

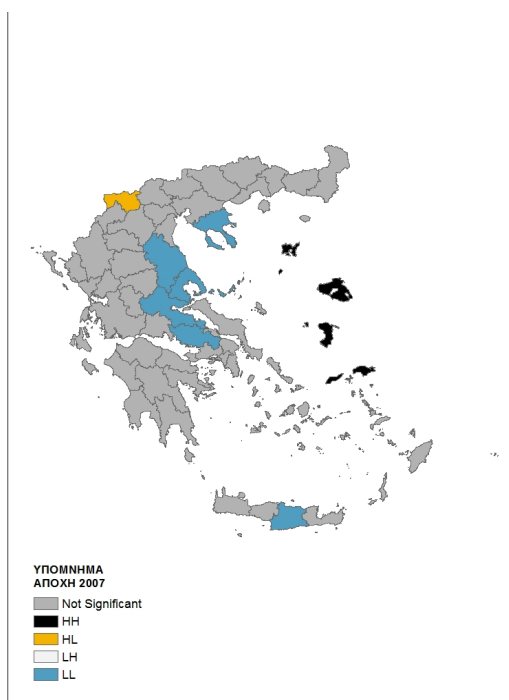
Εικόνα 32: Local Moran's I Αποχή 2000

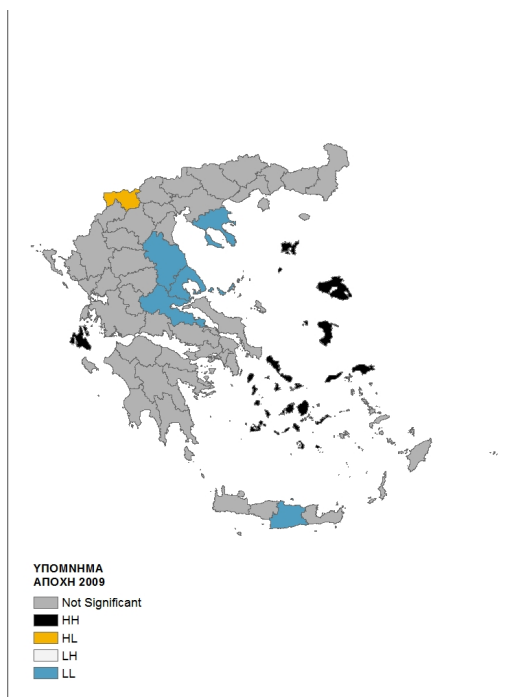
Εικόνα 33: Local Moran's I Αποχή 2004

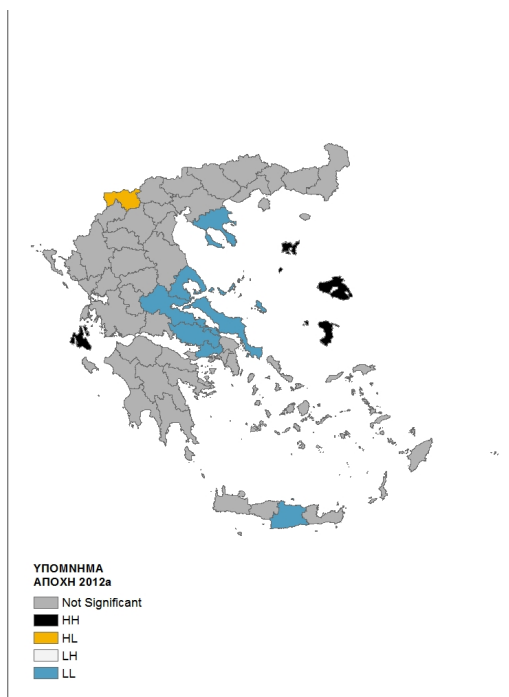
Εικόνα 34: Local Moran's I Αποχή 2007

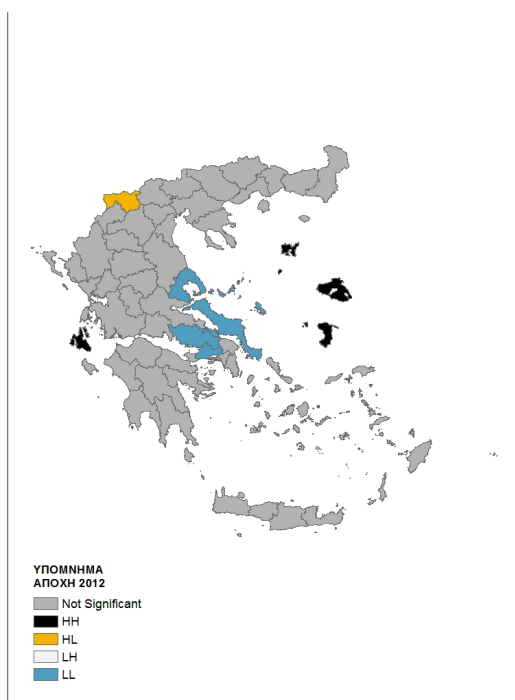
Εικόνα 35: Local Moran's I Αποχή 2009

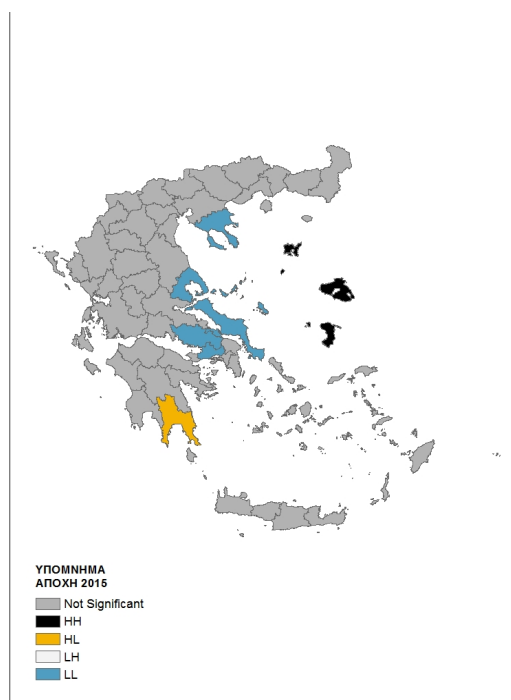
Εικόνα 36: Local Moran's I Αποχή 2012α

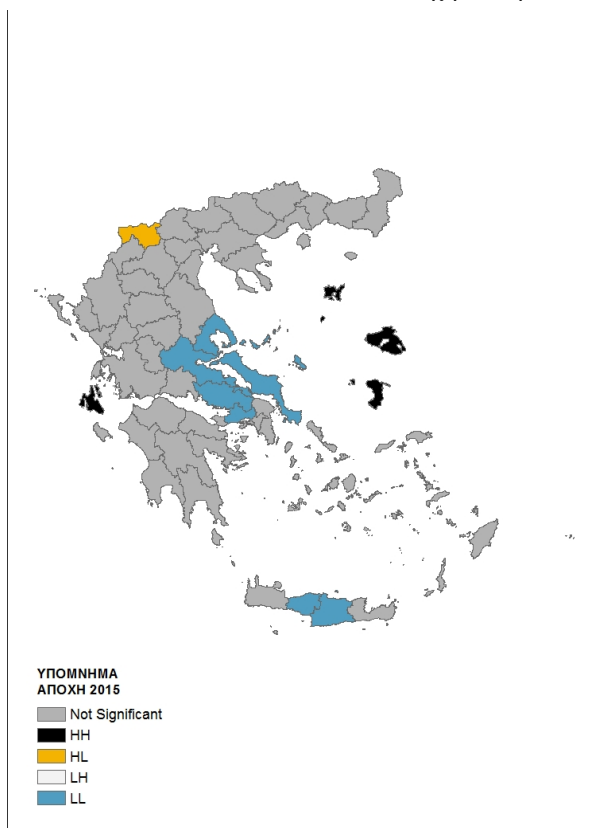
Εικόνα 37: Local Moran's I Αποχή 2012β

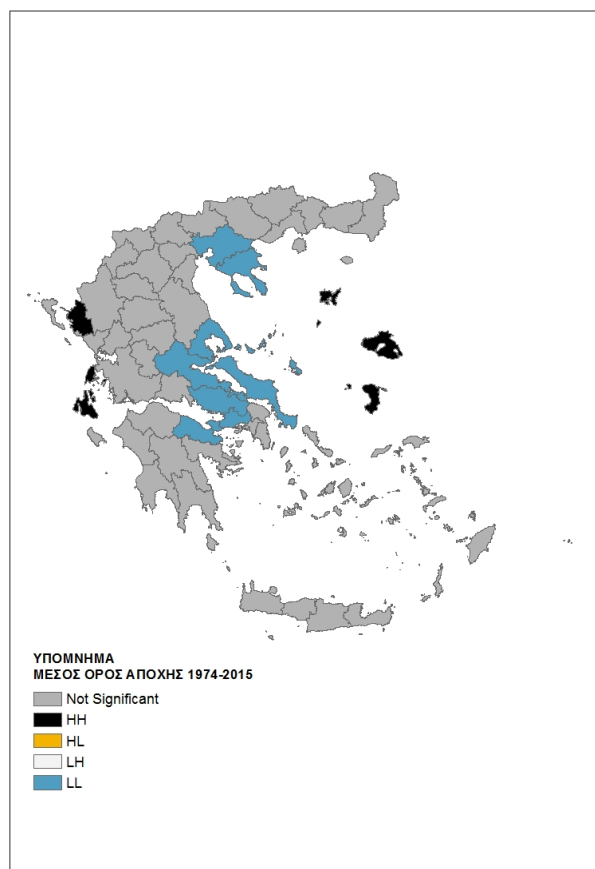
Εικόνα 38: Local Moran's I Αποχή 2015α

Εικόνα 39: Local Moran's I Αποχή 2015β

Εικόνα 40: Local Moran's I Μέσος Όρος Αποχής 1974-2015

Με τη χρήση του τοπικού δείκτη Morans I, εντοπίσαμε ευρύτερες περιοχές που συγκεντρώνονται οι υψηλές και χαμηλές τιμές της αποχής. Παρατηρούμε ότι οι περιοχές που μέσω της διαδικασίας αυτής φαίνονται να συγκεντρώνουν χαμηλές τιμές (Low-Low) είναι αυτές που βρίσκονται στην κεντρική Ελλάδα και συγκεκριμένα γύρω από τις μητροπολιτικές περιοχές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Αντίθετα σε περιοχές της δυτικής Ελλάδας και συγκεκριμένα στους νομούς Θεσπρωτίας, Λευκάδος και Κεφαλληνίας, αλλά και στα νησιά του βορειοανατολικού Αιγαίου και συγκεκριμένα στη Λέσβο και στη Χίο συγκεντρώνονται διαχρονικά υψηλές τιμές της εκλογικής αποχής (High-High).

5. Συμπεράσματα

Όπως γίνεται φανερό, από την παρούσα μελέτη και την ανάλυση των δεδομένων που μελετήθηκαν, το φαινόμενο της εκλογικής αποχής με το πέρασμα των χρόνων φαίνεται να αυξάνεται όλο και περισσότερο στην ελληνική επικράτεια. Οι δείκτες μας βοηθούν να καταλήξουμε με ασφάλεια στο συγκεκριμένο συμπέρασμα, η ερμηνεία του οποίου είναι σαφώς μια πολύπλοκη διαδικασία, και εμπεριέχει πλήθος παραγόντων. Τα εκλογικά διαμερίσματα φαίνεται να παρουσιάζουν μια χωρική ανομοιογένεια ως προς την διαμόρφωση των ποσοστών της εκλογικής αποχής, η οποία έχει παρουσιάσει ραγδαία αύξηση τα τελευταία χρόνια. Στην παρούσα εργασία επιχειρήθηκε η συσχέτιση της με παράγοντες που μπορεί να την επηρεάζουν, όπως η ορεινότητα του πληθυσμού και το επίπεδο εκπαίδευσης. Τόσο το μέγεθος των τιμών όσο και η χωρική τους κατανομή όπως αυτή φαίνεται με την οπτικοποίηση των αποτελεσμάτων σε χάρτες, μπορούν να δώσουν μία εικόνα της γενικής κατάστασης και δυναμικής των νομών. Από την επεξεργασία προέκυψε ότι η εκλογική αποχή εμφανίζεται πιο έντονα σε περιοχές με ορεινό πληθυσμό, αντίθετα το επίπεδο εκπαίδευσης των νομών δεν φαίνεται να επηρεάζει την αποχή.

Η δυναμική του φαινομένου της αποχής για την μεταπολιτευτική περίοδο 1974-2015 σε συνδυασμό με τις χρονολογίες των αλλαγών στον εκλογικό νόμο μας οδήγησε στον διαχωρισμό τριών επιμέρους χρονικών περιόδων. Η πρώτη χρονική περίοδος αφορά τις εκλογικές αναμετρήσεις από το 1974 έως το 1989, όπου το ποσοστό της εκλογικής αποχής δεν παρουσιάζει αξιοσημείωτες μεταβολές, η δεύτερη χρονική περίοδος αφορά τις εκλογικές αναμετρήσεις από το 1993 έως το 2004, λόγω της σταθερής αύξησης του ποσοστού της εκλογικής αποχής. Τέλος η τρίτη χρονική περίοδος μελέτης αφορά τις εκλογικές αναμετρήσεις από το 2007 έως το 2015, περίοδος κατά την οποία τα ποσοστά της εκλογικής αποχής παρουσιάζουν έντονη αύξηση στο σύνολο του γεωγραφικού χώρου της Ελλάδας.

Η χωρική διάσταση όμως δεν είναι μόνο η οπτική παρατήρηση των κατανομών των δεδομένων, και για το λόγο αυτό εξετάστηκαν τα δεδομένα των νομών σε σχέση με τις γειτονικές τους μέσω της χωρικής αυτοσυσχέτισης. Με τη διαδικασία αυτή, εντοπίστηκαν περιοχές που διαφέρουν από τις υπόλοιπες, είτε θετικά είτε αρνητικά. Οι περιοχές που μέσω της διαδικασίας αυτής φαίνονται να συγκεντρώνουν χαμηλές τιμές είναι αυτές των μητροπολιτικών περιοχών Αθήνας και Θεσσαλονίκης, κυρίως λόγω της μεγάλης έντασης των δεδομένων σε αυτές. Αντίθετα σε περιοχές όπως η Ήπειρος και τα νησιά του Αιγαίου φαίνεται να συγκεντρώνονται οι υψηλότερες τιμές της εκλογικής αποχής.

Το φαινόμενο της εκλογικής αποχής μπορεί να αποτελέσει σπουδαίο παράγοντα διερεύνησης και παιρεταίρω μελέτης τόσο για τις κοινωνικές, οικονομικές και γεωγραφικές μεταβλητές που μπορεί να το επηρεάζουν όσο και για την διαμόρφωση των εκλογικών αποτελεσμάτων. Η χωρική συγκέντρωση του φαινομένου, σε συνδυασμό με τους πολλαπλούς παράγοντες που το επηρεάζουν, φαίνεται ότι μπορεί να δώσει απαντήσεις σε δύο μεγάλα ερωτήματα των εκλογικών γεωγράφων στο γιατί συμμετέχουν ή απέχουν τα άτομα στις εκλογικές διαδικασίες και στο τι επιλέγουν να ψηφίσουν.

Βιβλιογραφία – Πηγές

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Βασιλόπουλος Παύλος και Βερναρδάκης Χριστόφορος (2011), *Η εκλογική αποχή στην Ελλάδα: 2000-2009, Επιστήμη και Κοινωνία* τεύχος 27/2011, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

Δημητρόπουλος, Ε. (2004), *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας: προς ένα συστηματικό δυναμικό μοντέλο μεθοδολογίας επιστημονικής έρευνας*, Αθήνα: Έλλην

Καλογήρου, Σ. (2015), *Χωρική Ανάλυση, Μεθοδολογία και εφαρμογές με τη γλώσσα R, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*

Κανάρογλου, Π., Σουλακέλλης, Ν., Μπαλούρδος, Δ., *Χωρική στατιστική και οι γεωγραφικές ανισότητες της γήρανσης στην Ελλάδα*

Καραγεώργη, Α. (2013), *Η χωρική διάσταση της εγκληματικότητας στην Ευρώπη σε επίπεδο κρατών για τα έτη 2002-2010, 1^ο Συνέδριο Χωρικής Ανάλυσης: Πρακτικά, Αθήνα, 2013*

Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Πολιτικής Οικονομίας και Διακυβέρνησης (ΚεΔΕΠΟΔ) (2015), *Ελληνικές εκλογές 20ης Σεπτεμβρίου 2015 Αναλύοντας το αποτέλεσμα, Συζήτηση ανάλυσης του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών*

Metronanalysis (2015), *Εκλογές 2015 – Μια πρώτη αποτίμηση της νέας εκλογικής ανθρωπογεωγραφίας*

Πετρόπουλος, Γ. (2015), *Το φαινόμενο της αποχής τότε και τώρα, Εφημερίδα των Συντακτών*

Φώτης, Γ. (2009), *Ποσοτική Χωρική ανάλυση, Αθήνα, Εκδόσεις Γκοβόστης*

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Agnew, J.A. (1996), *Mapping politics: how context counts in electoral geography, Political Geography* pp. 129-146.

Berinsky Adam J., Lenz Gabriel S. (2011), *Education and Political Participation: Exploring the Causal Link, Political Behavior (2011) 33:357–373, Springer Science+Business Media Inc*

Blais, A., Gidengil, E., Nadeau, R. & Nevitte, N. (2002), *‘Generational Change and The Decline of Political Participation: The Case of Voter Turnout in Canada’, Paper at the workshop Citizenship on Trial: Interdisciplinary Perspectives on Political Socialization of Adolescents, McGill University, Montreal, June 20-21, 2002*

Blais, A. (2008), *‘Turnout in Elections’, The Oxford Handbook of Political Behavior*

Cohen, Manion & Morrisson, (2011), *Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K.R.B. (2011) Research methods in education, Oxon, UK: Routledge*

Dyck J., Gimpel J. (2005), *Distance, Turnout, and Convenience of Voting, Social Science Quarterly 86(3):531-548*

Franklin, Mark N. (1996), *“Electoral Participation” in: Leduc, Laurence, Richard Niemi and Pippa Norris (ed.), Elections and Voting in Global Perspective, Thousand Oaks CA: Sage, pp. 214-233*

Griffith, D.A. (2009), *“Spatial autocorrelation”, Elsevier Inc.*

Hague Rod, Harrop Martin (2011), *Συγκριτική Πολιτική και Διακυβέρνηση, Μετάφραση Γιώργος Χρηστίδης, Εκδόσεις KPITIKH*

Haining, R. (1994), *Designing spatial data analysis modules for geographical information systems. Spatial Analysis in GIS, 45-63.*

Hillygus, Sunshine D. (2005), *THE MISSING LINK: Exploring the Relationship Between Higher Education and Political Engagement, Political Behavior, Vol. 27, No. 1, March 2005, Springer Science+Business Media Inc*

Karp, Jeffrey A. (2007), *“Reforming the Electoral College and Support for Proportional Outcomes”, Reforming the Electoral College, pp. 239-250*

Mcgahee Michael (2008), *Scale and the Interpretation of Voting Patterns in Virginia, 2003-2006, Master Thesis*

Pharr, Susan J. & Putnam, Robert D. (2000), *“Disaffected Democracies: What's Troubling the Trilateral Countries?”, Princeton University Press*

Διαδικτυακές Πηγές

Ανοιχτά γεωχωρικά δεδομένα GEODATA (geodata.gov.gr/)

Ελληνική Στατιστική Αρχή (www.statistics.gr/)

Υπουργείο Εσωτερικών (www.ypes.gr/)

Inter-Parliamentary Union (www.ipu.org/)